

Koduõpetus.

Kirjutamise, lugemise, usuõpetuse
ja arvamise aabits.

Kodulaste ettevalmistuseks kooliaja wastu kirjutanud

M. Kampmann,

feminari kooliõpetaja Wolmaris.

----- Tallinnas, 1905. -----

Kluge ja Ströhm'i raamatukaupluse kirjastus.

B 2295

Koduõpetus.

Tulgem, elagem oma lastele!
(fr. Fröbel.)

Kirjutamise, lugemise, usuõpetuse ja arvamise
aabit.

Kodulaste ettevalmistuseks kooliaja vastu

kirjutanud

M. Kampmann,

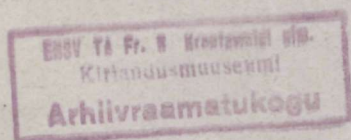
feminari kooliõpetaja Wolmaris.

Tallinnas, 1905.

Kluge ja Ströhm'i raamatukaupluse kirjastus.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 9 апрѣля 1905 года.

1965:4768

Koduõpetus.

Juba enam kui 200 aasta eest avaldas kuulus koolimees Amos Komenius nõudmise, et igas majas kodulaste tarwis Schola materna ehk emakool peab olema, milles kooliõpetusele alus rajatakse. Sel põhjusel määrab Viivimaa Lutheri usu Maakoolide Seadus (1874 a. § 3—8): Igaüks laps peab kodus wanemate ehk kasu- või perewanemate läbi õpetust saama, ja nimelt lugemist ja kirjutamist, piiblitlugu, katekismust ja ükskord üks õppima. Koduõpetuse ülewaatajad ja juhatajad on kiriku eestseisja ja kirikuõpetaja. Koduõpetuse edenduseks võib sündsäl kohal pühapäewa koolisid sisse seada ja seesuguseid loetajaid ametisse panna, kes talusid läbi käies kodulapsi õpetawad. (Waata ka Talurahwa Seadus § 597).

Ettevalmistaw koduõpetus püüdku neidsamu kolme nõudmist täita, mis igal heal kooliharidusel sihiks on: 1) Õpeta last õieti mõtlema! 2) Paku temale teaduwara! 3) Hari tema südant! Iga õpetus, mis ühegi neist nõudmistest kõrwale jätab, on poolik ja puudulik. Sellepärast määrab Maakooli Seadus koduõpetuse tarbeks kolm asja: emakeele lugemine ja kirjutamine, usuõpetus ja rehkendus ükskord ühe õppimise näol. Igaüks nendest wiib kolme tähendatud eesmärgi poole, aga iseäranis laiendab lugemine waimu filmaringi, usuõpetus harib südant, kuna arwamise õpetus kõige pealt mõtlemise võimnu kaswatab. Sellest wä kätse raamatu otstarwe on, koduõpetust seesugusele järjele juhtida, et ta oma kolmekordsele sihile jõuaks. Lu gem i ne on waimu aken, mis läbi waim walguft saab. Kui laps mitte hästi lugeda ei oska, siis ei jõua ta muus õppimises edasi. Sellepärast olgu emade ülem mure see koduõpetuses, et lapsed ladusalt lugeda mõistawad. Aga selleks ärgu tarwitatagu mitte wiiekopikalisi aabitsaid, kalendrid ja uut Testamenti, kus raskest jõnab ja lausjed sees on. Seesugune lugemiseõpetus teeb raamatu lapsele hirmsaks, ja ei saa lastest elul ajalgi häid lugejaid. „Kuidas meie ise lugema õppisime, nõnda õppigu ka meie lapsed!“ ütlewad mõned wanemad. See pole sugugi parem jutt, kui keegi ütles: „Ma wõin kammitfjas umbjalu ka Tallinnasse hüüpata!“ Wõid küll, aga kui palju kulub sul sets waewa

ja aega ära! Laste piiratest, mis kõlbmata aabitsate taga walatakse, wõiksidwad wjad tekkida. Aga sellele piinamisele teeks hea aabits ja lastekohased lugemised lõpu, kui isa parema raamatu eest mõni kopik rohkem kulutada raatfiks.

P i i b l i l o o d on jutustused, mille sisust laps siis kõige paremine aru saab, kui need temale wabalt ette jutustatakse ja ka weel juurde lisatud piltisid näidatakse. Olgu ema jutustus küll lihtne, ta awaldab lapse südamel üle suurte mõju ja jääb tihti elueaks meelde. Kuidas tunneb laps siis rõõmu, kui ta kuulnud lookest ise raamatust lugema õpib!

P i i b l i s a l m i d ja kirikulaulud õpitakse siin piiblitugudega üheskoos, sest piiblitugu ise on kõige parem salmide tõlk ja seletaja.

L a u l u s a l m i d laulgu ema lapsele ette, siis jääwad temale wiis ja sõnad kergesti meelde.

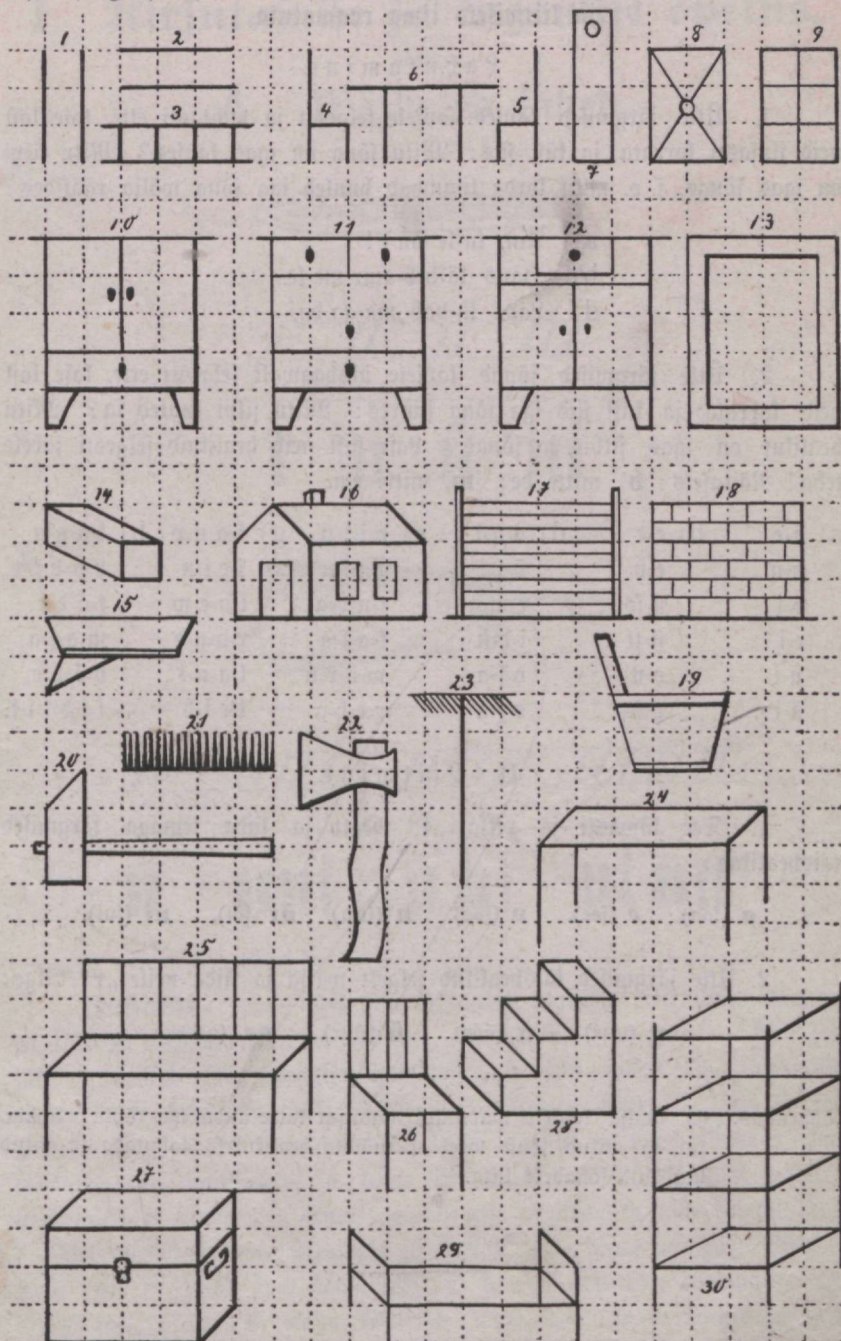
Speäralisi juhatusi ja märkusi pakub raamat seal, kus neid hädasti tarwis läheb. Kui emad oma täit hoolt ja armastust koduõpetusele pühendawad, — ja see on peaaft — siis ei peaks meie ühine töö ja waew mitte asjata olema. Seks Jumal appi!

W o l m a r i s, jõulukuul 1904.

Raamatu kirjutaja.

Gesharjutused enne tähtede tutvustust.

A. Nätt ja filma harjutades joonitagu laps kirjutamise ettevalmistuseks järgmisi lihtsaid kujusid oma ruudulise kivistahvli peale :

B. Kõnelemise riistade ja kõrva harjutused healikute lahutusels ja liitmiseks ilma raamatuta.

I. P a h u t a m i n e.

1. Ütle järgmised laused lapsele selgesti ja puhtasti ette, lae last neid ilusasti korrata ja küsi siis: Mitu sõna on igas lauses? Mitu silpi on igas sõnas, j. o. mitu korda liiguwad hääled iga sõna wälja rääkides?

- a) Min, tu-le õu-e!
- b) Hans lä-heb nur-me-le.
- d) Laps ta-hab ma-ga-da.

2. Ütle järgmised sõnad lapsele ükskhaawalt selgesti ette, lae last neid korrata ja küsi siis iga sõna juures: Mitu silpi kuuled sa? Mitu healikut on igas silbis ja sõnas? Lae last neid healikuid selgesti järele teha! Näituseks: **b'**, mitte be; **'m**, mitte em.

a) a=e	b) e=t	d) a=n-i	e) p-i-l-u	g) k-a-u-p	h) k-ä-g-u
a-u	e-p	õ-l-i	r-i-š-u	š-e-i-n	p-a-b-e-r
o-i	u-š	e-m-a	t-u-b-a	l-a-e-w	t-ä-d-i
e-i	ü-tt	i-d-u	k-a-l-a	r-a-u-d	m-a-j-a
u-i	o-n	o-š-a	w-õ-r-u	l-a-u-t	h-õ-b-e
ä-i	a-š	o-j-a	r-e-h-a	l-e-i-b	l-i-b-l-i-k.

II. Liitmine.

1. Tee kõwasti ja pikka „f“ healt ja liida temaga järgmised täishealikud:

a (faa), **e** (see), **o** (soo), **u** (suu), **õi** (fõi), **ui** (sui).

2. Ütle järgmised täishealikud selgest wälja ja liida neile „r“ külge:

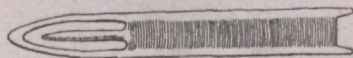
u (uur), **ä** (äär), **ü** (üür), **ae** (aer).

Täendus. Si maks lapsele waremini aabitsat kätte anda ega tähta näidata, kui ta antud sõnu weel ei mõista healikuteks lahutada ja antud healikuid sõnadeks liita.

I. Kirjutamise ja lugemise õpetus.

A. Väikesed tähed.

1.

i u ü ui

i u ü ui

2.

u ui ui ui

u ui ui ui

Juhatus. Laps õpib siin kirjutades lugema. Meeldisid sammud sel tööle on: Waata pilti — mõtle — ütle nimi — kirjuta — loe! Iga tükk tutvustab last üheainsa uue tähega. Siin võiks ema last nõnda aidata, et ta õpitavast täiesti lapsele pilti näitab ja küsib: 1. Mis on selle asja nimi, mida pilt kujutab? 2. Mitu healikut on selles sõnas? Laps lahutab sõna healikuteks ja leiab ühe healiku, mille nähtawat märki ta veel mitte ei tunne. 3. Ema kirjutab selle uue healiku tähe tahvli peale. 4. Laps harjutab tähte kirjutama ja ühtlasi tema healt tegema. Näit. 'u, mitte en. 5. Laps õpib raamatust uue healiku trükitähte tundma ja teeb jällegi tema healt. 6. Laps healetab (loeb) aabitajast kirjutatud kirjast ja

3.

m ümin mu nimi

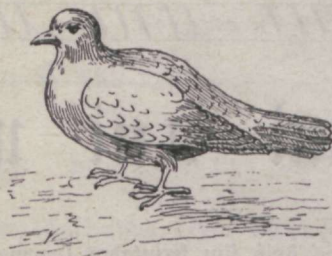
m ümin mu nimi

minu nimi

minu nimi

4.

t **t**

tui tui **tui tui**

**tuim, tint, utu, minu tui, muti ui,
mu utu, mitu tui?**

trükkikirjast tähed silpideks ja sõnadeks kokku. 7. Laps harjutab loetud tükki ilusasti kirjutama. Enne kumagi uut tükki käjile ei võeta, kui laps wana weel mitte selgesti lugeda ja kirjutada ei oska. Kätte õpitud tükkisid waja tihti korrata. Tähed järgnewad siin kirjutamise ja lugemise raskuse järele.

5.

  e

  eit   **eit**

ei, eie, eine, teine, teie eit, meie
meiu; uni ei unu; mine, neiu!

6.

  I

  tuli   **tuli**

tu lu, tü si, i lu, ilm, e lu, lu mi, leil,
lein, mine üle lume; tulin teile,
tule meile!

7.

  b

  leib   **leib**

ti bu, lu bi, li be, ilm uinub;
tui tu leb; eit li bib lei bu; e lu teil,
e lu meil.

8. _____

o **o**

_____ *oim* **oim** _____

toim, loit, toit, leib on toit, tu lel
on loit, o nu il mub, tu le loe o nu le,
o le tu li ne!

9.

_____ *õ* **õ** _____

_____ *õun* **õun** _____

õu, õ li, õ lu, õun, nõel, mõ te, tõ bi,
o nul on õu nu; õ lu tõi tũ li; tũ li
tõi tõ be; loen tei le lõu ne ni.

10.

_____ *a* **a** _____

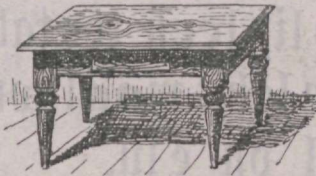

_____ *ani* **ani** _____

au, ni na, na li, ne li, nael, laul, li na,
e ma, a num, a bi, nai ne; o ma tu ba,
o ma lu ba; lau lan lau lu e ma le;
li na õi leb; o lin lõu nal.

11.

d d

laud laud

aid, o da, u du, i du, ma du, mu da,
õ de, tõ de, lo di, la du; laud on li be;
tu du mu tui, tu le ae da, taim
i da neb, lind lau lab.

12.

niit niit

luud luud

niin, liim, tiib, tuul, tuum, luu;
a ni tiib, li na ne niit, tuul len dab,
tuu lu ta o ma tu ba, miitii mei le lei ba,
niitid on lu ba laul da.

13.

tool tool

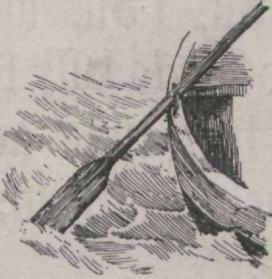

tee tee

meel, leem, leen, nool, noot, lood,
maa, aam, taat, laat, laan, teen

luu da, toon too li, leen toetab, nool
lendab, loom elab, maal on i lu,
maal on elu.

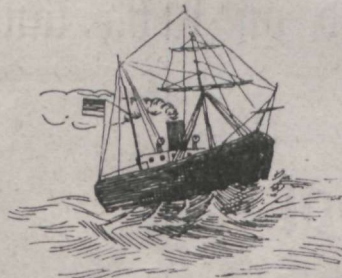
14.

_____			_____
<i>r</i>	r		<i>aer</i> aer
_____			_____

ora, orel, tore, tera, maru, meri,
mure, naer, mari, toru, nurin,
raam, rōōm, noor, müür, aer
tüü rib;

me rel on ma ru; tao rau da; raiu rada; nōid
nae rab nōi da; rōōm on ra hu tü tar.

15.

_____			_____
<i>w</i>	w		<i>laew</i>
_____			_____

waew, lō wi, wō ti, wi li, o raw,
wari, walu, wara, weri, wurin,
liiw;

laew on me rel; tu li teeb au ru; wa le waob;
wō lad on wōe ra o ma; ui nu, ma wal wan;
o le wi le, wō ta wō ti, mi ne ai ta!

16.

p

pada

p

pada

pea, puu, piip, paun, pi lu, waip,
pu del, pael, pō li, pa ber, pi par,
wa per, pa law, toop, paat, pee nar;
pa da on tü hi; pa ne lamp pō le ma, tu ba on
pi me; lau a peal on mi tu too pi; pōud pa neb
pōl lud pō de ma.

17.

h **h**

ahi **ahi**

re ha, ro hi, ha ri, ra hu, ha ru, ra ha,
wi ha; tuu le tu hin, ma ru mü hin,
ho bu hir nub, e ha he len dab, too
puid, ahi on tü hi;

hea lind lau lab head lau lu; ra hu wōi dab
ra ha; pa ha ei pa ran da pa ha.

18.

k **k**

luik **luik**

a ken, ku rik, ka na, ka ri, koer, ko pit,
ka ru, ku lu, kō lin, ku du ma; ke na
ki rik, ke rin ke ra, ka re ki wi,
ku ri koer;

lui ge kael on kō wer; hult koeri, we del la ke;
ku da kül wad, nōn da lōi kad; pa rem on hoi da
kui o ha ta; kau a teh tud kan ni ke ne; kō la mu
lau lu ke, kō la mu heal!

19.

konn **konn**

mutt **mutt**

lunn, kann, onn, wunn, tamm,
tumm, lōmm, kamm, pott, lett,
pütt, rutt, kott; wa la wett, rott

tu li ai ta, tam m on kō wa puu, tee
mi nu le fan ni, mu til on te ra wad
füü ned, fon nal on wa li heal;

linn on to re; ka la on tum m loom; pa ne
ra ha kotti; rattal on rum m; o mal maal
lei ad õn ne.

20.

lill

lill

kukk

kukk

full, lell, tall, luff, tüff, teff, lepp,
kapp, lipp, fepp; raie paff, wil la
waff, tun ni fell, ta ku ne põll, tal la
wof fi, fan na paf fi;

lill lõh nab; kuff lau lab; rott ta hab peff fi;
li pu latt on piff; kul lex kupp on fe na lill; tal
on kol la ne nupp; ait all, loof peal?

21.

—
j
—

—
maja
—

j

maja

o ja, fu ju, fa ja, tu ju, ja nu, ja hu,
jõud, a ja ma, u ju ma; lin na ma ja,
pa ju puu, piff juur, kal ju on kõwa,
kar ja ne hoi ab kar ja;

a ja ka ri ü le jõe; o ja ei o le lai; kah ju õpe tab
hoid ma; kur jad kõ ned ri ku wad head kom bed.

22.

—
g g
—

—
regi regi
—

la gi, ti gu, te gu, wa gu, nõ gi, wi ga,
jõ gi, ja gu, kar ga ja; te raw nu ga,
fe na lu gu, õ pi lu ge ma, la ge maa,
üm mar gu ne pee gel, õi ge ini me ne;

tu leb aeg, tu leb nõu; õi ge hõl ma ei hak ka
kee gi; kii gu, lii gu, lae wu ke ne, lae ned lah felt
lää ka ke; kõr gem kui ki rik, ma da lam kui re gi?

23*).

ä ä

käbi käbi

äi, käi, wäin, wäli, mägi, räim,
nägu, nädal, häda, kägu, wägi,
wäraw; ka la män gib, ro hi tär kab,
ä ra mää ri raa ma tut, rää gi tött,
wōi da kur ja ä ra hea ga;

na gu känd, nōn da kä bi; wōt ke wi kat wir galt
wäl ja, ju ba hei na aeg on kää; ku ku, ku ku,
kää ke, ku ku mei le kui wa tun di, hel gi he let
hei na ae ga!

24.

f s

saabas

f s

saabas

kä si, õis, si ga, ru kis, sü gis, sõ na,
saun, sein, a si, i sa, si su, aas, roos,

*) ä ja ö on sündsate sõnade puuduse pärast taha poole jäätud, kuna nad o-le peaks järgnema.

püſs, kaſs, poiſs; maguſ meſi, ſü gaw
we ſi, ri kaſ i ſa, ſoo on we ſi ne, taſs
ſei ſab ka piſ, pea oma ſaapad puh tad!

oma peſa, kuld ne peſa; waga we ri ei
wä ri ſe; ke na ke ſa nur me ke ſ kel kōn nib
kar ja poi ſi ke; kar ja poiſs on ku nin gas, ſuu re
wal la wal lit ſe ja; tuſ ti, tuſ ti, ſea ke, tuſ ti
ſi ga, toi da pead, e la ta oma pe ret.

25.

kö ha, pö id, ſö ed, kö i diſ, mö l der,
kö it ma, tö mp, tö lp, ö ö piſ, wö ö,
hö ö wel, kö ö f; kō wa nö ör, pi me ö ö,
uus! wö ö, ö ö full ei tee pa ha, kö ö giſ
fee de taſ ſe ſö ö fi;

ho bu ne pan di kö i de; ſö ed kuſ tu wad; kül me tuſ
ſoe tab kö ha; lä bi ö ö d te gi me tō ta tes tö ö d;
ſö ö mud on ker ge ſö ö ta; ae ga mö ö da as jad
kä i wad.

26.

film

film

fulm, **f**ülm, **m**uld, **f**ild, **w**ölg, **f**ülg,
palf, **m**alf, **w**olt, **f**ült, **w**ölw, **t**alw,
tund, **p**ind, **s**ant, **t**out;

film on õrn; fuld ei kar da tuld; jalg on ja la
wend; hull teeb hulga töö; pilt kau nis tab
tu ba; sal wes on wi li; tal wel sa dab lund;
sü gi sel on ilm pil wes; mi da lai em põld, se da
suu rem tõld.

27.

nirk

nirk

ork, **f**urf, **h**urt, **f**urt, **o**rg, **p**ärg,
arm, **n**urm, **f**ord, **f**ard, **p**arw,
hirw, **l**aps, **p**ops, **ü**fs, **w**afs, **õ**rn,
torn, **t**õrs, **p**ars;

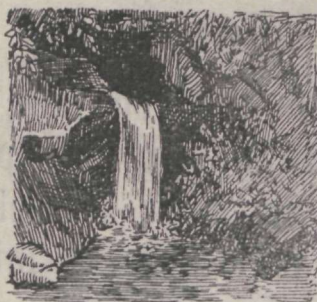
furt ei kuu le; härg kün nab; torm möl lab; mõrd
püü ab ka lu; tõrw on must; fops hin gab õh ku;
nirk mur rab lin da;

uinu, mu laps,
 oh maga, marjaoks;
 saa õitsewaks kui lehekuu
 ja tugewaks kui tammepuu;
 uinu, mu laps!

(f. Kuhlbars.)

28.

košk

košk

põsk, lešk, pung, õng, tuust, riist,
 wiht, kõht, põhk, rõhk, pink, ront,
 ahw, fehwh, pahh, kõhh, wihh,
 tahh, fashw, feshw;

košk ko hab; põsk pu ne tab; lõng on keerd; juust
 teh tak se pii mast; ka se toht on wal ge; fi wi on
 ränk; rähh rai ub puid; juhhi ei wõ ta õ pe tuht;
 rashw su lab tu lel;

üks, faks, kolm,
 nagu tuhk ja tolm,
 ruttan üle rohu

ratja läbi õhu,
 läbi tulest, weest —
 eest, mehed, eest!

(C. R. Jakobson.)

29.   **wi** li   **wiil**   **wii** li ma
             tu li   **tuul**   **tuu** la ma
             tü li   **tüür**   **tüü** ri ma
             fe re   **feer**   **fee** ra ma

weri on punane; päike weereb; muna on ferge weerema; feera fera feerlema; foer on furi; puuri auflu; too puuri; kuum piim paneb feha kuumama; müüri sepp teeb müüri.

feeletu, meeletu, fiisgi ilmamaa tark?
 feerleb, weerleb, kui otša saab, fiis muneb?

tule, tule, tuulekene,
 fiigu, liigu, laewakene,
 laula, laula, juukene,
 lapsel hele healekene!

30.   **wo** li   **wool**   **woo** la ma
             šörg   **š**öör   **š**öö ri ma
             pöid   **p**öör   **p**öö ra ma
             ka la   **kaal**   **kaa** lu ma

kašel on kore koor; lapsed ei pea mitte puid koorima; mõdu mõõdetakse toobiga; šöök kölbab šöögi peale, löök ei kölba löögi peale; kali on hapu, kaalid on magusad; ema istutab kaalid.

aam aami peal, waat waadi peal, orawa saba otšas?
 kiipab, kaapab, saab saarde, fiis seisab?

ööpik, ööpik, lõbusam lund,
 wõjade wilus,
 õilmete ilus
 rõõmu, rõõmu, hüüab ju rind.

31. war sa ka bi, ka pi uks, pa ne kap pi;
 pikk ro di, ro ti pe sa, ot sin rot ti;
 kanga su ga, su ka lõng, nõe lun suk ka;
 lae ta la, tal la nahk, ä ra tal la!

lõbus lugu, lõpu laul, teeme lõppu; kodu on armas,
 koti nõel on jäme, aja meile juttu; waga ilm, waka
 kaas, lähen pakku; püüdja heitis õnge jõffe, et ta saaks
 sealt kala kätte.

mere=fikk, metsa=kukk, tee=liba, maa=suga?

Yipp lipi peal, lapp lapi peal, ilma nõela filma pistmata?

kulla kewade, kallike, tule,
 asu meie aasale,
 lõbudujed luitunud lumesje,
 lillekene nutab ärdaste.

(A. Piirikivi.)

32. li na põld, lin na ma jad, lä hen lin na;
 lu mi, kam mi pead, hak kan kam mi ma;
 wih ma wa ri, nar ri temp, ä ra tee nar ri;
 õ le sa si, sas si si de, lõng läks sas si.

minu isa wiis linu linna, sai hea hinna; sõida sammu
 üle filla; marjulised käiwad nõmmest nõmme; rahwas
 naerab narri; ei saa kõik kanad õrrele.

kägu kufub kuisse otjas,
 tare lätwel tamme otjas:
 tere, wäike wellekene,
 puna põste poisikene;
 toon jull kauni kannikese,
 lehkaw lehte lillekese.

(A. Piirikivi.)

33. **pliit** **klaas** **kraaw** **trahw** **proow**
pliats **kliid** **kraamp** **trepp** **press**

kana siblib, kala sipleb õnge otsas; wigla ots on niiri, terita willa; nõdrake ei wõi nõtra aidata; mägra koobas on sügawas, mätra on raske püüda; sõbra kohus on sõpra toetada; ploomid on küpsed; kangas pleegib; flawerimäng on ilus; klasfis õpivad koolilapsed; kliinikus põewad haiged; koer on truuloom; traati saab poest; raamatu trükk on selge; tüdruk pritsib wett põrandale; pühib prügi, triigib kraesid.

kala teeb: wilks, wolks; keel: limps, lomps;
 wesi: silps, sulps.

filks, folks, foodid lööwad,
lapsed puhast leiba sööwad,
mõlder teri jahwatab
ja sest oma matti saab.

(fr. Hollmann.)

B. Suured tähed.

34.

u U Uba

u U, Uba.

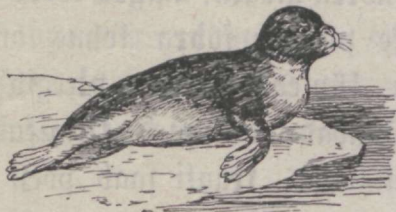

Uba on kaunwili. Ubade warred on jämedad ja õõnsad. Ubadel on kirjud õied. Ube külwatakse aeda. Ubadest keedetakse suppi.

Küsimused*): 1. Mis on uba? 2. Misjuga sed on ubade warred? 3. Misjuga sed died on ubadel? 4. Kuhu külwatakse ube? 5. Mis keedetakse ubadest?

35.

ü Ü Ulg

ü Ü, Ulg.

Ülg elab meres. Ülge pea on ümmargune. Ülge keha on umbes neli jalga pikk. Ülge jalad on lühikesed, neid tarvitab ülg sõudmiseks. Ülgest saab liha, raswa ja nahka.

1. Kus elab ülg? 2. Misjuga sed on ülge pea? 3. Kui pikk on ülge keha? 4. Misjuga sed on ülge jalad? 5. Mis saab ülgest?

36.

o O Orel

o O, Orel.

Orel on suur mänguriist. Orelit kuuleme kirikus ja koolis. Onu wiib mu tihti kirikusse. Ülewel koori peal jääme orelit kõrwa istuma. Dotame wagu si mängu algust. Oh, kuis orelimäng mind rõõmustab!

1. Mis on orel? 2. Kus kuuleme orelit? 3. Kus seisab orel kirikus? 4. Mis tunneb süda orelimängust?

*) Pärast lugemist paneb ema lapsele küsimused ette. Laps kostab nad täite lausetega, näit.: Kus elab ülg? Kostus: Ülg elab meres.

37.

õ Ö Oli

õ Ö, Oli.

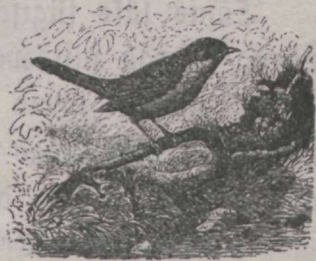
Oli on wedel ja weniw. Oli saab linaseemnest. Oli segatakse wärwi sekka ja pruugitakse siis maalimiseks. Olivärw on ilus ja hoiab puu mädanemast. Uhed linna majad on ka wärwitud. On ka õli, mis süüa sünnib.

1. Kuidas on õli?
2. Kust saab õli?
3. Milleks õli pruugitakse?
4. Mis kasu on olivärwist?
5. Misugust õli on ka weel?

38.

õ Ö Ööpik

õ Ö, Ööpik.

Ööpik on meie armsam laululind. Ööpiku laul on õrn ja mäh. Shtul kuuleme ta hõiskawat healt toominga pöösastest. Ööpiku laulu on päewa ajal harwa kuulda. Ööpikut kutsutakse ka öitselinnuks.

1. Mis lind on ööpik?
2. Kuidas on ööpiku laul?
3. Kudas laulab ööpik?
4. Kudas ööpikut weel kutsutakse?

39.

i I Ilmar ja Illis

i I, Ilmar ja Illis.

Ilmar ja Illis mängisivad aias mesipuu ees. Isa kästis neid sealt eemale minna. Ilmar kuulis isa sõna. Illis jäi aga paigale. Umbes paari minuti pärast sai Illis mesilase käest nõelata.

1. Kes mängisivad mesipuu ees?
2. Mis käsu andis isa poistele?
3. Kuidas kästu täideti?
4. Mis sai Illis vastupanemise palgaks?

40.

t T Tõnise tammed

t T, Tõnise tammed.

Tõnis läks sügisel sõeru, kus suur tamm seisis. Tõrud olivad just valmis ja kukkusivad maha. Tõnis mõttis mõned tõrud ja pani nad mulda idanema. Tõrudest kasvasivad ilusad tammed. Tõnis tundis alati rõõmu, kui ta oma tammesid nägi.

1. Kust sai Tõnis tamme tõrud?
2. Mis tegi Tõnis tõrudega?
3. Mis kasvasivad tõrudest?
4. Mis valmistasivad tammed Tõnisele?

41.

j J Jõmpfikas

i I, Jõmpfikas.

Juku käis alles kuendat aastat, aga pidas ennast juba meheks. Isa mütsi kandis Juku heameelega. Ta

tõmbas kord ka weel isa jahi selga ja läks uhkesti tänawasse. Jakk ulatas Jutule kannuni, müts käis üle kõrwu. Jutut nähes jäiwad külapoisiid seisma ja naerfiwad: „Jakk ja müts, kuhu selle jõmpsika wiite?“

1. Kelleks pidas ennast Jutu?
2. Mida kandis Jutu heal meesel?
3. Mis pani Jutu kord endale selga?
4. Kuhu läks Jutu isa jahi ja mütsiga?
5. Mis ütlesiwad külapoisiid?

42.

h H Härj ja sääsk

h H, Härj ja sääsk.

Härja sarwe peale istus
Hiljuti üks sääseke:

„Olen sinule ehk koormaks,
Ütle aga julgeste!“

„„Seldeke, on sind ka ilmas
Olemas?““ nii naeris weis.

Ülbe sääse taolised

Salbid on, kes ennast täis.

(R. Malm)

1. Kes istus härja sarwe peale?
2. Mis sääst enesest arwas?
3. Kuidas on härja arwamine sääsest?
4. Kes on ülbe sääse taolised?

43.

p P Pärn ja pilliroog

p P, Pärn ja pilliroog.

Pärn ja pilliroog kõnelesivad oma tugewusest. Pärn laitis pilliroogu, et see iga tühja tuule hoo käes kõigub. Pilliroog wakis alandlikult. Pea tõusis suur torm. Pilliroog õõtsus sinna tänna ja jäi terweks. Painumata pärna murdis aga torm keskelt pooleks.

1. Millest kiitlesivad pärn ja pilliroog? 2. Mis andis pärn pilliroole weaks? 3. Kuidas kuulas pilliroog pärna laituist? 4. Mis tõusis pea selle järele? 5. Kuidas käis pillirool käsi? 6. Mis tegi torm painumata pärnaga?

44.

k K Korratu olek

k K, Korratu olek.

Karla oli korratu pois. Hommikul magamaist tõustes hakkas Karla alles oma asju otsima. Üks suk wedeles Karlal tooli peal, teine laua all. Teist kinga ei olnud kusagilt leida. Korratu oleku pärast jäi Karla fooli minnes tihti hiljaks. — Igal asjal olgu oma teatud koht.

1. Misugune pois oli Karla? 2. Kudas hakkas ta alles oma asju otsima? 3. Kus wedelesivad Karla sukad? 4. Mida ei leitud ülesegi? 5. Mis halbust tuli korratuselt?

45.

a A Ats

a A, Ats.

Ats see astus, kingad jalas,
Aastat wiiet, aga
Iffa sääre=saapaid füisgi
Ifalt ihkas taga.

Kingad wõeti, saapad anti,
Aga oh sa walu!
Ats ei jaksa saapaid kanda,
Ats nüüd palja jalu!

(M. J. Eifen.)

1. Mis jalanduud olivad Atsil?
2. Mis ihkas Ats kingade asemele?
3. Mis sündis Atsi soowiga?
4. Mis wiga oli saabastel?
5. Kuidas Ats nüüd käib?

46.

ä Ä Ämblik

ä Ä, Ämblik.

Ämblik on tiibadeta putukas. Ämblikul on neli paari jalgu ja kahetse silma. Hoonete nurkades, aedades ja põõsastes on ta elukoht. Ämbliku kõhu all olew rakk annab wedelikku wälja, mida tuule õhk kõieks kõwendab. Ämblik teeb kõiest wõrgu, millega ta kärpseid püüab. Ämbliku wõrgud ei ole majale ehteks.

1. Kes on ämblik?
2. Mitu silma on ämblikul?
3. Kus elab ämblik?
4. Kust saab ämblik kõie?
5. Millega püüab ämblik kärpseid?

47.

n. N Näkk

n N, Näff.

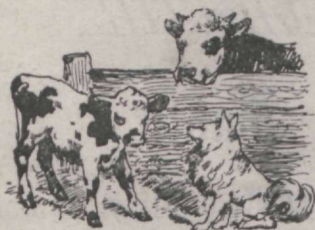
Närist räägib rahwas nõnda: Nii pea kui laps oma pead wette läheb, hakkab näff tal kaelaft kinni ja kisub wee alla. Nõnda upub palju noorukesi ära. Näffi ei ole keegi näinud, ega teda ei olegi. Nii palju on aga õige, et sügaw wesi kangesti põhja kisub ja ära uputab. Nii sügust näffi sünnib küll karta.

1. Kus elawat näff? 2. Mis teeb näff lastega, kes wette läheb? 3. Kui palju on näfi jutus tõtt? 4. Mis sügusesse wette ei tohita mitte ujuma minna?

48.

m. M. Mullikas ja wafikas

m M, Mullikas ja wafikas.

Mullikas ja wafikas waidlesiwad selle üle, kumb neist targem on. „Mina olen targem,“ kisendas wafikas, „sest minul on waljem heal!“ Mullikas wastas: „Mina olen targem, sest mul on suuremad sarwed.“ Karja Krants kuulis nende waidlust ja ütles: „Mõlemad olete ühesugused rumalad.“

1. Mis üle waidlesiwad nullikas ja wafikas? 2. Mifs arwas wafikas enese targema olewat? 3. Mis nullikas wastas? 4. Mis oli tarja Krantzi otjus?

49.

w W Wähk

w W, Wähk.

Wähid armastawad tagurpidi káia. Wana wáhk õpetas lord oma poega edaspidi kõndima. Waew oli aga üsna asjata. Poeg ei saanud sellega kuidagi toime. Wiimaks läks wáhi isa wihaseks ja hakkas taplema. Wáike wáhk ütles: „Waata, isa, mina káin nõnda, kuidas sina ise káid.“

1. Kuidas káiwad wáhid? 2. Mis õpetas wana wáhk pojale? 3. Kuidas oli poja edasiõudmine? 4. Mis tegi wáhja isa? 5. Mis ütles noor wáhk isale?

50.

J. S. See oli sulle õpetuseks!

J S, See oli sulle õpetuseks!

Salme ajas tihti jonni. Kord wiis isa Salme heinamaale ja káskis teda wagusi paigal mängida. Salme läks siisgi töölistest eemale ja eksis metsas ära. Seal hakkas ta hirmuga libedasti nutma. Isa otsis ta wiimaks üles ja ütles: „See oli sulle õpetuseks!“

1. Misjagune laps oli Salme?
2. Mis kästis isa Salmet heinamaale viies?
3. Kuhu läks Salme süügi?
4. Mis sündis Salmega?
5. Mis tegi Salme hirnu pärast?
6. Mis ütles isa, kui ta Salme ülesleidis?

51.

Poiss ja sokukene.

Kus sa käisid, kus sa käisid, sokukene?
Westel käisin, westel käisin, herrakene.
Kuidas jahwad, kuidas jahwad, sokukene?
Suuga jahwan, suuga jahwan, herrakene.
Kuidas pühid, kuidas pühid, sokukene?
Habemega, habemega, herrakene.
Kuidas taod, kuidas taod, sokukene?
Sarwedega, sarwedega, herrakene.
Mida sööd sa, mida sööd sa, sokukene?
Nisju leiba, nisju leiba, herrakene.
Kuidas karjud, kuidas karjud, sokukene?
Köki möki, köki möki, herrakene. (Rahwalaul.)

52.

L L Lapse süda

I L, Lapse süda.

Leena ema oli haige. Laua peal seisis klaas. „Mis seal sees on?“ küsis Leena. „Seal sees on libe rohi,“

ütles ema, „selle pean ma ära jooma, siis saan terveks.“
Leenal oli kaastundlik süda; ta ütles: „Armas emake!
Luba, et ma fibeda rohu sinu asemel ära joon!“

1. Kes oli haige? 2. Mis seisis laua peal? 3. Mis tarbeks pidi ema rohtu sisse võtma? 4. Mis sümmitas see Leena südamele, et ema pidi fibedat rohtu jooma? 5. Mis luba palus Leena?

53.

r R Riks

r R, Riks.

Riks oli truu koer. Päeval hoidis ta karja ja öösel valvas ta hoolega maja. Viimaks tuli Riksule wanadus kätte ja ta jäi pimedaks. Üleanetumad lapsed tegivad temal tihti meele haigeks. Aga väikesel Ründil oli Riksust hale meel. Rundi kaitses wana koera ja kandis temale leent ette.

1. Misjuguine koer oli Riks? 2. Kuidas Riks oma truudust üles näitas? 3. Mis päevad tulivad Riksule kätte? 4. Mis tegivad lapsed wanale pimedale koerale? 5. Kes kaitses Riksu? 6. Kuidas Rundi wana koera eest hoolt kandis?

54.

b B Bruno hõimul

b B, Bruno hõimul.

Wäike Bruno käis tädil hõimul. Tädi andis Brunole ilusa punase õuna. Bruno pani selle tasku ja ütles: „Ma wiin ta oma haigele õele.“ Tädil oli hea

meel, et Bruno oma väikest õde ka meeles pidas. Ta andis Brunole veel paar ilusat õuna.

1. Kellel käis Bruno hõimul? 2. Mis andis tädi Brunole? 3. Mis ütles Bruno? 4. Mis näitas Bruno seega üles, et ta haiget õde meeles pidas? 5. Mis tundis jellest tädi jüda? 6. Mis andis tädi veel Brunole?

55.

e E Elsa rõõm

e E, Elsa rõõm.

Ena kutsus Elsat lugema. Aga Elsa waatas raamatut ja wastas: „Oh, ena, ma ei mõista veel!“ Ena ütles: „Eks sa katsu ometi, küll läheb!“ Elsa luges ühe sõna ja veel ühe sõna ja siis veel ühe sõna. Ta läks rõõmu pärast punaseks, ja luges kassist, koerast, kukest ja kanast. Eks see ole kena?

1. Mis käskis ena Elsat teha? 2. Mis wastas Elsa? 3. Mis sõnadega ena Elsat julgustas? 4. Kuidas läks lugemine? 5. Mis jünmitas lugemine Elsale?

56.

g G Gustaw ja Georg

g G, Gustaw ja Georg.

Georg ütles: „Gustaw, anna mulle oma pliiatsit!“ Gustaw wastas: „Ega see sinu pliiats ei ole; osta ise omale!“ — „Teine kord ütles Georg: „Gustaw,

kas ja tahad pähklid?" Gustaw vastas: „Anna ruttu
fiia!“ Sest selgub, et Gustaw oli paha pois.

(3. Elken.)

1. Mis palus Georg Gustawilt? 2. Mis sõnadega vastas
Gustaw? 3. Mis pakkus Georg Gustawile? 4. Mis Gustaw niid
vastas? 5. Mis otsust mõib Gustawi üle teha?

57.

d D Detsember

d D, Detsember.

Detsembrikuul algab meil talveaeg. Värske lumi
katab siis maad. Detsembrikuu toob meile palju rõõmu.
Vaseme keltudega liugu, ajame uisku, sõidame saaniga
hõimule. Detsembrikuu suurem rõõm on aga kallis
jõulupüha.

1. Millal algab meil talveaeg? 2. Mis tuleb siis maha? 3. Mis
toob meile detsembrikuu? 4. Misjughused on talve rõõmud? 5. Mis
on aga detsembrikuu suurem rõõm?

Jõululaul.

Oh jõulupuu, oh jõulupuu,
Kui armsasti ja hiilgad!

Su külles küünlad säravad
Ja jõulu anded paistavad.
Oh jõulupuu, oh jõulupuu,
Kui armsasti sa hiilgad!

(Fr. Brandt.)

58. Kirjutatud tähtede ja Ladina ning Gooti
trükitähtede võrdlemine.

Aa Bb Dd Ee Gg Hh

A a B b D d E e G g H h

Ɑ a Ɫ b ⱦ d ⱪ e ⱬ g ⱨ h

Ii Jj Kk Ll Mm Nn

I i J j K k L l M m N n

ⱦ i ⱦ j Ⱬ k ⱬ l Ɑ m Ɱ n

Oo Pp Rr Ss Tt Uu

O o P p R r S s T t U u

ⱦ o Ɫ p Ⱬ r ⱬ s Ɑ t Ɱ u

Ww Ää Öö Üü

W w Ä ä Ö ö Ü ü

Ɱ w ⱦ ä ⱦ ö ⱦ ü

59. Kirja wahemärgid.

- , komma on lühikese kinnipidamise märk;
- ; semikoolon on pikema kinnipidamise märk;
- . punkt on lause lõpumärk;
- : koolon on juhatuse märk; ta juhatab oma järel seiswaid sõnu tähele panema.
- ? küsimisemärk; ta kirjutatakse küsiwa lause lõpule.
- ! õhkamisemärk; ta kirjutatakse õhkamise ja käskimise sõnade taha.
- „“ jutumärgid; nende wahel pandakse wõeras kõne, mis jutus ette tuleb;
- () [] klammerid; nende wahel pandakse seletawad sõnad;
- = lahutamisemärk, mida sõnade poolitamisel ja ühendusel tarwitatakse;
- mõttekriips näitab mõtte täiendust ja muudatust;
- ∴ kordamisemärk, mis sõnu weel kord lugeda käsib.

60. Numbrid.

	üks	1	I			kuus	6	6	VI
	kaks	2	II			seitse	7	7	VII
	kolm	3	III			kahesja	8	8	VIII
	neli	4	IV			ühesja	9	9	IX
	wiis	5	V			kümme	10	10	X

D. Mitmesugused lugemise tüübid.

61. Koduõppijale lapsesele.

Laps, enam kui end armasta
Sa kodu isa, emaga,
Veel enam kallist isamaad,
Kuid üle kõige Jumalat.

(M. Lipp.)

1. Keda peab laps rohkem kui iseennast armastama?
2. Mida tuleb meil kodust kallimaks pidada?
3. Keda peame üle kõige asjade armastama?

62. Ema ja isa.

I.

Ema ja isa on mulle väga armsad. Kui ma alles väike olin, liigutas ema mind kätel ja kandis mind oma süles. Nüüd õpetab ema mind lugema ja laulma. Kui ma loen, siis ketrab ema wõi nõelub mulle sülle ja kindaid.

II.

Isa teeb päew otsa põllul tööd. Kewadel künnab ta, äästab ja külvab. Suwel niidab tema heina, aga sügisel paneb isa wilja kofku ja peksab rehte. Tema tööst saab meile kõigile leiba.

Jutusta: 1) Mis teeb ema, 2) mis teeb isa.

63. Häälilaul.

Kui lapsukesel hälli sees
Si tule uni peal,
Siis ema hellast' liigutab;
Sa waigistaja heal

Pea walu nutul otša teeb,
Ja laulab armuga :
„Jää wagusi, mu lapsuke,
Ja ninu magama !“

(L. Koivula.)

64. Linda.

Linda oli alles väikene tütarlaps. Ometi tegi ta juba mitmesugust tööd. Ta pühkis tuba ja pesi söögi nõuud puhtaks. Ka õppis Linda sukka kuduma ja õmb-
lema. Mõnikord katsus ta ka kedrata. Aga ta kõige armsam töö oli lugemine ja kirjutamine.

Kes oli Linda? Mis tööd ta tegi? Mis oli Linda kõige arm-
sam töö?

Mõistatus : Wiis kitse näriwad ühe kuhja kallal ?

65. Hommiku palwe.

Unest rõõmsalt ärkan ma,
Waatan tänus taewa poole,
Et mind, Jumal, armuga
Dösel wõtšid oma hoole.

**Soia nüüd sel päewalgi
Eemal õnnetust ja häda,
Tee, et elan wagasti
Ja woin sinu lapses jääda.**

(M. K.)

- I. Kuidas ärkame unest, kui hästi oleme maganud? Kes on meid öösel oma hoole alla wõtnud? Mis oleme Jumalale selle eest wõlgu?
- II. Mis peaks meist Jumal edespidigi eemal hoidma? Missugust elu peaks Jumal meid elada aitama? Kelle lapses jääme siis, kui wagasti elame?

Laulu siisu on: I. tänu; II. palwe. Ütle tänu sõnad! Korda palwe sõnad! Õpi terve laul päha!

66. Kuff ja kana.

Kuff ja kana sibiliswad aias pöösaste all. Kuff leidis pähkle ja hakkas seda nokaga lõhkuma. Kana ei andnud aega, kiskus pähkle enesele ja neelas terwelt alla. Pähkkel jäi kurku kinni. Kuff läks ruttu wett otsima. Aga kui ta tagasi jõudis, oli kana juba hingetu.

Jutusta, miks kana hingetuks jäi!

Mõistatus: Otsast kui ora, keskelt kui kera, tagant kui labidas?

67. Kufefe.

Kufefe, kufefe,
Kuldane harjake,
Silitatud peake,
Habemefe siidine:
Miks nii wara ärkad sa,
Laulad walju healega,
Last ei laje magada?

(P. Org.)

68. Head lapsed.

Ena oli haige. Zuku ja Viisi hakkasivad mängides kisa ja kära tegema. — „Tasa lapsed,“ ütles wanem õde Anna. „Meie hea ena on haige.“ Head lapsed jäiwad jalapealt wait.

(P. Rätsep.)

69. Hooletus ja äpardus.

Wäike Peeter kandis töölistele lõunat heinamaale. Tee ääres nägi ta punetawaid maasikaid. Poiss pani sööginõuud maha ja hakkas marju sööma. Selle aja sees tuli suur koer ja lakkus sööginõuud tühjaks. Kui Peeter äpardust nägi, läks ta nuttes koju.

70. Pahur oinas.

Hendriku isal oli suurte sarwedega oinas. Hendrik tegi oinale alati: „Disu, puks!“ Warsti sai oinas puskimise ameti selgeks ja tülitas sellega igapähte, kes ette juhtus. Kord istus Hendrik paku peale ja luges aabitsat. Oinas tuli salaja ja andis poisile tugewa matsu selga. Paar päewa selle järele kaebas Hendrik seljawalu.

Jutusta: 1) kuidas oinas pahuraks sai, 2) kuidas pahur oinas Hendrikule haiget tegi.

71. Mõistatus.

Pealt teraw, alt lai,
Sisu magusam kui sai,
Sinine on minu koor,
Armastab mind iga noor.

(S. Surt.)

72. Ahne koer.

Koer jooksis kondiga üle purde. Selges wees nägi ta oma fuju. Ta arwas selle mõne teise koera olewat, kes ka konti hammaste wahel kannab. Ta nähmas suuga wette, et teiselt konti ära kiskuda. Seal juures kukkus ta enda kont jõkke ja kadus ära. — See oli ahnuse palk.

Kosta ära: Mida kandis koer suus? Mida nägi koer wees? Kelleks pidas ta enda fuju? Mis tegi koer? Mis sündis seal juures? Mida ei pea meie mitte himustama?

73. Parastaja äpardus.

Hunt oli auku langenud. Seda nägi rebane. Ta hakkas hunti pilkama ja hüppas augu ääre peal rõõmu pärast sinna tänna. Ta nimetas hunti lolliks, et ta inimeste kawalusest ei ole aru saanud. Kui rebane nõnda parastas, langes ta kogemata ise ka sisse. (S. Kurrit.)

Zutusta enese nähtustest sarnane lugu, kus naerja ja parastaja ise simpu jäi.

74. Pois ja koer.

Pois: „Tule nüüd, Krantsike, minule,
õpi istuma sirgeste!“

Koer: „„Ma olen nii noor alles, kannata!
Kui juuremaks saan, siis õpeta!““

Pois: „Si, noorest peast õpid ja hõlpsaste,
See oleks sul pärast küll waewa töö.“

(S. Malm.)

Mõistatus: Neli teemad woodit, kaks näitavad tuld,
üks heidab magama?

75. Miisu ja Maasu.

Miisu ja Maasu olivad kaks ilusat kassi poega. Miisu oli Miku päralt, Maasu aga Manni jagu. Mann silitas oma walget Maasut, sidus tale punase lindi kaela, sõötis teda piimaga. Miku aga piinas oma halli Miisut iga päew. Ta pani tema rätiku sisse, wedas alati taga, nõnda et waene loom refiks läks. Siis wõttis ema Miisu ja wiis ta ära Teistrele, kust ta enam kunagi tagasi ei tulnud.

Zutusta: 1. Kuidas Mann kassi poega hoidis? 2. Kuidas Miku waese looma refiks tegi?

76. Rahwalaul.

Käi kodu, karjakene!
Käi kodu käskimata,
Ilma witja wõttemata,
Käse latwa laajimata
Lepa latwa lõikamata!

77. Helde jüda.

Pisuke Ceru oli emalt õhtu-ooteks wõileiwa saanud. Ta istus õue kivi peale ja tahtis sööma hakata. Seal tuli waene sandike longates wärawast sisse ja palus poisji: „Armas laps, murra oma leiwa küljest tüfikene minule, mu kõht on väga

tühi!" Poiss mõtles pisut ja ütles siis: "Säh, ma annan selle leiva kõik sinule. Sa oled wana ja ei jõua ilma söömata kõndida. Mina aga wõin küllalt õhtuni oodata."

78. Mina jään tuppa õppima!

Wenname:*) „Sues ilus, õelene,
Tule, läki mängima!”

Sepe: „„Gi wõi tulla, wennakene,
Ema käskis õppida!””

Wenname: „Tule ikka, õelene,
Säh, sull' annan jaia ma!”

Sepe: „„Söö aga ise, wennakene,
Mina jään tuppa õppima!””

(J. Bergmann.)

79. Näpuimeja.

Lullil oli rumal wiis näppu suhu pista. Ema keelas seda küll, aga see oli Lullile muidu jaks korraks. Kord läks ema

*) Rahele lapsele wastastikku lugeda.

due ja finnitas: „Lull, ära nüüd näppu ime, muidu tuleb rätsep suurte käaridega ja lõikab näpu otjast tüki ära.“ Wae-walt oli ema üle läwe saanud, juba Lullit jälle lipsti! näpp suus. Siis tuli rätsep käaridega. Oh sa walu, kuidas Lull nüüd kifendas. Näpp jäi küll lõikamata, aga sest ajast saadif ei pistnud Lull teda enam kunagi suhu.

80. Öö tuleb.

Öö tuleb, taja läheneb,
Ja ema lapse eest palwet teeb:
„Oh Jumal, hoia mu lapsukest
Nüüd öösel, homme ja igawest!“

(Anna Haawa.)

81. Miks Juku kirjutada ei saanud.

Kiri ei läinud Juku käes hästi edasi. Korra tapleb ema, et tähed kõwerad on, korra jälle, et palju tinti paberi peale on läinud. Küll püüdis Juku, aga ikka ei läinud töö hästi korda. Kord näeb ta kirjutades, et sulel keskkel pikuti pragu sees on. Suure rõõmuga jookseb ta ema juurde, sulg peos, ja hüüab: „Kulla ema, kuidas pidin ma niisuguse sulega kirjutama? Ta on ju lõhki!“

(E. Peterfon.)

82. Öhtu palwe.

Nüüd heidan woodi magama,
Teen filmad finni rahuga.

Beel olen nõrk ja väikene:

Mind kaitse, taeva Jfak!

Ei tee mul hirmu pime ilm,

Kui walwele jääb sinu film;

Kui mind su inglid warjavad,

Siis homme terwelt äratad. (M. K.)

Mis palub laps magama minnes taewa Jfakt? Kuidas wõime siis hingata, kui taewa inglid meid warjavad? Õpi see laul pähe!

83. Öö rahu.

Kesje waga palwega

Uinub õhtul magama,

Selle woodi äärele

Tuleb taewa inglise,

Kallab tema hingesje

Taewa rahu tajaSte.

(B. Grünfeldt.)

84. Helmi kiri Salmele.

Kulla Salme!

*Eila tõi mulle isa linnast ilusa uue raamatu.
Kui sulle luba antakse, siis tule pärast lõunat
meile. Loeme seltsis uut raamatut; pärast hak-
kame wainul mängima. Wõta oma õed Linda ja
Elja ka ühes. Hulgakesi oleks meil lõbusam
mängida.*

Maidhal, 29. mail 1904.

Igatfusoga oodates

Sinu Helmi.

85. Waenelaps.

Gesti rahwalaul.

Oh mina wilets waenelaps,
Maha jäänud marjufene!
Pole mul isa, pole mul ema,
Ema pole armu andemaies,
Isa eesta seisamaies.
Isa on mul mulda wiidud,
Ema ammu hauda pandud.

86. Poiss ja liblikas.

Bruno katsus liblikat püüda, aga ei saanud kätte. Lôpeks läks ta wihaseks ja ütles: „Küll ma su kinni wôtan, ükskõik kus kohal!“ Bruno tõmbas mütsi peast ja tahtis sellega liblikat kinni katta, kes õie peale oli seisma jäänud. Suure ähmiga ei pannud Bruno tähelegi, et kraaw ees oli, ja libises liblikat haarates kraawi. Õnnetuseks oli see ääreni wett täis. Bruno ronis küll kraawist wälja, aga liblikas oli oma teed lendanud. Poiss pidi nüüd märjalt koju minema.

Jutusta lugu nõnda, nagu kõneleks Bruno ise oma äpardusest: „Ma katjusin liblikat püüda jne.“

87. Mõistatused.

Mõista, mõista, mu õefe,
Mõista minu mõistatusi:
Kes on haawiku emanda?
Jänes on haawiku emanda.
Kes on fuufiku funingas?
Oraw on kuusiku kuningas.
Kellal on seljas fulda kuube?
Kuusel on seljas kulda kuube.
Kellal on kardane kasufas?
Kasel on kardane kasukas.

Kellel on halli watifene ?

Haawal on halli watikene.

Kellel on seljas leinasärki ?

Lepal on seljas leinasärki.

Kellel on pikad põlle paelad ?

Pajul on pikad põllepaelad.

(Wana tannel.)

88. Kirwes ja wars.

Kirwes ja wars sattusiwad tülisse ja lahkusiwad koost. Kui nad alles ühes nõuus oliwad, siis seisiwad nad ikka ilusad. Nüüd ei kõlbanud kumbagit enam tarwitada. Paari hoobiga oleks wõidud kirwest jälle warre otsa seadida, aga üksigi ei tahtnud teisele head sõna anda; sellepärast jonnisiwad nad edasi. Kui nad aasta otsa nõnda oliwad lahus wedelenud, nägi neid peremees ja ütles tüdrukule: „Mari, wiska roostetanud kirwe tükk rauakasti, sest ta pole enam midagi wäärt, ja wana wars pista ahju, enne kui ta päris ära mädaneb. Ma toon homme sepalt uue kirwe.“

Rahu kosutab, waen kaotab.

Kes sattusiwad tülisse? Kuidas oliwad kirwes ja wars koos olnes? Kuidas oli nüüd nende järg? Miks kirwest warre otja ei pandud? Mis ütles peremees? Mis on riidlemise ja jonnimise pakk?

89. Leitnud nuga.

Jufu leidis tee pealt noa. Sel oli kaks tera ja luust pea. Ta rõõmustas leiduse üle, jooksis Atsi juurde ja ütles: „Waata, Ats, mis ma leidfin!“ Seal tuli wõderas mees ja waatas maas ümber, nagu otsiks ta midagi. Jufu nägi seda. Ta läks mehe juurde ja küsis: „Kas olete midagi ära kaotanud?“ — „Jah, noa, kabe teraga ja luust peaga,“ ütles mees. „Siin ta on,“ ütles Jufu. Mees tänas ja läks. Jufu lippas Atsi

juurde tagasi. „Miks ei pidanud sa nuga omale?“ küsis Ats.
„Ei,“ ütles Jufu, „mis ma leian, see ei ole mitte minu.“

Leiduse salgamine on niisama halb kui wargus.

(H. Busch.)

90. Läheme liugu lastema!

Järvel file ja selge jää,
Libe ja liugu lasta hää:
Uisujooksjad usinad
Wastlapäewal wiledad.

(J. Bergmann.)

**Sinad liugu-laskijale,
Tatud takka-lükkajale,
Tutrad toas-istujale,
Warestaelad wahtijale!**

(Rahwalaul.)

91. Muri.

„Olete nüüd tükki näinud!
Kes on piima kallal käinud?
Kuule, Muri, kas ehk sina?
Küll on kentsakas su nina;
Kust su mustad kihwakarwad
Walgeks löönud? Mis sa arwad?“

„Muri, kuri kelmikeha,
Waat, mis tücca oskad teha!
Kes sind õpetand nii targaks,
Et sa wiimaks läksid wargaks?“
Muri, lodus, häbenes,
Maiust wäga kahetses.

(A. von Antropoff.)

92. Metsjariffujad.

Oli marjaaeg. Jakob ja Martin läksivad metsa marjule. Poisid täitsivad warsti omad torbikesed ja sõiwad nii palju, kui jõudsiwad. Wiimaks hakkasiwad nemad puid riffuma. Ühel puul murdsiwad nad oksa, teise painutasiwad kõweraks, paljudel fiskusiwad nad koore maha. Seda nurjatust juhtus metsawaht nägema. Üleanetumad jõmpsiwad ehmatasiwad ära. Nad kahmasiwad omad marjatorbid ja pistiwad jooksuma. Aga metsawaht tundis põgenejad ära. Ta läks poiste wanemate juure ja andis neile laste üleanetuse teada. Poisid jaiwad teenitud karistuse.

Kuidas töö, nõnda palk.

93. Kuhu lähed, Kaalukene? *)

Kuhu lähed, Kaalukene?

„Sunu wiima Willule.“

Kust ja said nad, lapjukene?

„Tädi tõi nad minule.“

Miks ja wiid nad Willu
kätte?

„Willu waene lapjuka.“

Mis ja oled wõtnud ette?

„Rõõmu teha waestele.“

Kust ja oled õppind seda?

„Oma Õnnistegijalt.“

Ta ja pead kalliks teda?

„Kalliks kõige kallimalt.“

(F. Bergmann.)

94. Ole kofkuhoidlik!

I.

Madis ja Zuhan olivad wennad. Kumbagil oli ifemoodu meel. Riipea kui Madis kopifa raha sai, pidi ta seda korralt

*) Kui majas tats last on, siis lugegu esimene laps küsimised ja teine laps kostused.

oma himude täitmiseks ära raistama. Ta ei saanud kunagi enne hingerahu, kui ta oma viimse krossi oli ära pillanud.

Juhan oli aga otse teine pois. Iga kopika, mis tale kingiti, pani ta hoiulaekasse. Kopikatest kasvasiwad seal warsti rublad.

II.

Madis ja Juhan kaswasiwad meesteks. Madis raistas oma raha nüüdgi weel, nagu ta noorelt oli tegema harjunud. Mis ta teenis, seda laskis ta ruttu läbi. Sellepärast pidi tema elu otša puudust ja wilethust nägema.

Juhan õppis puusepaks. Ta mõistis omast waewast lugu pidada ja tööpalka kofku hoida. Pärast seadis tema endale ise töökoja sisse ja sai jõukaks meheks.

Kes kopikat ei korja, see rublat ei saa.

95. Kirik.

Ena wiib mu tihti kirikusse. See on suur hoone pika torniga, mis kaugele ära paistab. Kirik on Jumala koda. Ta torn juhatab meid nagu pika sõrmega taewa poole. Kirikus põlewad altari peal kaks suurt küünlalt. Kantli peal räägib õpetaja armsast Jumalast, kes kõikide eest hoolt kannab. Rogudus kuulab pealt ja kiidab lauldes Jumalat. Kui jumalateenistus otša lõpeb, siis minnakse rahulikult koju: ühed sõites, teised jala.

∴ Kus on see maa ∴	∴ Kus wagad kõik ∴
See taewa isamaa?	Seal Isa pale ees.
∴ See pole siin ∴	∴ Tad teeniwad ∴
See on seal ülewal.	Ta kiitust laulawad.

(Waimulik rahwalaul.)

96. Lahja leem.

Wäike Mann istus laua ääre lõunale. Ta maitstes leent, pani lusika käest ära ja ütles: „See leem ei ole hea, mina

teda küll ei taha!" Ema kostis: „Praegu pole mul aega paremat leent teeta, küllap õhtuks parema saame.“

Pärast lõunat läks ema aeda kartulid noppima. Mann aitas ka kõrval ja kallaskartulid wahest kotti. Nõnda läks aeg kuni õhtuni. Õhtuks pani ema jälle leeme lauale. Mann katkus süüa ja ütles: „Waata, see on palju parem leem, kui lõuna ajal oli,“ ja hakkas kärvesti kõhtu täitma. Ema naeratas ja ütles: „See on just seesama leem, mida sa lõuna ajal ei tahtnud; aga et sul õhtu poolel kõht tühjaks² läks, maitseb ta nüüd palju paremini.“

(S. Elken.)

Kee, kee, pajakene!
Kui sa mu häda teaksid,
Kui sa mu nälga näeksid,
Küll sa keeksid kibedamini,
Wariseksid walusamini.

97. Sööma-laul.

Kuidas wõid sa leiba wõtta,
Mis sull' Jumal rohkest käest
Õnnistand, kui sa ei tõtta
Teda tänama see eest!
Kogemata küll ei saa,
Taewast jagatakse ta;
Sa ei pea unustama
Nooga wõttes tänu teha.

(Endiseft lauluraamatust.)

98. Sügis.

Sügisel lähemad päevad lühemaks ja ööd pikemaks. Puude lehed kollatawad ja langewad maha. Kari pandakse lauta. Taewas on sagedasti pilwes ja ilm wihtlane. Kändajad linnud lendawad meilt ära soojale maale. Wili on juba kokku pandud; nüüd hakatakse rehte peksma ja tuulama. Põllud on tühjad, aga aidad on täis Jumala andeid.

Mis on sügise tundemärgid: 1) ilmades, 2) looduses, 3) inimeste talitustes?

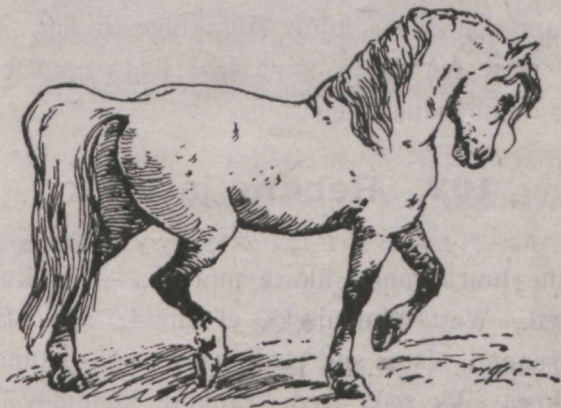
99. Kuhu lillekesed jäänud?

Kuhu lillekesed jäänud,	Kuhu puude ilu jäänud,
Jäänud oma iluga?	Mis neid kattis kenaste?
Oma ilu on nad heitnud,	Puudest lehed pudisenud,
Heitnud, närtfind rutuga.	Tuul neid ajab laiale.

Kuhu lauljad linnud jäänud,
 Eökene, kaoke?
 Lauljad linnud ära läinud,
 Ära läinud kaugele.

(M. Körber.)

100. Hobune.

Minu isal on hall hobune. Ma olen ka musta, kimmelt, kõrwi, raudjast ja linalast hoost näinud. Hobusega künnetakse, äästa-

takse ja weetakse koormaid. Talwel meab isa hobusega puid ja hagu ja käib vooris raha teenimas. Hobusele antakse heinu, kaeru ja roffa. Hobusel on teravad kõrvad ja selged silmad. Sõegi pimedas näeb ta teed. Hobune mälestab neid kohte hästi, kus ta enne on käinud. Mustast räpusest pangeft hobune ei joo, tema armastab puhtust. Sellepärast on tarwis hobust tihti fugeada ja ujutada.

**Sõit, sõit sõbrale,
Üle oja onule,
Läbi laane lellele,
Lüki maad tädile,
Wiis wersta wennale.**

101. Üra üffi enese peale mõtle.

Elatanud rentnik istutas noori õunapuid. Tema juurde tuli noor pärisperemees ja ütles: „Miks sa ennast ilmaaegu waewad? Neist puudest ei saa fina enam wilja, ja pealegi ei ole maapind sinu oma, nii et sa teada ei võdi, kas su lapsedgi nende wilja kord maitseada saavad. Puud jäävad kas mõisa herrale või wõderastele.“

Banamees wastas: „Üra üffi enese peale mõtle! Kui mina ise ka nende puude otsast õunu süüa ei saa, siis sõowad neist ometi need, kes pärast mind seda kohta peawad, ja nemad mälestawad mind hana põhja.“

102. Rebane ja sikk.

Muinasjutt.

Rebane luuris ronka ülesse puu otsa — ja kukkus koge-mata kaewu. Wett uppumiseks ei olnud, aga wälja hüpata ta ka ei saanud. Istus siis peale kaewus ja kannatas külma. Tuleb tarkpea sikk seda teed, raputab kõndides habet, kõigutab sarwi; ajawiiteks lööb ta silmad ka üle salwe kaewu, näeb seal rebast ja küsib: „Mis sina seal teed, rebase taat?“

— „Puhkan, waderikene,“ wastab reinuwader, „seal ülewel on suwel hirmus kuum, sellepärast ma siia asusingi. On hea wilu olla. Külma wett on siin nii palju, kui süda soowib.“ Sikk oli ammugi juba keelekastet otsinud. „Kas wesi on ka hea?“ küsib ta rebasele. „Ütle mata hea, puhas ja külm!“ wastab rebane kawalalt. „Hüppa ka siia, kui soowid, meil on siin ruumi mõlematele.“ Sikk kargasgi rumalast peast kaewu, ja nii suure hooga, et pidi rebase surnuks lööma. Rebane aga pahandas: „Oh sa wa habemega kergats! Näe, ei mõistnud hästi karata — pritsisid mind weega.“ Sedamaid

kargas ta ise siku selga, seljast sarwede peale ja sealt wälja raketele. Sikk oleks peaaegu kaewu ära nälgitud; alles teisel päewal otsiti ta üles ja tõmmati sarwipidi wälja.

103. Öhtu päike.

Kuldne öhtu päike,
 Ilus oled sa!
 Ikka rõõmustad mu meele,
 Kui sind näen ma.

Nii kui puhtast kullast
 Siilgab sinu kuub,
 Ja ma waene olen mullast
 Üles ehitud.

Päike, nüüd sa hiilgad,
Pärast hiilgan ma;
Kui sa oma ilu jätad,
Siis saan ilu ma.

Päike, sinu Looja
On mu Looja ka,
Ja veel enam: minu Peastja,
Onnistegija.

(S. W. Jannsen.)

104. Tedre pesa.

Wälja pealt metsa äärest leidsiwad kaks poisji tedre pesa ja saiwad ka tedre kätte, kes audumas oli. Suurem ütles: „Wõta sina munad omale, teder jääb minu jaoks. Munad on ikka nii palju väärt kui teder ise.“ Wähem poisjs ütles: „Kui see tõsi on, siis wõta ise munad ja anna lind mulle.“ Nemad läksiwad riidu ja saiwad pea karmupidi kofku. Maadlemise juures peasis teder poisji käest wallali ja lendas ära, ja vähem poisjs tallas kogemata munad puruks. Nüüd ei olnud kumbagil midagi. Seep see on, mis enamisti sest wälja tuleb, kui kaks kangesti oma digust ajawad ja kohut käiwad. (S. Malm.)

105. Linnu pojad.

Lapsed oliwad metsas marjul. Nad leidsiwad pöösa alt linnu pesa, kus linnu pojad sees oliwad. Lapsed wõtsiwad nad sealt wälja ja wiisiwad koju. Kui isa seda nägi, ütles ta: „Lapsed, see ei sünni mitte, et teie linnu pesad ära lõhute. Linnud on meie heategijad. Nad rõõmustawad meid oma lauluga ja häwitawad kahjulikka putukaid.“ Lastel oli häbi ja hale meel waeste linnu pojakeste pärast. Nad wiisiwad linnu pojad ruttu metsa tagasi ja seadsiwad nemad tasakesti pesasse.

106. Kipji jahu.

„Kust see tuleb, et meie risthein nõnda lopsakalt kasvab, kuna naabri põllud üsna paljaks on jäänud?“ Nõnda küfis

Peeter isalt, kui nad nurmelt koju tulivad. „See tuleb sellest,“ vastas isa, „et meie oma ristheina kipsiga rammutame. Sa oled kipsi tolmu näinud. Kips on isesugune selts lupja. Kipsi kima kaemetakse maa seest. Neid põletatakse ja jahvatatakse siis meskel jahuks. Kewadel on waja seda jahu ristheina põllule ja aasale külwata. Kui wihm kipsi tolmu ära sulatab, siis saab hein temast suurt jõuudu.“

107. Põua ajal.

**Zahke wihmukene, tule
Kastma meie põllufest!
Kaua ja meil käinud pole,
Tule taewast hiljufest!**

**Drasrohi närtfind orus,
Kannikejed kustumas,
Puude ladwad seiswad norus,
Põllul pöud ju istumas.**

(C. R. Jakobson.)

108. Wiisakas pois.

Gerik oli oma wiisaka oleku pärast kõikide meelest armas. Teised poisid wahtiswad möödaminejat teretades maha, ei wõtnud mütsi peast, waid puudutasiwad sõrmega ainult mütsi nokka ja teretasiwad nii tasa, et seda waewalt kuulda wõis. Gerik teretas alati selge, lahke healega ja mütsi ei unustanud ta seal juures kunagi kergitamast. Wõerasse majasse minnes jäi ta alati nii kaua ukse juurde ootama, kuni teda ligemale kutsuti. Kui ta külas pildiraamatut wõi muud ilusat asja nägi, siis ei puutunud ta neisse kunagi oma woliga, waid ütles: „Palun, kas tohin seda oma kätte wõtta ja waadata?“ Kui Gerikule wõileiba ehk muud külakosti pakuti, siis ei wõtnud ta seda mitte tummalt wastu, waid tänas rõõmsalt: „Mitüma! Olge terwed andmaste!“

Wiisakas teeb inimese kõikidele armsaks.

109. Kodu.

M eil aia äärne tänawas,	Kus ehani ma mängisin
Kui armas oli see!	Küll lille rohuga,
Kus kasteheinas põlwini	Kust wana taat käekõrwal mind
Me lapsed jookstime.	Tõi tuppa magama.

(E. Koidula.)

110. Nädal.

Nädalas on seitse päewa. Igal päewal on ise nimi. Nädala päewade nimed on järgmised: pühapäew, esmaspäew, teisipäew, kolmapäew, neljapäew, reede, laupäew. Nädala esimene päew on pühapäew. Pühapäewal ei tehta mitte tööd. Sel päewal käiwad inimesed kirikus. Teised kuus päewa on töö- ehk äripäewad. Neil päewadel teewad inimesed tööd.

(M. Okas.)

111. Tööle.

Ärka nukku, märka nukku,	Kuue selga, kingad jalga
Ärka unest ülesse!	Sulle ise sean ma . . .
Kägu hüüab juba kukku,	Ära aga mängu alga —
Lõo lõõrib lahkeste.	Kutsun sukka kuduma.

Mitte juttu, mitte nuttu,
Tühi kõht on sundijaks . . .
Eima leiba annab ruttu,
Kui meid leiab kudumas.

(Jakob Tamm.)

112. Kuu ja aasta-ajad.

Neli nädalat ja paar päewa on kokku üks kuu. Kaks-teistkümmend kuud on üks aasta. Aasta algab jaanuari kuuga. Detsembri kuuga lõpeb aasta. Kõige külmem aeg aastas on talw. Detsembri, jaanuari ja weebruari kuud on talwekuud. Talwe järele tuleb kewade. Märts, april ja mai on kewadekuud. Kõige soojem aasta-aeg on suwi. Juuni, juuli ja august on suwekuud. Suwe järele tuleb sügis. Sügisekuud on september, oktober ja november.

(M. Okas.)

Mitu kuud on aastas? Misjuguised on kewadekuud? juwekuud? sügisekuud? talwekuud? Mitu aasta-aega on meil seega? Loe kuude nimed järgi mööda üles! Mis kuu on meil praegu käes?

Õdistatus: Üks tamm, kaksteistkümmend harn, iga harn otfas neli pesa, igas pesas seitse muna?

113. Sõnakuulmata Liiji.

Liijil oli see paha mood, et isa asju oma kätte wõttis. Küll keelas isa, et ta asjade külge ei tohi puutuda, aga seda keeldu ei pannud Liiji tähelegi. Korra läks isa kodust wälja. Liiji astus kohe isa laua ääre isa asjade kallale. Isa laual oli teraw nuga lahti. Liiji kohe nuga kätte, noaga mängima. Tahtis nuga fokku panna. Aga nuga oli kange wedruga. Enne weel kui Liiji sai sõrme eest ära wõtta, kargas nuga fokku ja lõi Liijile juure haawa sõrme sisse. Liiji puhkes fangesti karjuma. Isa juhtus seni koju tulema, kuulis karjumist, tuli ja taples weelgi, et Liiji keeldu tähele ei pannud.

(M. J. Eijen.)

114. Jõululaul.

Sa püha, kallid Jeesuke,
Sa tulid meile lastele,
Meid pidid puhtaks pesema
Ja omaks lasteks tegema.

Oh püha, kallid Jeesuke,
Su sündimise päew on see,
Seepärast kõige ilma peal
On täna lastel hea meel.

(R. Malm.)

115. Kahetordue jõulurõõm.

Matare Annekehe isa jäi ju enne jõulu metsas puu alla ja on nüüd haige maas. Kes Annekehele nüüd jõulupuud teeb! Oleks isa terve olnud, siis oleks ta lapse sülle wõtnud ja koolimaja juurde wiinud, kus ka jõulupuud tehtakse, aga nüüd on temal kurrwad jõulud, sest emal ei ole haiget isa põetades aega lapse peale mõelda!

Seda teadis Mäetare Mannikene ja warsti oli tal nõu peetud. Tema palus karja Hantsu, see tõi temale õige wäitefe jõulupuu ja tegi jala alla kah, nõnda et seda laua peale wõis seisma panna. Mann kinnitas jõuluküünlad okste külge, riputas õunu ja sai otsa ja wiis selle Annele. Kui suur hea meel oli Mannil ise seda annetust walmistada ja wiia!

(A. Kitberg.)

116. Ma ei taha waletada.

Isa kinkis pojale wäikese kirwe. Pojal oli hea meel. Ta läks õue ja hakkas kirwega puuhalgusid ja aiateiwaid täkkima. Wiimaks läks ta aeda ja katsus, kas kirwes ka õuna- ja pirni- puude peale hakkab. Poiss raius aias mitu puud ära. Ühe ilusa õunapuu raius ta koguni maha.

Isa tuli aeda, nägi rifutud puud ja ütles wihajelt: „Kes jeda kurja on teinud, see saab kängesti nuhelda!“

Poeg kuulis pöösa taga isa ähwardust. „Äsi on halb,“ mõtles poiss, „aga ma ei taha mitte waletada.“ Ta läks isa juurde, tunnistas piisarfilmil oma süü üles ja palus andeks. Poja õiglane olef meeldis isale, nii et ta pojale tema süü andeks andis.

117. Rattamängijad.

Teekäija läks külast läbi. Hulk poisikesi oliwad tee peal ja mängisiwad ratast. Wõeras mees tuli poistele ligemale. Poisikesed lahkusiwad kohe kahele poole teed, kergitasiwad mütsa ja ütlesiwad: „Tere õhtust!“ Teekäija wõttis laste tere- tamise lahkesti wastu ja läks edasi. Mõne sammu järele keeras ta ennast ümber ja küsis: „Missugune tee wiib siit linna?“ Poisikesed hüüdsiwad: „Edasi, ja siis paremat kätt!“ — Üks nendest jooksis warsti wõerale järele, saatis teda kuni teelahkme juurde ja näitas tee kindlasti kätte. Teekäija tänas poisikest, läks edasi ja ütles iseeneses: „Wiisakad poisikesed, neist wõiwad pärast tublid mehed saada.“

(J. Elken.)

118. Kolm rohku.

Raks rikka linnasaksa poega läksiwad maale jalutama. Üksteise hakkas jämedat wihma sadama, ja noorherrad pidiwad talumehe saunas, mis tee ääres seisis, warju otsima. Seal nägiwad nad, kuidas talulapsed suure isuga jahusuppi sõiwad ja siisgi rõõmsad ning priisked oliwad.

Üks linna noorherradest küsis taluemalt: „Kust see tuleb, et teie lapsed nii suure isuga lihtsat kõrti sõowad ja siisgi

nõnda rõõmsad ja priskeid on?" Taluema vastas: „Ma olen toidule kolm rohtu juurde lisanud. Esiteks lasen ma lapsed tööd teha, et neil kõhud tühjaks lähewad. Teiseks ei anna ma neile kunagi wahepalukest, waid nad peawad söögi ajal laua ääres kõhud täis sööma. Kolmandaks ei lasen ma neid mitte maiaks minna. Seep see on, miks lihtne kõrt neid priskeks ja rõõmsaks teeb.“

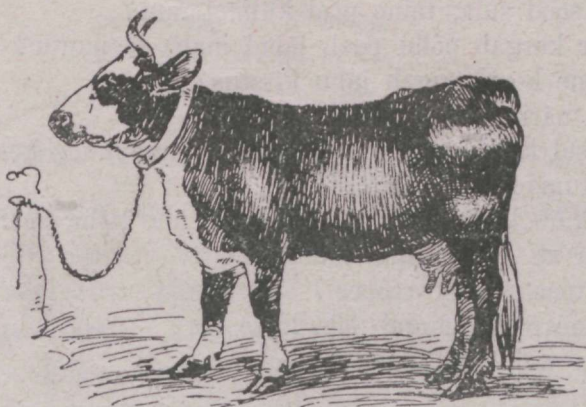
119. Sukakuduja.

**Sõdige nüüd, sõrmekesed,
Wadige nüüd, wardakesed,
Suwi lõpeb, sügis jõuab,
Tali tahab talukida,
Wilu willasta riieta,
Külm ju küsib kindaida,
Tahab talle nahkasida.
Uni ei anna uuta kuube,
Magamine maani särki.
Uni saadab hulkuma,
Magamine marsima.**

(Rahwalaul.)

120. Lehm.

Lehmal on suur pea ja kõverad sarved, millega ta ennast kaitses. Kaela all ripub tal pehme lott. Kontide nukad paistavad silma. Saba on pikk, tema otsas ripub karvatutt, millega lehm kärpseid eemale ajab. Iga jala otsas on lehmal faks suurt sõrga.

Lehm on mäletseja elajas. Ta sööb heinu, õlgi, ristikeina, wilja, rohtu ja puu lehti. Toidu neelab lehm esmalt ilma puruks närimata alla. Kui ta söönuks jaab, siis jääb ta seisma, lasseb toidu maost uuesti suhu tulla ja mäletseb ta peeneks.

Lehm annab meile piima. Lehma liha on tulus toit; nahast tehtakse jalavarjusid, sarvedest kammisid ja karvadest wilti. Lehma sõnnik rammutab põldu. Talwel söödetakse lehma laudas. Sumel jaab lehm karjamaalt süüa. Igal lehmal on oma nimi. Lehma küpsetakse hommikul, lõuna ajal ja õhtul.

**Sõeru, sõeru, lehmakene,
Maalu, maalu, marjakene!
Sõeru mulle sõira piima,
Maalu mulle marja piima!
Mül on pere piima tahtma,
Wõeras pere wõida tahtma.**

121. Mõistatused.

1. Pool sood sula, teine pool külmetanud?
2. Põder kargab põllu peal, jalad maha ei puutu?
3. Punane koer magab jahu kirstus?
4. Teist närib, ise kisendab?
5. Sadasid läheb wõersiks paluma: õnnelikud, kes ei tule, õnnetumad, kes tulewad?
6. Kes käib kõik maa läbi ja seisab ühe koha peal?
7. Põhja all ei ole, aga liha täis?
8. Neli toas, kaheksa õues?
9. Punane rakk haugub läbi luise aia?
10. Wana wakk, uus kaas?

Seletused: 1. Sammal seina wahel. 2. Häll. 3. Tuli leel. 4. Saag. 5. Wõrk. 6. Tee. 7. Sõrmus. 8. Toa nurgad. 9. Keel. 10. Külmetanud loik.

122. Hallika weji.

Willem jookkis suwisel palawal päewal metsas, oli higinine ja kannatas jänu. Künka äärest leidis ta wulijewa hallika, mis maa alt wälja fees ja suure weesoru ojasje saatis. Willem oli kodus küllalt kuulnud, et siis küllma wett ei tohita juua, kui teha kuum on. Aga ta oli jeda õpetust naeruks pannud. „Weji ei wõi kellegile kurja teha!“ ütles ta ja jõi küllma wett hinu täis.

Waewalt oli Willem koju jõudnud, siis tundis ta küllma wärinat ja jäi palawikku haigeks. „Oh,“ ägas ta nüüd walus, „kes wõis arwata, et hallika weji wõib haigeks teha!“ Jä ütles: „Mitte hallika weji ei ole süüdlane, waid sinu enda kangekaelus, et sa wanemate õpetust wastu ei wõta. Oleks ja enne joomist ennašt jahutanud, siis poleks weji sulle midagi paha teinud. Helde Jumal saadab meile siis õnnetust ja häda, kui meie omas kangekaelsuses ja rumaluses sõna ei kuule.“

123. Wanemate sõna.

Kaps, ole üffa õiglane	Kui armsaks jääb sul auus wiis,
Ja ela laitmata,	Ei pööra õigest teest,
Et wanemate nimele	Weekannu juures laulad siis
Sa häbiks ford ei saa.	Kui jookks fuldpeefri seeft.

Jäab wanemate manitsus
 Sul armsaks hauani,
 Ei lahkuda wõi õnnistus
 Su majaft ialgi.

(f. Kuhlbars.)

124. Kalewipoja lapsepõlw.

Ennemuiste elas Eestimaal kuningas Kalew. Temal oliwad kolm poega: Olew, Sulew ja Kalew. Noorem poeg Kalew sündis alles pärast isa surma. Juba kätkis näitas noor Kalew tugewat jõuudu. Ühel hommikul, kui Kalewipoeg alles kaks kuud wana oli, tahtis tema ema Linda waadata, mis hällilaps teeb, aga hälli ega last ei olnud enam woodi ees. Ainult mähkme tükid ja hälli killud leiti maast: Kalewipoeg oli oma hälli pilbustanud ja ise põrandale roomama läinud. Kolmandal kuul hakkas Kalewipoeg juba kõndima. Ta püüdis oma jõuudu kurnimänguga ja lutsukiwi wiskamisega kosutada. Kui ta kurni pildus, siis lendasiwad kurnid mööda metsa ja mägesid laiali. Weel tänapäew leiame siin ja seal ümmargusi ja pikergusi kaljupakkusid. Need ongi Kalewipoja kurnid.

Kalewipoeg käis tihti merekaldal lutsu laskmas. Oma lutsukiwid tõi ta paemurrust; need oliwad kolm jalga pikad, jalg laiad ja paar tolli paksud. Siisgi lendasiwad nad üle wersta maa merd mööda edasi.

125. Lapse palwe.

Emafene, hellafene,
 Õpeta mind lugema,
 Õpeta mind usus üles
 Taewa poole waatama.

Jeesust, kõigi laste sõpra,
 Tahan mina paluda,
 Et ta minu südamesse
 Asuks ise elama.

Õpetaks mind armastama
 Emafe, sind, õieti,
 Õpetaks mind wagaks jääma
 Kuni elu otsani.

(S. Bloompuu.)

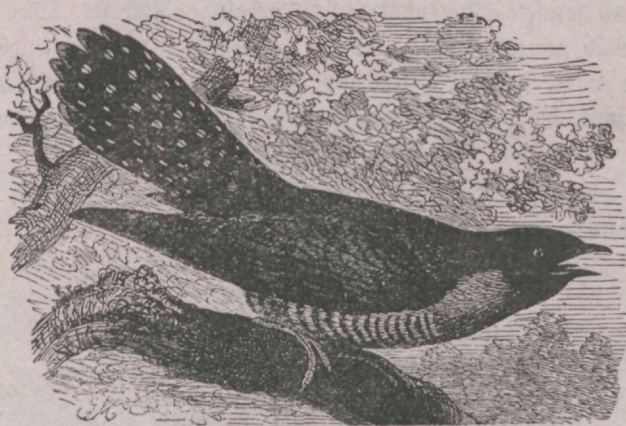
126. Rebane.

Rebane on metselajas. Pealt näha on ta üsna koera sarnane. Temal on terav nina, kikkis kõrvad ja jäme, karvane saba. Ta kasukas on tihed ja punast karva. Rebase elavad koobastes, kuhu kitsas auk sisse viib. Oma pesa teeb ta pehmest rohust ja samblast. Saaki püüab rebane kõige rohkem öö ajal. Ta sööb lindusid, kalu, jänesid ja suuremaid putukaid, maiustab ka puuviljast, kui kätte saab. Nälgjaga ei põlga ta kenne ega hiiresid ära. Rebase on väga kavalad. Sellepärast ütleb rahvas mõnikord ka inimesest: „Kaval kui rebane.“ Rebase nahkadeft saab hea kasukas.

127. Nurisew kagu.

Kui Jumal linnud lõi, siis juhatas ta igaihele eluaseme: toonekured seadis katusele elama, pardid wette, lõkkesed wälja peale ja pääsukesed räästa alla. Kõik oliwad oma elukohtadega rahul, ainult kagu nurises. Katusel olewat temal liig tuulene, wees märg, wäljal kõwa, ja räästa all kitsas. Jumal sai wihaseks ja ütles käle: „Koh, siis otsi ise omale parast paika!“ Seft ajast peale hulgub nurisew kagu ühelt kohalt teisale. Pole ta weel tänini paika leidnud, mis tale meelt

mööda oleks. Igal ööl magab ta uue puu otsas. Oma munad muneb ta üks ühe, teine teise linnu pesasse ja lendab jälle oma teed.

128. Pääsukesed.

Pääsukesed on arm-
sad linnud. Nad pejitavad
katuse räästa all ja maja
seinte küljes. Terve päeva
lendavad pääsukesed õhus
ja püüavad säästi ning
kärpseid. Kui pääsukene
pesale läheneb, siis tõsta-
wad pojad rõõmsasti päid
ja ajavad notakesed laiali.
Nad teadivad, et wanemad
neile magusaid suutäisi
forjavad.

Talveks rändavad
pääsukesed meilt ära soo-
jale maale. Seks foguwad
nad sügise eel parvede
kaupa katustele kokku.
Wanad meelitavad poegi
lendama. Kui noored õhu
sees ära wärsivad, siis

tulewad nad katusele jälle puhkama. Noortel pääjufestel läheb õppimist tarwis. Nad peawad kaugele, kaugele üle jõgede ja merede lendama, enne kui foorjale maale jõuawad. Kes siis hästi lennata ei oska, kufub teel wette ja upub ära. Ka inimeste lastel on waja tarkust õppida, et nad wõikfiwad üle elumere sõuda.

Kui pääjufesed kewadel oma wanade pesade juurde tagasi tulewad, siis jutustawad nemad rõõmsasti lauldes :

„Midli, Madli,
Kudli, Kadli
Kudus kangast, tegi riiet,
Läts siis metsa kännu otja
Tõmbas lõhki : firrs — firrr!“

129. Ahwenas.

Ahwenas on meie kodumaa tuttamam kala. Ta elab jõgedes, järwedes ja tiikides. Ahwena filmad on ilma laugudeta. Kõrwu ei ole nähagi, aga kuulda wõib ta üsna hästi. Suurest suust leiame hulga pisufesi, aga terawaid hambaid. Jalgade aset täidawad oimed ; seljaoimel on terawad offad, mis kohewil seisawad. Ahwena keha katab paks soomus. Nagu kõik kalad, hingab ka ahwenas kidade läbi, mida lõpused kinni katawad. Hingates tõmbab kala wett suhu ja lasseb ta läbi kidade. Kuival ei saa kala hingata ja peab surema. Ahwena meri on, nagu kõigil kaladel, punane ja külm. Tema toidab ennast wee putukatest, usfideest ja muudest väikestest elukatest. Ahwenal on wäga maitsew liha. Sellepärast püüawad inimesed seda kala küll õngedega, küll wõrkudega ja mõrdadega.

Vähme kala püüdema,
Ahwenaida ajama !
Purikal on pugalad küljed,
Putsul küljed loogelijed,
Säinas juuri, selga paksu,
Kiissa juuri, küütu selga.

130. Mis ma sest saan!

Kai oli juba kaheksa aastane, aga ei mõistnud veel mitte lugeda. Küll tundis ema, küll õpetas isa, aga Kai ei wõitsinud õppida. Kai ütles ikka: „Mis ma sest saan, et ma lugema õpin.“

Kaie õde Mai oli alles seitsme aastane, aga luges juba ilufasti. Kord tuli natukene aega enne jõulu rikas onu wõerusele. Onu kutsus Maie lugema. Mai luges ilufasti, Kai aga ei osanud hästi weeridagi. Jõulud jõudsidwad kätte. Onu tuli jõuluks jälle hõimule, tõi Maiele

ilusad riided, kolm pildiraamatut ja mänuuasju kingituseks. Isa kinkis Maietele ilusa nuku. Kai aga ei saanud ei onu ega isa käest midagi.

„Kus minu jõulufingitus on?“ küsis Kai. Isa ütles: „Eks me öelnud ikka: „Kai, õpi lugema!“ Aga sa vastasid: „Mis ma sest saan!“ Mai loeb hästi, Mai sai kingitusi; laisale lapsele ei too jõulud rõõmu.“

Küll nuttis nüüd Kai, aga mis see enam aitas!

(M. J. Eisen.)

131. Meie Jüts.

Meie Jüts oli muudu kärmas ja kena pois, aga üks paha wiis oli tal. Hommikul ei tahtnud ta kuidagi lasta filmi pesta. Kui ema teda kättpidi weekausi juurde wiis, siis pukitas Jüts jalad wastu ja hakkas niisugust pilli puhuma, et kassgi lana all naeris.

Ühel hommikul põgenes Jüts ära ja ei lastnudgi ennaft pesta. Selsamal päewal tuli linnaonu külasse. Ta tõi ilusat kollast saia, sel oliwad nuustad rosinad sees. Jütti wend ja õde lõiwad omule patfi, et tuba lakkus, ja saiwad omad saiad kätte. Aga kui onu Jütti otsa waatas, siis hakkas ta naerma ja ütles: „Sul on suu alles pesemata; kes sulle wõib saia anda?“ Ja pistisgi saia taskusse tagasi.

Nüüd läks Jüts ema juurde ja palus, et ema tal näo ka puhtaks peseks. Ta töötas, et ta ialgi enam eest ära ei jookse, kui ema teda veel seekord peseb. Puhtale lapsele ei wõinud ka onu nüüd külakosti enam keelata. Jüts pidas oma sõna. Igal hommikul läks ta ise pesukausi juurde, ja nüüd on tal filmad ja käed alati puhtad.

(G. E. Luiga.)

132. Õigel ajal.

**Wankril söekott ja ader,
Sõidab, põllumees
Sepal sahu teritama —
Künni aeg on ees.**

**Tema kõrwal, raamat kaenlas,
Sammub poisike,
Mõistust tõttab teritama
Kooli pingile.**

(P. Jakobson.)

133. Kolm rasket sõna.

„Kas sa tunned kolme rasket sõna, mis kunagi ei taha juust wälja tulla?“ küsis ema Hansult. Poeg mõtles kaua

aega, aga ei mõistnud midagi selle peale kosta. „Noh, waata,“ seletas ema, „isa tõi sulle linnast ilusa noa. Kas sa mälestad veel, mis sa sellega täna oled teinud?“ „Miks ei mälesta! Võikasin noore õunapuu koort.“ „See oli finust õige paha! Õunapuu peab nüüd ära kuiwama, ja kust meie siis õunu saame! Mis on sinu kohus nüüd isale ütelda?“

„Selgesti ma ei tea, aga ma arwan: „Isa, anna andeks!“ kostis Hans aralt.

„Ja mis veel?“ küsis ema.

„Ma olen süüdlane!“ kostis Hansute nuttes ja waewalt kuuldwana healega.

Selle peale ütles ema: „Kui raske oli sul neid sõnu ütelda: „Ma olen süüdlane!“ Kuidas nad pisarad woolama panewad ja walu teewad! Tõesti, need on kolm rasket sõna. Aga kes nad ära ütleb, sel läheb süda sedamaid kergeks ja rõõmsaks.“

134. Õunepuu ema sünnimise päewaks.

Südamliku soowiga
 Tulen sinu ette ma.
 Ohk küll olen wäike veel,
 Siiski tänulik mu meel.
 Soowin sulle kõike head:
 Päike siligu su pead,
 Täewas andku sulle rammu,
 Jumal juhtigu su sammu,
 Inglise eluteel sind kaitsku,
 Süda rahupäiwi maitsku,
 Et weel kaua, kaua sa
 Wõiks mu õnneks elada!
 Sinult mina õppust saan,
 Sest sind ikka armastan.

135. Ja mispärast siis siinul eesõigus on ?

Nemad olivad mõlemad kaks koera. Mõlemad olivad ihe ema pojad. Armi aga oli karwafem ja suurem kui Wudi. Nad juhtusiwad õues kõndima ja leidusiwad fondi. Mõlemate meel käis fondi peale. Armi oli aga hakkajam kui Wudi, pani fondi oma tugewa käpa alla ja waatas ise urisefedes oma wenna otsa.

Wudi ütles : „Meie leidusime selle juutäie üheskoos, meil on tarwis jeda wennalikult jaotada.“

„Ei,“ seletas Armi hoolimata meelega, „jagamist ei ole! Seft minul on täielik eesõigus!“

„Ja mispärast on siis siinul eesõigus! Meie nägime konti mõlemad ühtlase. Sina oled minuft kõwem, siinul on kerge fondile käppa peale panna ja uriseda. Kui aga mina jeda oleksin teinud, kas sina oleksid kannatanud, et mina oma eesõiguse peale toetades sinu wastu urisen? Sa oleksid hüüdnud : „Mis eesõigust sina tühipaljas tohid nõuda!“

„Ja mis sina siis müüd õige tahad, et ja nii pikalt jeda asja seletad?“ küsis Armi pool pahaselt.

„Muud midagi ei nõua mina, kui et sina minu wastu jedasama peaksid tegema, mis sina minult oleksid soowinud.“ (J. Tõnisson.)

136. Väike kewadelaul.

<p>Kewade on kuulus mees Lahke laulukunsti sees, Tal on healed ilusad, Seale mõnud mõjusad.</p>	<p>Kõla, väike lauluke, Kewadele kenaste, Siüia üle metsa, maa, Üle ilma ilusa! (A. Piirikivi.)</p>
--	---

137. Kilplaste tarfus.

Kilplased kaewasiwad kaewu ja pidasiwad nduu, kuhu august wälja kaewatud muld pidi pandama, mis risuks ees oli. Pika järelemõtlemise peale oli üks nduuks kiitnud, teist sügawat auku kaewata ja mullahunikut sinna sisse wisata. Mehed waata- siwad tükk aega üksteise silma ja mõtlesiwad asja pikemalt läbi. Wiimaks küsis üks arglikult: „Kuhu siis selle mulla paneme, mis uuest august wälja kaewame?“ — „Koh,“ kostis esimene, „mis tõlplased teie siis olete, et teie seda ei mõista! Nuk tuleb nii sügaw kaewata, et mõlemad hunikud sisse mahuwad.“

(Dr. Fr. R. Kreuzwald.)

138. Emajõe kaewamine.

Gesti muinasjutt.

Wana-Jsa oli maailma loonud ja taewa hülgawate tähtedega ja päikesega maa üle laotanud. Maa peal kaswasiwad kõiksugused lilled, rohud, puud, ja kõiksugused loomad elasiwad seal rõõmsasti. Nemad aga ei täitnud Wana-Jsa tahtmist, hakkasiwad ühteteist küsama ja tapma. Seal kutsus Wana-Jsa neid kofku ja ütles: „Ma olen teid loonud, aga mitte selleks, et teie ühteteist küsate ja tapate, waid et teie oma elu üle rõõmus- taksite. Ma näen, et teie ilma kuningata, kes teie üle walitseb, ei wõi elada. Tema wastuwõtmiseks peate teie jõe kaewama. Kaewage aga ta ilus sügaw ja lai, et kõik wäikesed jõed tema sisse wõiwad jooksta. Tema nimi olgu E m a j õ e i.“

Wäljakaewatud mulda ärge wifake mitte sinna tänna, waid forjake kofku mäeks, mille peale ma ilusa metsa lasen kaswada, ja seal saab teie kuningas elama. Ma näen, et teid küllalt siin koos on; igauks tunneb oma rammu, kärmesti tööle!“

Kuff ja rebane mõõtsiwad jõe pikkuse ära. Kuff kargas ees, rebane tema taga; rebase jaba jookkis mööda maad ja näitas, kus jõe kaewanduse

koht peab olema. Nutt tõmbas esimesed waod, määr tema taga, Kriimfilm hunt kaapis, karu kandis, pääsuke ja kõit teised linnud tegiwad tööd. Kui jõe kaewandus walmis oli, walas Wana-Isa kuldsest kausist wett jisse ja ütles, kuhu poole ta pidi jooksuma. (Dr. Fr. R. Fählmann.)

Wõistatus: Hobune jookseb, ohjad seisawad ?

139. Raud.

Raud on roostetaw metall. Teda leitakse mägedest, kus ta mitmesuguses segis terwed rauafihid on sünnitanud. Ka meie kiwides ja mullajagudes ning soodes on rauda. Raud sulatatakse suurtes ja kindlates ahjudes teistest jagudest wälja ning puhastatakse ära. Selle järele, kuidas teda nüüd müümiseks valmistatakse, jaadakse walatud rauda ja lattu ehk separauda. Seda wõib põletamise ja haamerdamise läbi kõwaks teha; temast saab sel teel teras.

Raua nägu on haljas, tema raskus on kahetja korda juurem kui weel. Sõgawas olekus lasseb ta ennaft jätkata. Raud roostetab niiske õhu käes. Temast tehtakse kõiksugu tööriistu.

(F. Runder.)

140. Karjapoisi laul.

Kena hesanurme keskel
 Könnib karjapoisike,
 Könnib lambakarja ümber,
 Soiab lambaid hoolfaste.

Rahul lambad rohtu maitswad,
 Talled kõrwal tantswad,
 Linnud ümberkeeru laulwad,
 Lilled läigitawad maad.

Lõo hõiskab õite õhul
 Aeerutelles kõrgele;
 Lõo lõõrituse sekka
 Laulab ka nüüd karjane.

Lõiska, hella poisikene,
 Kasupõlwel kasinal!
 Mõni kurbtus, mõni mure
 Tuleb põlwel tulewal.

(Dr. W. Beste.)

141. Emafeel.

Emafeel on meie esimene feel, mida lapsepõlves oma ema suust õppisime. Sel keelel on ilus ja armas kõla, mis südame sulatab. Emafeel koos oma vanematega, oma rahwaga ja ka armsa taewa Isaga. Minu kallis emafeel, oh kui armas oled sa! Oh kui ilus sinu heal, oh kui armsast kõlad sa!

Meie emafeel on Eesti feel ja meie rahwas on Eesti rahwas. Maa, kus Eesti rahwas elab ja Eesti feel kõlab, on Eestimaa, meie kaunis kodumaa. Ta on meile kallim kui kõik teised maad. Ehk hõbedat, kulda ei leita me maalt, kuid wiljakandjat mulda on leida küllalt sealt.

Eestimaad ja emafeelt kiidab meie laulik Roidula:

„Sind surmani küll tahan
Ma kalliks pidada,
Mu õitsew Eesti rada,
Mu lehkaw kodumaa!
Mu Eesti wainud, jões
Ja minu emafeel,
Teid kõrgeks kiita tahan
Ma surma tunnil weel.“

142. Mu isamaa, mu õnn ja rõõm.

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm,
Kui kaunis oled sa!
Ei leia mina ial teal
See suure laia ilma peal,
Mis mul nii armas oleks ka
Kui sa, mu isamaa!

Sa oled mind ju sünnitand
Ja üles kaswatand;
Sind tänan mina alati
Ja jään sull truuks surmani,
Mull kõige armsam oled sa,
Mu kallis isamaa!

Su üle Jumal walwaku,
Mu kallis isamaa!
Ja olgu sinu kaitseja
Ja wõtku rohkest õnnista,
Mis ial ette wõtad ja,
Mu kallis isamaa!

(J. W. Jannsen.)

143. Wenemaa.

See riik, kus meie elame, on Wenemaa ehk Weneriik. Suure ja laialise Weneriigi üle walitseb wägew Bene Keiser. Keiser kannab meie eest hoolt, nagu isa oma laste eest. Ta peab kirikuid, koolisid ning kohtuid ülewal ja kaitseb meid wäliste waenlaste eest. Sellepärast kutsume Keisrit ka Maa-isaks. Kõik see maa, mida meie Kõrge Maaisa walitseb, on meie armas isamaa. Meie Gestimaa on wäikene osa Weneriigist.

144. Keisrilaul.

Jumal, Keisrit kaitse ja!
Wägewalt, kuulsalt
Walitse kiituseks!
Elagu kuu ta,
Walitsegu aunga!
Jumal, Keisrit kaitse ja!

II. Kodulaste usuõpetuse aabits.

A. Piibli lood, piibli salmid ja kiriku laulud.

1. Maailma loomine.

1. Jumal loob maa ja taewa. Alguses lõi Jumal taewa ja maa. Maa oli tühi ja paljas ja pimedus oli sügavuse peal. Siis ütles Jumal esimesel päeval: „Saagu valgus!“ Ja valgus sai. Jumal nimetas valgust päevaks ja pimedust ööks. Teisel päeval ütles Jumal: „Saagu laotus!“ Sedamaid sündis sinine taewavõlv pea kohal, kus tuul pilvesid edasi ajab. Kolmandal päeval ütles Jumal: „Vesi kogugu ühte paika, et kuiw maa nähtawale tuleks.“ Sedamaid sündiswad mered ja järwed, niisamuti ka kuiw maa. Aga maapind oli paljas. Sellepärast ütles Jumal veel seltsamal päeval: „Maast tärkagu noor rohi ja wiljalised puud, kus nende seeme sees on.“ Ja nõnda sündis. Neljandal päeval ütles Jumal: „Saagu valgused taewa laotusesse, et nemad wahet teewad päewa ja öö wahela.“ Ja Jumal lõi päikese, kuud ja tähed. Wiendal päeval lõi Jumal kalad, lüdi muud weeloomad ja linnud.

2. Jumal loob inimese. Kuueandal päeval ütles Jumal: „Maa toogu välja elawaid hingesid, lojufsid, roomajaid ja metselajaid!“ Ja see sündis nõnda. Veel ütles Jumal: „Tehkem inimest eneste näo järele eneste sarnaseks, et ta maa üle walitseks.“ Ja Jumal walmistas inimese mullast ja puhus

tema ninasfe elawat õhku. Nõnda sai inimene elawaks hingeks. Tema nimi oli Adam. Jumal waatas kõige selle peale, mis ta oli teinud, ja waata, see oli väga hea.

Statade ja lindude loomine wiendamal päewal.

3. Jumal seab pühapäewa. Seitsmendal päewal hingas Jumal kõigest omast tegemisest, õnnistas seitsmendat päewa ja pühitses seda pühapäewaks.

Esimesel päewal loodi walgus,
Teisel päewal taewa laotust nähti;
Kolmandal on maa ja mere algus,
Neljas päew tõi päikest, kuud ja tähti;
Wiendamal sai kalu, linnuõesi,
Kuimendal weel lojust, inimesi.

Biiblisalm: Paul 33, 9: Kui tema ütleb, siis sünnib, kui tema kärib,
siis seisab walmis.

Õpi laulma wiisil: Kes Jumalat nii lasseb teha.

Pr. 41, 1.

Dh Jumal Jsa, ilma looja
Ja kõige asja tegija,
Sa kõige rahwa õnnetooja,
Sind kiidab terve ilmamaa:
Sind auustatse südamest,
Dh Jumal Jsa, igawest!

2. Esimesed inimesed.

1. **Paradiisi aed.** Jumal ehitas rohuaia ehk Paradiisi Eedenisse. Ta laskis maast kasvada kõiksugu puid, mis armsad oliwad pealt näha ja hea neist süüa. Kes aeda seisib elupuu ja hea ja kurja tundmise puu. Sõgi kastis seda aeda ja tegi ta väga wiljarikkaks.

2. **Adam Paradiisis.** Jumal pani Adama Paradiisi elama ja käskis teda seda aeda harida ja hoida. Jumal ütles Adamale: „Kõigist aia puist võid sa süüa, aga hea ja kurja tundmise puust ei pea sa mitte sööma. Mil päeval sa sellest sööd, pead sa surma surema!”

3. **Jumal loob Gewa.** Adam oli üksinda ilma abita. Jumal ütles: „See ei ole mitte hea, et inimene üksi on; ma tahan temale abi teha.” Jumal laskis raske une Adama peale tulla, võttis ühe Adama küljeluu ja walmistas sellest naese. Adam pani oma naesele nime Gewa. Esimesed inimesed oliwad pühad, head ja õiged. Paradiisi õndsas põlwes pidiwad nemad igawesti elama, kui nemad Jumala käsuft üle ei astunud.

• Piiblisalm: 1. Joh. 5, 3: See on Jumala armastus, et meie tema käsuõnad peame ja tema käsuõnad ei ole mitte raskeid.

Õpi laulma: Pr. 44, 1.

Dh wõtkem Jumalat	Kes emahust ju
Suust südamest nüüd kiita,	Meil teinud palju head,
Kes juuri asju teeb,	Ja praegu hoidwad weel
Ja temale auu näita,	Meid tema armu käed.

3. Patulangemine.

1. **Adam ja Gewa teewad pattu.** Madu oli kawalam, kui kõik elajad. Ta tuli Gewat küsima, et ta keeldud puust sööks ja ütles: „Teie ei pea mitte surma surema! Waid Jumal teab, et mil päeval teie sest sööte, siis saavad teie filmad lahti; teie saate olema kui Jumal ja tunnete head ja kurja.“ Gewa waatas puu peale. Puu oli ilus ja ta wili tegi filmadele himu. Gewa tahtis kui Jumal olla, wõttis õuna puust, sõi ise, andis oma mehele, ja tema sõi ka.

2. **Patu karistus.** Korraga kuulsivad Adam ja Gewa

Adam ja Gewa aetakse Paradiisist wälja.

Jumala healt. Nad kartsiwad ja peitsiwad endid aeda puude taga. Jumal küsis Adamalt: „Kas oled söönud sest puust, millest ma sind keelisin söömast?“ Adam kostis: „Maene, kelle ja mulle abikaasaks andsid, andis mulle sellest puust ja mina

šoin." Siis ütles Jumal naese wastu: „Miks sa seda oled teinud?“ Naene kostis: „Madu pettis mind, ja mina šoin.“

Jumal needis mao ära, et ta pörmus kõhu peal roomaks. Ja naese wastu ütles Jumal: „Ma tahan sulle väga palju walu saata. Aga Õnnistegija peab naesest sündima, kõik inimesed patust peastma ja taewasesse Paradiisi wiima.“ Adamale ütles Jumal: „Oma palehigi sees pead sa leiba sööma, kuni sa jälle mullaks saad, kust sa oled wõetud; sest sina oled pörm ja pead jälle pörmuks saama.“ Ja Jumal ajas Adama ja Gewa Paradiisist wälja ja pani aia ukse ette ingli mõõgaga, et üksigi ei pidanud sinna tagasi peasema.

Püübljaln: Room. 6, 23: Surm on patu palk, aga igawene elu on armuand Kristuse Jeesuse sees.

4. Weeuputus.

1. Jumal tahab kurjad inimesed maa pealt ära kaotada. Inimesi sai maa peal palju, aga mida suuremaks nende arm tõusis, seda suuremaks kaswis ka nende kurjus. Kõik nende teod, šõnad ja mõtted oliwad kurjad. Sellepärast ütles Jumal: „Ma tahan inimesed maa pealt ära kaotada!“

2. Noa leiab armu. Aga Noa leidis armu Jumala filma ees, sest ta oli waga ja õige. Jumal ütles Noa wastu: „Ma tahan weeuputuse maa peale saata, et kõik liha hukka saab, kus eluwaim sees on. Aga sinuga tahan ma oma seaduse kindlasti teha. Tee enesele laew! See olgu 300 küünart pikk, 50 küünart lai ja 30 küünart kõrge, kolme laega. Sina pead laewa minema, sina ja su pojad, su naene ja su poegade naesed. Kõigist loomadest, kes maa peal elawad, pead sa kats, ühe isase ja ühe emase, enese juurde laewa wõtma. Wõta ka kõikjugu rooga laewa kaasa, et sinul ja neil süüa on.“ Noa tegi kõik, mis Jumal käs kis.

3. **Weeuputus.** Noa oli 600 aastat wana, kui ta oma perega laewa läks. Siis tehti taewaluugid lahti ja wihma jadas 40 päewa ja 40 ööd. Wett sai nii palju, et ta üle kõige kõrgemate mägede käis. Kõik inimesed, elajad ja linnud uppusiwad ära. Muud ei jäänud elusse kui Noa ja need, kes temaga laewas olivad.

Piiblisalm: 1. Joh. 2, 17. Maailm läheb hukka ja tema himu, aga kes Jumala tahtmise järele teeb, see jääb igawesti.

Õpi laulma wiisil: Kõik kallid hinge õnnistus. Pr. 30, 5.

Ei jätnud Jumal ilmas weel
Siin oma rahwast maha,
Sest truu ja helde tema meel,
Ei muud kui peasta taha.
Sest ema kombel kaitseb ta
Kõik oma lapsi hoolega.
Ain Jumalale andkem!

5. Abraham.

1. Jumal käis Abrahami sugulasi maha jätta. Pärast weeuputust sai inimesi maa peal jälle palju ja nad hakkasiwad wõeraid Jumalaid teenima. Raua aega pärast Noat elas waga mees, nimega Abraham. Sellele ütles Jumal: „Mine oma sugulaste feltsiit ja oma isakojust wälja sinna maale, mis ma sulle tahan näidata. Ma tahan sind suureks rahwaks teha ja sind õnnistada. Ja sinu sees peawad kõik suguwõsad maa peal õnnistatud saama.“

2. Abraham täidab Jumala käsku. Abraham wõttis oma naese Saara ja läks kõige oma waraga Kaananimaale. Abraham oli siis 75 aastat wana ja tal ei olnud mitte last. Kaananimaal näitas Jumal ennast Abrahamile ja ütles: „Selle maa tahan mina sulle ja sinu soole anda.“ Sinna ehitas Abraham Jumalale altari üles ja kuulutas tema nime.

Abraham läheb Kaangnimaale.

Kui Abraham 100 aastat wana oli, siis täitis Jumal oma töotust. Abrahami naene tõi poja ilmale. Nad panivad temale nime Iisak.

Spi laulma wiisil: Rääud hingwad inimesed. Er. 517, 1.

Mii sündku minu asi,
Mii käigu minu käsi,
Kui Jumal ise teeb:
Kui tema muret kamab
Ja ise nõnu mul annab,
Rüül siis kõik hästi forda läeb.

6. Joosepi noorpõlw.

1. Joosepi esivanemad. Abrahami pojalt Iisakil olivad kaks poega: Cesaw ja Jakob. Jakob sai Jumalalt Abrahami õnnistuse ja töotuse omale ja oma soole päranduseks ja wiimati õnnistuse jäädawaks mälestuseks ka uue nime Iisrael. Jakobil

oli 12 poega. Ühe poja nimi oli Juuda. Tema nime järele hakati Jisraeli lapsi wiimaks Juuda rahwaks hüüdma. Jakobi ühe poja nimi oli Joosep.

2. **Wennad wihtawad Joosepit.** Kui Joosep 17 aastat wana oli, hakkas ta oma wendadega karja hoidma. Aga tema wennad tegiwad tihti pattu Jumala ees. Joosep oli jumala-kartlik ja kuulis oma wanemate sõna. Sellepärast armastas Jakob Joosepit enam kui teisi poegi ja tegi temale kalli kirju kuue. Teised wennad oliwad Joosepi üle kadedad ja wihtasiwad teda, sest et ta oma wendade pahad kõned isa ette tõi.

3. **Joosep jutustab wendadele oma unenäod.** Korra nägi Joosep unenäo ja jutustas seda oma wendadele. Ta ütles: „Meie fidusime unes wäljal wihtusid. Minu wiht tõusis püsti ja teised wihud kummardasiwad minu wihu ette.“ Siis ütlesiwad Joosepi wennad: „Kas sa tahad meie üle kuningaks saada?“ Ja nad hakkasiwad teda weel enam wihtama.

Selle järele nägi Joosep weel teise unenäo. Ta jutustas ka selle isale ja wendadele: „Päike, kuu ja 11 tähte kummar-dasiwad minu ette.“ Isa sõitles Joosepit ja ütles: „Mis unenäod need on? Kas mina, su ema ja su wennad peawad tulema ja sind kummardama?“ Aga wennad wihtasiwad teda weel enam kui enne.

Õpi laulma wiisil: Oh Jeesus Kristus, tule sa. Lr. 546, 1—2.

Oh Jeesus Krist, meid awita	Sest paluwad sind lapsed ka:
Sa olid lapse põlwes ka,	Oh anna meile armuga,
Sa olid waga lapsute,	Et sinu käsku täidame,
Ei rikkund patt sind kurjaste.	Su jälgis, Jeesus, kõnnime.

7. Wennad müüwad Joosepi ära.

1. **Wennad wihtawad Joosepi auku.** Joosepi wennad hoidsiwad Seekemis karja. Isa ütles Joosepile: „Mine waata, kas su wendade käsi hästi käib ja kas karjaga hea lugu!“ Joosep läks. Kui wennad teda kaugelt nägiwad, ütlesiwad

nemad: „Sealt tuleb unenägi! Tapame ta ära ja ütleme siis: Kuri elajas on ta ära sõõnud. Küllap ta unenäõd siis tühjaks jäävad.“ Aga kõige wanem wend Ruuben ütles: „Arge walage werd, waid wisake ta auku kõrbe!“ Ta tahtis Joosepit ära peasta ja isa juurde wiia. Kui Joosep wendade juurde jõudis, wõtsiwad nemad tema kirju kuue seljast ja wiskasiwad Joosepi auku, kus wett sees ei olnud, ja istusiwad maha leiba wõtma.

2. Wennad müüwad Joosepi ära. Sõõgi ajal läks

Wennad müüwad Joosepi ära.

woor kaupmehi oma kamelitega neist möõda. Need wiisiwad kallid rohtusid Egiptusemaale. Siis ütles Juuda: „Mis kafu on meil sest, et meie oma wenna ära tapame? Pareme müüme tema kaupmeestele ära.“ Wennad wõtsiwad Juuda nduu kuulda, tõmbasiwad Joosepi august wälja ja müüsiwad ta 20 hõbetüki eest ära. Küll palus Joosep oma wendi filma-

weega, aga need ei heitnud armu. Võerad kaupmehed sidusiwad ta käed finni ja wiiswad ära.

3. **Jakobi leinamine Joosepi pärast.** Selle järele tapiswad Joosepi wennad sikutalle ära, kastsiwad Joosepi kirju kuue were sisse ja saatsiwad ta siis isa kätte ja lastsiwad temale ütelda: „Seda oleme meie leidnud. Kas see ei ole mitte sinu poja kuub?“ Jakob tundis seda küll ja ütles: „See on mu poja kuub! Kuri elajas on ta ära söönud, Joosep on tõeste ära murtud! Küll ma lähen leinates oma poja juurde hauda!“

Piiblijalm: 1. Joh. 3, 15: Igauks, kes wenda wihtab, see on inimese tapja.

Õpi laulma wiisil: Jeesus, tule minule. Sr. 471, 1.

Oh mis kaunis asi see,
Et kui wennad elame:
Rahus armastusega,
Ilma kavalujeta.

8. Joosepi orjapõlw.

1. **Joosep Potiwari majas.** Kaupmehed wiisiwad Joosepi Egiptusemaale ja müüsiwad tema Potiwarile pärisorjaks. Potiwar oli Waarao ehk kuningaga ülem teener. Aga Jumal oli Joosepiga, nõnda et kõik tööd, mis Joosep tegi, hästi korda läksiwad. Seda nägi tema isand ja pani teda oma koja ülewaatajaks.

2. **Joosep wangihoones.** Kümme aastat teenis Joosep Potiwari ustawasti. Siis kuusas Potiwari naene Joosepitu pattu tegema. Aga Joosep ei heitnud ta nõuusse, waid ütles: „Kuidas peaksin ma seda suurt kurja tegema ja Jumala wastu pattu tegema!“ Selle wastuse pärast sai Potiwari naene wihaseks ja waletas oma mehele, et Joosep olewat teda patule meelitanud. Potiwar uskus naese juttu ja wiskas Joosepi ilma ülekuulamata wangitorni. Aga Jumal ei jätnud Joosepitu

ka wangihoones maha. Wangihoone ülem andis kõik wangid Joosepi käsuga alla.

Piiblisalm: Matt. 5, 8: **Sündjad need, kes puhtad südamest, sest nemad peavad Jumalat nägema.**

9. Joosepi auupõlv.

1. **Waarao unenäod.** Rahe aasta pärast nägi Waarao und. Ta seisus Niiluse jõe kaldal. Idest tõusivad seitse lihawat lehma üles ja pärast seitse lahja. Lahjad lehmad söivad aga lihavad lehmad ära. Siis ärkas Waarao üles. Kui ta uuesti magama uinus, nägi ta unes: Ühest kõrrest tõusivad seitse jämedat ja head wiljapead. Selle järel tõusivad seitse peenikest ja kuiwanud wiljapead; need neelasivad aga jämedad ja head wiljapead ära. — Hommikul kutsus Waarao kõik Egiptusemaa targad mehed kokku, aga ükski ei mõistnud unenäguisid seletada.

2. **Joosep seletab unenäod ära.** Siis ütles ülem keldriteener Waaraole: „Täna tuletan ma oma pattu meele. Kui Waarao mind ja pagarite ülewaatajat oli wangitorni pannud, siis nägime meie mõlemad unenäguisid. Wangihoones oli Hebreala noormees. See seletas meile unenäod ära. Ja kuidas ta neid seletas, nõnda on kõik sündinud.“

Siis käskis Waarao Joosepit kutsuda. Joosep ütles unenäguisid kuuldes: „Mõlemad unenäod lähewad ühte. Egiptusemaale tulewad seitse head wilja-aastat, aga nende järel tulewad seitse nälja-aastat. Ja et see unenägu Waaraole kaskkorda on olnud, tähendab, et Jumal tõesti nõnda teeb. Sellespärast pangu Waarao tark ja mõistlik mees Egiptusemaa üle, kes seitsemel rohke wilja-aastal wilja aitadesse kokku kogub, et nälja ajal wõtta oleks.“

3. **Joosep tõstetakse juure anu siiske.** Joosepi sõnad olivad Waaraole meele pärast ja Waarao ütles: „Et Jumal sinule seda kõik on teada andnud, siis pole ühtegi teist nii tarka

ja mõistlikku meest, kui fina oled. Sa pead terve Egiptusemaa üle walitsema." Waarao pani oma sõrmuse Joosepi sõrme, kallid riided tema selga ja kuldee tema kaela. Waarao laskis Joosepit omas tõllas sõita ja käs kis tema ees hüüda: „Igaüks heitku põlwili maha!“

Seitsmel wiljarikkal aastal pani Joosep nii palju wilja kofku, nagu liiwa mere ääres. Siis tulivad seitse nälja-aastat. Igal pool oli suur nälg, aga Egiptuses oli leiba küllalt. Joosep tegi nüüd aidad lahti ja müüs rahwale wilja. Ka Joosepi wennad tulivad Kaananimaalt Egiptusesse leiba ostma. Siin leidsiwad nad oma ära müüdnud wenna eest, kes Egiptusemaa üle walitses. Joosep ei teinud neile midagi kurja, waid kutsus oma isa ja wennad Egiptusemaale elama ja toit is neid.

Õpi laulma: Pr. 507, 1.

Mis Jumal teeb, on ifka hea,
Ta tahtmine jääb õigeks,
Ma jään nüüd üsna rahule,
Kõik jätan tema hooleks.
Mu Jumal ta,
Kes wäega
Meid hädas hoida mõistab,
Ta tehku, mis ta tahab.

10. Moosese sündimine.

1. Jisraeli laste waewamine. Kui Joosep ja tema wennad olivad ära furnud ja nende suguwõsa suureks rahwaks kaswanud, siis walitses Egiptusemaal wali kuningas. See ütles: „Jisraeli rahwas on suur ja wägew, püüdkem neid kawaluslega wähendada!“ Ja kuningas pani sundijad nende üle, neid raske teoga waewama telliskiwide kallal ja wäljal. Aga mida rohkem neid waewati, seda rohkem neid sai. Siis andis Waarao käsu, et kõik Jisraeli poeglapsed pidi wette wijatama.

2. Mooseje sündimine ja üleskaswamine. Sel ajal sündis ühele Iisraeli mehele, Amram nimi, ja tema naesele Johebetile poeg. Ema hoidis teda kolm kuud warjul, sest wanemate süda ei kandnud oma lapsukest wette wifata. Aga kui ema enam ei wõinud oma last peita, pani ta teda pilliroost laeka sisse, mis pigiga oli tõrwatud, ja wiis ta Niiluse jõkke kõrkjate sisse. Baarao tütar tuli jõe ääre ennaft pesema ja

Baarao tütar leiab Mooseje Niiluse jõest.

leidis lapse. Et lapsuke haledasti nuttis, heitis Baarao tütar tema peale armu, wõttis ta omale pojaks ja pani temale nime Mooses. Mooses kaswas Baarao tütre majas üles ja teda õpetati kõiges Egiptuse rahwa tarkuses. Mooses oli wägem sõnades ja tegudes.

Biiblijalm: Jeez. 54, 10: Küll mäed liiguwad paigast ja mäekünkad kõiguwad, aga minu heldus ei pea sünust liikuma, ega mu rahuseadus kõikuma, ütleb Jehowa, ju halastaja.

11. Moosese kutsumine.

1. **Moosese põgenemine.** Kui Mooses oli suureks saanud, käis ta oma rahvast, Iisraeli lapsi, vaatamas. Ta nägi nende frasket põlme. Kord nägi ta, et üks Egiptuse mees Iisraeli meest peffis. Mooses ldi Egiptuse mehe maha ja mattis ta liiva sisse. Aga muhtlust kartes põgenes Mooses ära Miidianimaale. Sinna jäi ta elama ja võttis Miidiani preestri tütre omale naieseks.

2. **Jumal kutsub Mooset.** Mooses hoidis oma äia karja Dorebi mäe ligidal. Seal nägi ta: Kibuwitsa pödsas põles tules, aga ei põlenud ometi mitte ära. Mooses läks ligemale vaatama, mis imelugu see on. Aga Jumal hüüdis tema vastu kibuwitsa pödsast: „Wõta oma kingad jalast ära, sest see paik, kus peal sa seisad, on püha maa. Ma olen näinud su rahwa wiltsust. Tule nüüd, ma tahan sind Waarao juurde läkitada, et sa Iisraeli rahwa Egiptusest wälja wiid!“

3. **Mooses tõrgub Egiptusesse minna.** Mooses ütles Jumala wasta: „Waata, Iisraeli rahwas ei usu mind mitte.“ Jumal ütles: „Wiska kepp, mis sul käes on, maha!“ Mooses wiskas kepi maha. Siis sai kepp maoks ja Mooses põgenes tema eest. Aga Jumal ütles: „Hakka tema sabasse kinni!“ Ja ta sai jälle kepiks tema peos. Jumal ütles weel: „Wista käsi põue!“ Ja käsi sai pidalitõbiseks kui lumi. Siis ütles Jumal: „Pane oma käsi jälle põue!“ Ja waata, ta sai puhtaks, nagu muu liha. Uuesti ütles Jumal: „Kui nemad ka neid imetähti ei usu, siis wõta Miiluse jöest wett ja wala kuuma maa peale. See peab wereks saama.“ Mooses ütles: „Oh Issand, mina ei ole kunagi sõnakas mees olnud, sest mul on kange suu ja kange keel.“ Siis süttis Jumala wiha põlema ja ta ütles: „Kas pole Aaron sinu wend, kes hästi räägib? Tema peab sinu asemel rahwa wastu rääkima.“

4. **Mooses täidab Jumala käsu.** Mooses sai oma wenna Aaroniga Dorebi mäe juures kokku. Nad läksiwad Egiptuse-

maale ja kogusiwad Jisraeli rahwa wanemad kofku. Aaron rääkis neile köit Jumala sõnad ära ja Mooses tegi imetähti rahwa ees. Ja rahwas uskus, et Jumal nende hwiletsust oli näinud.

Pärast seda läksiwad Mooses ja Aaron Baarao juurde ja ütlesiwad: „Mõnda ütleb Jumal: Lase mu rahwas minna, et nad mulle püha peawad kõrbes!“ Baarao wastas: „Kes on Jumal, et ma tema sõna pean kuulma?“ Ja Baarao andis sundijatele käsu, et nad rahwast weel enam pidiwad waemama.

Piiblijalm: Jeej. 41, 10: Ära karda mitte, ma tahan sinuga olla.

Õpi laulma: Er. 65, 1.
Mu süda, ärta üles
Ja süda loojat lauldes,
Kes köit head meile annab
Ja muret ifka kannab.

12. Wäljaminek Egiptusest ja käsuandmine.

1. **Wäljaminek.** Et Baarao Jisraeli lapsi ei lastnud Egiptusest wälja minna, saatis Jumal kümme rasket nuhtlust Egiptusemaa peale. Kui Jumal kesköö ajal köit Egiptuse efiimesed poeglapsed maha löi, siis oli kiskendamine suur Egiptusemaal. Baarao ütles Moosejale: „Minge mu rahwa seast ära!“ Siis läksiwad Jisraeli lapsed Egiptusest wälja.

2. **Päbiminek Punajest merest.** Selle järele hakkas Baarao kahjatsema, et ta Jisraeli rahwa oli lastnud ära minna. Ta ajas neid suure sõjawäega taga ja sai nad Punajemere ääres kätte. Seda nähes hakkas Jisraeli rahwas wäga kartma ja Jumala poole kiskendama. Aga Mooses ütles: „Urge kartke, waadake aga, kuidas Jumal teid täna ära peastab.“ Mooses sirutas Jumala käsu peale oma käe wälja, mere wesi lõhes ja oli kahel pool müüriks, aga keskkel oli kuiw tee. Seda teed mööda läks Jisraeli rahwas kuiwa peal kesk merest läbi. Aga Egiptuse sõjawäed ajasiwad neid taga,

Waarao saab surma.

kuni nad kest merd jõudsiwad. Siis sirutas Mooses Jumala käsü peale teist korda oma käe wälja mere poole. Ja kohe hakkas wesi kahelt poolt kokku woolama, nii et Egiptuse sõjawägi ära uppus. Jisraeli rahwas nägi nende furnutehasid mere ääres ja kartis Jumalat. Aga Mooses ja Jisraeli lapsed laulsiwad Jumalale kiituselaulu.

3. Jumal annab Siinai mäel 10 käsku. Jisraeli rahwas käis kõrbe teed ja jõudis kolmandal kuul Siinai mäe juurde. Mooses läks üles mäe otša ja Jumal ütles temale: „Nõnda pead sa Jisraeli lastele kuulutama: Teie olete näinud, mis mina Egiptuse rahwale olen teinud. Kui teie minu sõna kuulda wõtate, siis peate teie minu oma olema kõige rahwa seas.“ Mooses tuli mäelt alla ja rääkis rahwale kõik need sõnad, mis Jumal temale oli käskinud. Ja kõik rahwas wastas ühtlasi: „Kõik, mis Issand on rääkinud, tahame teha!“

Kolmanda päewa hommikul oliwad piksemüristamised ja wälgu löömised, paks pilw seisis mäe peal, ja kuuldi wäga kanget pasuna healt, nõnda et kõik rahwas wärises. Mägi suitses ja wärises wäga, sest Jumal tuli maha tule sees ja andis rahwale kümme käsku: I. Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrwas. II. Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu wõtma, sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjasti pruugib. III. Sina pead pühapäewa pühitsema. IV. Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maapeal. V. Sina ei pea mitte tapma. VI. Sina ei pea mitte abielu rikkuma. VII. Sina ei pea mitte warastama. VIII. Sina ei pea mitte ülekohuttunnistama oma ligimese wastu. IX. Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda. X. Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naest, sulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema päralt on.

Rahwas kartis wäga ja ütles Moosesele: „Käagi sina meiega, et meie ära ei sure.“ Pärast käskis Jumal Moosest üles mäe otsa tulla ja andis temale kaks kivi lauda, sinna oliwad kümme käsku peale kirjutatud.

Piiblisalm: Jees. 6, 3. Püha, püha, püha on Issand Seebaot, kõik maa on täis tema auu!

Õpi laulma: Er. 453, 1.

Loo puhas süda minule;
Patt aja minuist kaugele,
Ja keela teda wägewast
Mu südamesse ajumast.

13. Taawet ja Koljat.

1. Joosua ja kohtumõistjad. Pärast Moosese surma wiis Joosua Jisraeli lapsed Kaananimaale. Siin seadis Jumal esiotsa kohtumõistjad oma rahwa üle, pärast pani ta aga kunin-
gad tema üle walitsema.

2. Koljati ilmumine. Kui Saul Jisraelis kuningas oli, siis tõusis sõda Jisraeli ja Wilisti rahwa wahel, sest et Wilisti rahwas tahtis Kaananimaad Jisraeli rahwa käest ära

Taawet wõidab Koljati ära.

wõtta. Wilistide leerist tuli suur ja kange jõuuga mees wälja, Koljat nimi. See oli kuus küünart ja üks waks pikk, wast-
kübar oli tal peas, soomuste wiisi tehtud raudriie seljas, ja ta
piigimars oli kui lõngapoom. Koljat ütles Jisraeli rahwa
wastu: „Walige eneste hulgast üks mees, kes minu wastu
wõitleb. Kui ta minu üle wõimust saab, siis tahame meie

teie sulasteks jääda; aga kui mina tema ära võidan, siis olete teie meie orjad." Ta pilkas ja laimas Jisraeli rahvast ja teotas Jumalat.

3. **Taaweti wõit.** Siis tuli Taawet, väikese kaswuga noormees, leeri oma wendasid vaatama. Ta astus Jisraeli kuningaga Sauli ette ja ütles: „Ma tahan minna ja selle Wilisti mehega wõidelda.“ Saul andis Taawetile oma raudriide ja mõdga, aga Taawet ei olnud harjunud nendega käima. Taawet wõttis oma karjase pauna, kapi, wiis filedat kiwi ja läks linguga Koljati wastu. Kui Koljat seda nägi, ütles ta: „Kas ma koer olen, et sa kepiga minu wastu tuled?“ Taawet wastas: „Sina tuled minu wastu mõdögaga, piigiga ja odaga, aga mina wõitlen sinuga Jumala nimel, keda sina oled teotanud.“ Taawet pistis oma käe ruttu pauna, wõttis kiwi wälja ja wiskas linguga wastu Koljati otsaesist, nii et ta filmili maha langes. Siis jooksis Taawet ta juurde, tõmbas Koljati enese mõdga ja raius sellega tema pea otsast maha. Kui Wilisti rahwas nägi, et nende wägew mees oli surunud, siis põgenejwad nemad ära. Jisraeli sõjawägi ajas neid taga ja riisus nende leeri.

Õpi laulma: Br. 410, 1.

Kes wõib mind hukka mõista,	Kui tema armu wari
Kui Jumal on mu poolt?	Mu ümber järgeste,
Kes tahab wastu seista,	Mis wihameeeste kari
Kui tema kannab hoolt?	Wõib teha minule?

14. Taawet ja Saalomon.

1. **Taaweti walitsus.** Pärast Sauli surma sai Taawet kuningaks. Jumal andis Taawetile wõimust, kõiki Jisraeli rahwa waenlasi oma walitsuse alla heita. Taawet wõitis ka Siioni kantsi ära ja asus sinna elama. Siia tekkis nüüd Jeruusalemma linn, kus Jisraeli kuningad walitsema hakkasiwad. Taawet tahtis ka Jumalale pühakoda ehk templit ehitada. Aga

Jumal ütles prohveti suu läbi: „Sina ei pea mulle mitte koda ehitama, vaid sinu poeg. Ma tahan sinu kuningriigi auujärje finnitada igaweseks ajaks.“

2. **Saalomon.** Kui Daawet ära suri, siis sai tema poeg Saalomon Iisraeli kuningaks. Saalomon armastas Jumalat nagu tema isa Daawet. Jumal ütles unes Saalomonile: „Palu, mis ma sulle pean andma!“ Saalomon wastas: „Mu Jumal! Sa oled mu oma rahwa üle kuningaks pannud. Ma olen alles poisi ohtu noormees. Siis anna mulle süda, mis sõna kuuleb, et ta su rahwale wõiks kohut mõista ja ära tunda, mis hea ja mis kuri on.“ Jumal kuulis tema palwet ja ütles: „Et sa mitte pole palunud pikka iga ega rikkust, siis annan ma sulle targa ja mõistliku südame.“ Ja Saalomon oli targem ja rikkam kui kõik teised kuningad. Saalomon ehitas Jeruusalemma linna pühakoja ehk templi, kus Jumalat teeniti. Saalomoni walitfufe ajal oli rahu terwel maal. Aga weel pidi maailm tuhat aastat ootama, enne kui dige Daaweti poeg tuli, kelle kuningriik igawesti kestab. See oli Jeesus, maailma Dnnistegija.

Piiblijalm: Paul 26, 8. Jehoowa, ma armastan su koja eluaset ja sinu aumaja paika.

Dpi laulma: Br. 25, 1.

Oh meile, Issand Jeesus,
Jää oma armuga,
Et pahareti kirjus
Meid kiujata ei saa.

15. Jeesuse sündimine.

1. **Joosep ja Maarja lähewad Betlemma.** Keiser Augustus andis käsu wälja, et kõik maailm pidi üles kirjutatama. Ja kõik tema alamad läksiwad igaüks oma linna endid lastma üles kirjutada. Siis läks ka Joosep Kaalileamaalt Naatsjareti linnast Juudamaale Daaweti linna, mis hüütakse Betlemmaks,

sest ta oli Taaweti soost, ja pidi ennast üles kirjutada lastma Maarja oma kihlatud naesega. Kui nemad Betlemmas oliwad, siis sündis Jeesus. Maarja mähtis ta mähtmetesse ja pani ta sõime, sest neil ei olnud muud aset majas.

2. Inglise kuulutawad karjastele Önnistegija sündimist. Sealsamas wäljal oliwad karjased öitses ja hoidsiwad öösel oma karja. Ja waata, Issanda ingel seisis nende juures ja Issanda au paistis nende ümber. Ja nemad kartsiwad üliwäga. Aga

Karjased leiawad Jeesuse Betlemmas.

ingel ütles neile: „Arge kartke! Sest waata, ma kuulutan teile suurt rõõmu, mis kõigele rahwale peab saama; sest teile on täna Taaweti linnas Önnistegija sündinud, kes on Issand Kristus. Ja see olgu teile täheks: „Teie leiate mähitud lapse sõimes magamast.“ Äkitselt oli inglige taewa sõjawäe hulk, need kiitsiwad Sumalat ja ütlesiwad: „Au olgu Sumalale kõrges ja maa peal rahu ja inimestest hea meel!“

3. **Karjased leiavad Süüstegija.** Kui inglid olivad ära taewa läinud, ütlesivad karjased üksteise vastu: „Läki nüüd Betlemma ja waadake seda asja, mis on sündinud, mis Issand meile on teada annud! Ja nemad läksivad rutusti ja leidsivad Maarja ja Joosepi ja nende juures lapsukeses sõimes magawat. Nad laotasivad seda laiali, mis neile sellest lapsukesest oli räägitud.

4. **Jõululapsukesele pannakse nimi.** Kui kahelja päewa mööda sai, siis pandi lapsukesele nimi Jeesus, nagu seda ingel Maarjale enne oli ütelnud.

Piiblisalm: Joh. ev. 3, 16: **Nõnda on Jumal maailma armastanud, et tema oma ainusündinud Poja on annud, et ükski, kes tema sisse usub, ei pea hukka saama, waid et igawene elu temal peab olema.**

Spi laulma: Er. 132, 1—3.

Ma tulen taewast ülewelt,
Häid sõnumid toon teile sealt,
Neid toon ma teile rõõmuga,
Neid tahan mina kuuluta.

Üks laps on täna sündinud
Kui ammuft ajast töötud,
See kaunis, ilus lapsuke
On teie rõõm ja kallis õnn.

See on see Issand Jeesus Krist,
Kes tahab aita hädalist,
See on see Süüstegija,
Kes teid wõib patuift lunasta.

16. Targad Hommikumaalt.

1. **Targad otsivad Jeesust Jeruusalemmaft.** Kui Jeesus oli sündinud Betlemmas Juudamaal, siis tuliwad targad Hommikumaalt Jeruusalemma ja küsivad: „Kus on sündinud Juuda rahwa kuningas? Meie oleme tema tähte näinud ja tulime teda kummardama.“ Kui kuningas Herodes seda kuulis, ehmatas tema väga ära. Ta kogus ülemad preestrid ja kirjatundjad kokku ja küsis: „Kus peab Kristus sündima?“ Nad kostivad: „Betlemmas Juudamaal.“ Siis juhatas Herodes targad Betlemma linna ja ütles: „Kuulake dieti ja hästi selle

lapsukese järele, ja kui teie teda leiате, siis kuulutage mulle, et mina ka tulen teda kummardama.”

2. **Targad leiavad Jeesuse Betlemmas.** Targad läksiwad Betlemma. Ja waata, täht, mis nemad oliwad Hommiku maal näinud, käis nende eel, kuni ta seisis kohe seal ülehel, kus lapsukene oli. Nad läksiwad sinna kotta, leidsiwad lapsukese

Targad kummardawad Jeesust.

ja tema ema Maarja, heitsiwad maha ja kummardasiwad last. Nad wiisiwad temale andid: kulda, wiirukit ja mirri. Ja et Jumal neid unes käsksis, et nemad mitte ei pidanud Heroodefe juurde tagasi minema, läksiwad nad teist teed tagasi oma maale.

Õpi laulma Er. 256, 1.

Nüüd paistab meile kanniste
See koidutäht nii selgeste,
See Jesse wõsukene,
Kes Daawetist meil sündinud

Ja kuningaks meil kingitud
Ja peiuts Jeesutene!
Helde,
Selge,
Armukene, kaunikene oled sina,
Sinust ei wõi jääda mina.

17. Kaheteistkümnne aastane Jeesus templis.

1. Jeesus jääb Jeruusalemma. Jeesuse wanemad käisid igal aastal Jeruusalemmas paasapühiks. Kui Jeesus 12 aastat wana oli, siis wõtsiwad wanemad teda ka kaasa. Kui pühad mööda oliwad läinud, siis tuliwad Joosep ja Maarja

Kaheteistkümnne aastane Jeesus templis.

jälle koju, aga Jeesus jäi Jeruusalemma. Tema wanemad ei teadnud seda mitte. Nemad mõtlesiwad teda teekäijate seltsis olewat. Kui nad ühe päewa teed oliwad käinud, otsisiwad nemad teda sugulaste ja tuttawate juurest. Aga kui nemad

teda ei leidnud, läksivad nemad tagasi Jeruusalemma ja otsi-
sivad teda sealt.

2. **Wanemad leiavad Jeesuse üles.** Kolme päewa
pärast leidsivad nemad ta pühas kojäs istumat kesi õpetajate
seas, neid kuulwat ja neilt küsivat. Kõik, kes teda kuulsivad,
paniwad tema mõdistust imeks. Aga ema ütles tema wastu :
„Poeg, miks sa meile nõnda oled teinud? Waata, sinu isa ja
mina oleme sind õieti waewaga otsinud.“ Jeesus kostis : „Mis
see on, et teie mind olete otsinud? Eks teie ei teadnud, et ma
ses pean olema, mis mu Isa päralt on?“ Aga nemad ei
mõdistnud seda sõna mitte.

3. **Jeesus kuulleb wanemate sõna.** Jeesus läks wane-
matega alla Naatsaretti ja kuulis nende sõna. Ta kaswas
tarkuses ja pikkuses ja armus Jumala ja inimeste juures.

Piiblisalm : Kol. 3, 20 : Lapsed, kuulge oma wanemate sõna kõige
asjade sees, sest see on Issanda meele pärast.

18. Jeesuse ristimine ja Jeesuse jüngrid.

1. **Johannes ristib Jeesust.** Kui Jeesus 30 aastat
wanaks oli saanud, tuli ta Naatsaretist Kaalileamaalt Jordani
jõeale Kristija Johannese juurde, et Johannes teda pidi ristima.
Aga kui Jeesus oli ristitud, waata, siis tehti taewas tema üle
lahti ja Johannes nägi Jumala Waimu kui tuikeste taewast
maha tulewat ja Jeesuse peale jääwat. Ja hea ütles taewast :
„See on minu armas poeg, kellest minul hea meel on!“

2. **Jeesuse jüngrid.** Warsti pärast ristimist walis
Jeesus enesele kaksteistkümmend meest, kes alati tema juures
oliwad. Neid mehi nimetati jüngriteks. Jüngrid käisivad
alati Jeesusega ühes, kui Jeesus rahwast õpetas ja ime-
teguisid tegi.

3. **Jeesus õpetab jüngrid paluma.** Kui Jeesus kord
Jumalat palus, tuli üks tema jüngritest tema juurde ja ütles :
„Issand, õpeta meid Jumalat paluma.“ Jeesus ütles : „Kui

teie Jumalat palute, siis paluge nõnda: „Meie Issa, kes
ja oled taewas. Pühitsetud saagu sinu nimi.
Sinu riik tulgu. Sinu tahtmine sündigu
kui taewas nõnda ka maa peal. Meie iga-
päewast leiba anna meile tänapäew. Ja anna
meile andeks meie wõlad, kui meie andeks
anname oma wõlglastele. Ja ära saada meid
mitte kiusatuse sisse. Waid peasta meid
kurjast ära. Sest sinu päralt on riik ja wägi
ja au igawesti. Amen.“

19. Jeesus Kaana pulmas. Kapernauma pealiku sulane.

Jeesus teeb wee wiinaks.

1. Wiina pundus. Jeesus ja tema jüngrid olivad
Kaana linna pulma kutsutud. Jeesuse ema oli ka seal. Kui

viinast puudus tuli, ütles Jeesuse ema tema vastu: „Keil ei ole wiina.“ Jeesus vastas temale: „Minu tund ei ole veel tulnud!“ Maarja ütles teenrile: „Mis tema teile ial ütleb, seda tehke!“

2. **Jeesus teeb wee wiinaks.** Sinna olivad kuus kivist weeriista pandud. Jeesus ütles teenritele: „Täitke need weeriistad weega!“ Ja nemad täitsiwad nad ääretasa. Siis ütles Jeesus: „Wõtke nüüd nende seest ja wiige pulmarahwa talitajale!“ Ja nemad wiisiwad. Kui pulmarahwa talitaja wett maitstes, oli see wiinaks saanud. Ta ei teadnud mitte, kust see oli; aga teenrid teadsiwad, kes wee olivad toonud. Siis kutsus pulmarahwa talitaja peigmehe ja ütles: „Igamees annab esiti head wiina, ja kui nemad ju küll on saanud, siis lahjemat, aga fina oled head wiina tänini hoidnud.“

3. **Jüngrid uskuwad Jeesuse sisse.** See oli esimene ime-tegu, mis Jeesus tegi. Ta näitas oma auu üles, ja tema jüngrid uskusiwad tema sisse.

Õpi laulma: Br. 48, 1.

Wõta nüüd Issandat wägewat kuningat kiita,
Oh minu hingeke, ära sa aega nüüd wiida!
Oh minu meel, hõifates laula mu keel!
Kandle ja pasunad hüüdku!

4. **Jeesus teeb Kapernauma pealiku sulase terweks.** Jeesus läks Kapernauma linna. Sõjamäe pealiku sulane, keda pealik armastas, oli haige suremas. Pealik tuli Jeesuse juurde ja ütles: „Issand, mu sulane on haige ja kannatab suurt valu.“ Jeesus ütles: „Ma tahan tulla ja teda terweks teha.“ Aga pealik kostis: „Issand, ma ei ole seda wäärt, et sa mu kotta tuled. Ütle aga üks sõna, siis saab mu sulane terweks.“ Siis ütles Jeesus pealikule: „Sulle sündigu nõnda, kuidas sa oled uskunud.“ Ja tema sulane sai terweks seltsamal tunnil.

Büibljalm: Paul 50, 16: Hüüa mind appi ahastuse päewal, siis tahan ma sind seist wälja kiskuda, ja fina pead mind auustama.

20. Jeesus äratab Naini nooremehe furnuist üles.

1. Lese poeg surnud. Jeesus läks oma jüngritega linna, mis Nainits hüüti. Sealt kanti surnud wälja, kes oli oma ema ainus poeg, ja ema oli lefk. Suur hulk linnarahwast fäis leinarongi järel.

2. Jeesus äratab furnu üles. Kui Jeesus lese ema leinamist nägi, läks tema meel haledaks, ja ta ütles lesele: „Ära nuta!“ Jeesus hakkas furnu puufärgist finni ja ütles:

Jeesus äratab Naini nooremehe furnuist üles.

„Noormees, ma ütlen sulle, tõuse üles! Siis tõusis furnu istuma ja hakkas rääkima. Rõnda andis Jeesus ta tema emale tagasi.

Piiblisalm: Joh. 11, 26. Jeesus ütleb: „Mina olen ülestõusmine ja elu; kes minu jisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb.“

Dpi laulma: Er. 590, 1 ja 7.

Mu elu Kristus ise,	Laf' mind su külge jääda
Surm mulle kasuks ka,	Kui usklik lapsuke
Tall' annan hingekeese,	Ja elu nõnda seada,
Siis õndsast lahkun ma.	Et saan siit taewasse.

21. Jeesus sööda wiistuhat meest.

1. Leiwapuudus. Jeesus läks oma jüngritega tühja paika kõrwale. Suur hulk rahvast käis tema järel, sest et nemad tema imetegused olivad näinud, mis ta haigete juures tegi. Kui õhtu kätte jõudis, ütlesiwad Jeesuse jüngrid: „Lase

Jeesus sööda wiistuhat meest.

rahwas ära minna, et nad küladest ja alewitest endale leiba ostaksiwad, sest neil pole midagi süüa.“ Jeesus ütles: „Andke teie neile süüa!“ Nemad wastasiwad: „Meil pole fiin enam,

kui wiis odra leiba ja tats kala. Aga mis sest saab nii suurele hulgale?"

2. **Jeesus aitab.** Jeesus ütles: „Saatke rahwas maha istuma.“ Siis istufiwad enam kui 5000 meest. Jeesus wöttis need wiis leiba, tänas, õnnistas, murdis ja andis nad oma jüngritele, ja jüngrid andsiwad nad neile, kes maas istufiwad. Need söiwad ja nende kõhud saiwad täis. Siis ütles Jeesus oma jüngritele: „Koristage ülejäänud palukeseid kokku, et ühtegi hukka ei saa. Need kogufiwad ja saiwad kokku 12 korwi täit palukesi.

Bibliisalm: Paul 145, 15—16. Kõikide silmad wotawad sind, ja sina annad neile nende roa omal ajal. Sa teed lahti oma käe ja täidad kõik, mis elab, heameelega.

Õpi laulma wiisil: Mu süda, ärka üles Er. 79, 1.

Oh Issand Jeesus, tule,
Meil ise wõeraks ole,
Sa meile lauda kata,
Kõik õnnistada wõta.

22. Jeesus õnnistab lapsukesi.

1. **Suurem taewariigis.** Kord küsifiwad jüngrid Jeesuse käest: „Kes on suurem taewariigis?“ Jeesus kutsus ühe lapsukese enese juurde, pani ta nende keskele seisma ja ütles: „Tõesti, ma ütlen teile, kui teie mitte ümber ei pööra ja ei saa kui lapsukesed, siis ei saa teie mitte taewariiki. Kes iseennast alandab, nagu see lapsuke, see on suurem taewariigis.“

2. **Jeesus õnnistab lapsukesi.** Teine kord tõiwad emad oma lapsukesi Jeesuse juurde, et ta nende külge puutuks. Aga jüngrid sõitlesiwad neid, kes neid tema juure tõiwad. Kui Jeesus seda nägi, sai tema meel väga haigeks, ja ta ütles neile: „Laske lapsukesed minu juurde tulla ja ärge keelge neid mitte, sest niisuguste pärast on Jumalariik. Tõesti, mina ütlen teile, kes Jumala

Jeesus õnnistab lapsukesti.

riiki vastu ei võta kui lapsuke, see ei saa mitte sinna sisse.“
Ja tema võttis lapsed oma sülle, pani omad käed nende peale
ja õnnistas neid.

Õpi laulma viisil: Nüüd on see päev ju lõppenud Br. 544, 1.

Ma olen väike lapsuke
Ja püüan õnnistust,
Ma olen rammust nõdrute,
Ei tea hakatust.

23. Püha õhtusöömaaja seadmine ja Jeesuse wõitlemine Keetsemane aias.

1. Jeesus tähendab äraandjat. Kui Jeesus jüngeritega
paasapähal lauas istus, läks ta koguni kurwaks ja ütles:
„Tõesti, mina ütlen teile, üks teie seast annab minu ära!“
Jüngerid waatasiwad üksteise filma, oliwad kurwad ja küsisiwad

järjestikku: „Isjand, ega ometi mina see ei ole?“ Jeesus vastas Johannesele: „Kellele mina palufese fiske kastan ja annan, see ta on.“ Ja tema kastis palufese ja andis ta Juudale Iskariotile ja ütles: „Mis sa teed, seda tee usinasti!“ Ja Juudas läks sedamaid wälja; aga öö oli käes.

2. Jeesus seab püha õhtusöömaaja. Meie Isjand Jeesus Kristus sel ööl, kuiteda ära anti, wõttis leiba, tänas, murdis, andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke, sööge, see on minu ihu, mis teie eest antakse; seda tehke minu mälestuseks! Seltsamal kombel wõttis tema ka karika pärast õhtusöömaaga, tänas ja andis oma jüngritele ja ütles: „Wõtke, jooge kõik sealt seeest, seesinane karikas on uus seadus minu weres, mis teie ja paljude eest ära walatakse pattude andeksandmiseks; seda tehke, nii mitu korda, kui teie sest joote, minu mälestuseks!“

3. Jeesuse wõitlemine Keetsemane aias. Kui Jeesus püha õhtusöömaaja oli seadnud, läks ta oma jüngritega Keetsemane mõisa. Seal oli aed. Jeesus ütles oma jüngritele: „Minu hing on väga kurb surmani. Säage fiia ja walwate minuga!“ Gemale minnes langes ta filmili maha ja palus: „Minu Isa, kui see wõib olla, siis mingu see karikas minust mööda; ometi ärgu sündigu mitte nõnda, kui mina tahan, waid kui sina tahad.“ Kui ta oma jüngrite juurde tagasi tuli, siis leidis tema neid magawat ja ütles: „Kas teie ei juuda ühtegi tundi minuga walwata? Walwate ja paluge, et teie kiusatuse fiske ei saa.“ Ta läks teist korda ära ja palus neidsamu sõnu. Kui ta tagasi tuli, leidis ta jüngrid jällegi magawat. Ta jättis neid magama, läks ja palus kolmat korda. Aga üks ingel näitas ennaft temale taewast ja kinnitas teda. Ja kui ta surmaga oli wõitlemas, palus ta kangeline. Tema higi oli kui werepisarad, need langesiwad maa peale maha. Kui ta

Jeesus palub keetsemane aias.

kolmat korda tagasi tuli, ütles ta jüngritele: „Tõuske üles! Waata, minu äraandja on ligi tulnud!“ Kui ta alles rääkis, tuli Juudas ja temaga palju ülema preestri teendrid mõekade ja nuiadega. Need wõtsiwad Jeesuse kinni ja wiiswad ta Juuda rahwa ülemate preestrite kätte.

Piiblijalm: Matt. 26, 41. Walwate ja paluge, et teie mitte kiusatusse jisse ei saa!

24. Jeesuse kannatamine.

1. Jeesus juure kohtu ees. Juuda rahwa ülemad preestrid ja rahwa wanemad wihkasiwad Jeesust ja tahtsiwad teda surma saata. Sellepärast wiiswad nad Jeesuse suure kohtu ette. Ehk küll palju waletunnistusemehi ette tuliwad, ei leidnud nemad surma süüd. Siis ütles ülempreester Jeesuse wastu: „Mina wannutan find elawa Jumala juures, et sa

meile ütled, kas sa oled Kristus, Jumala poeg?" Jeesus kostis: „Jah olen!“ Siis käristas ülempreester omad riided lõhki ja ütles: „Tema on Jumalat teotanud! Mis meile enam tunnistusmehi tarvis on? Mis teie arvate?“ Ja suur kohus kostis ühest suust: „Tema on surma väärt!“ Siis sülitasiwad kohtu sulased Jeesuse filmi, lõidwad teda keppidega ja wiisiwad ta Rooma maawalitseja Pontsiuse Pilatuse ette.

2. **Pilatus ei leia süüd.** Kui Jeesus maawalitseja ette toodi, küsis ta: „Mis teil on kaebamist tema peale?“ Nemad vastasiwad: „Meie leiame, et tema rahwa ära pöörab, keelab keisrile kohturaha andmast ja ütleb ennast Kristuse, ühe kuningaga olewat.“ Pilatus läks kohtukotta, kutsus Jeesuse oma ette ja küsis: „Kas sa oled Juuda rahwa kuningas?“ Jeesus kostis: „Minu kuningriik ei ole mitte sest maailmast.“ Siis läks Pilatus wälja Juuda rahwa juure ja ütles: „Mina ei leia sellest inimesest ühtegi süüd. Sellepärast tahan ma teda käristada ja lahti lasta.“ Aga pealekaebajad kiskendasiwad: „Löö risti!“

3. **Pilatus laskeb Jeesust peksta ja teotada.** Nüüd laskis Pilatus Jeesust piitsfadega peksta ja tahtis teda siis lahti lasta. Sõjamehed paniwad Jeesusele purpurimantli selga, punusiwad kibumitsfadest krooni ja paniwad selle ta pähe. Siis andsiwad nad ta kätte kepi, heitsiwad ta ette põlwili maha ja teotasiwad: „Tere, Juuda rahwa kuningas!“ Wiimaks sülitasiwad nad ta peale ja lõidwad tale kepiga pähe. Selle järele laskis Pilatus Jeesuse wälja rahwa ette wiia ja ütles: „Ennäe inimest! Mina ei leia temast mingit süüd.“ Aga ülemad preestrid ja nende sulased kiskendasiwad: „Löö risti! Kui sa selle lahti lasjed, siis ei ole sa mitte keisri sõber. Sest kes ise ennast kuningaks teeb, see on keisri wastane.“

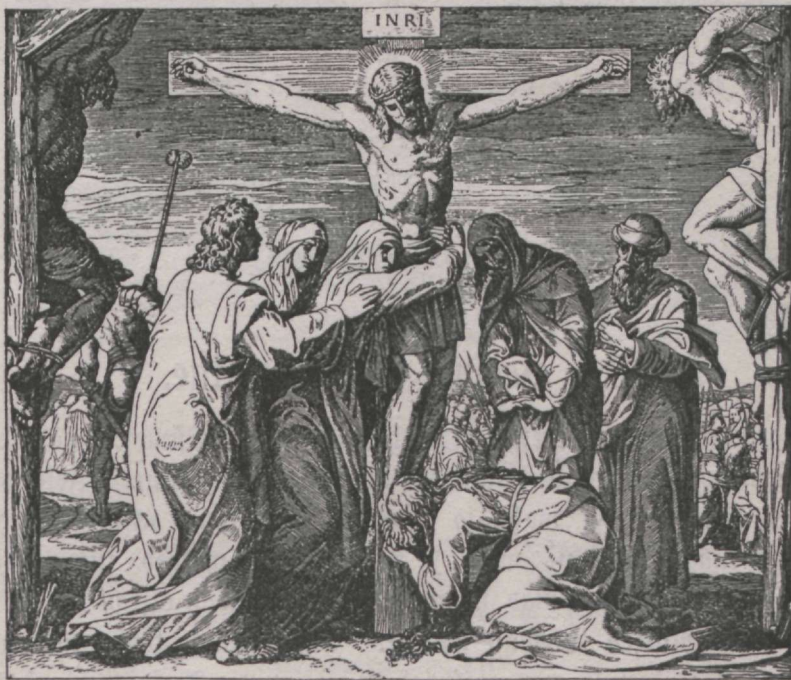
4. **Pilatuse otsus.** Kui Pilatus neid sõnu kuulis, istus ta kohtu järje peale ja tegi otsuseks, et Jeesust pidi risti löödama.

Opi laulma : Lr. 196, 1.

Oh Jeesus, sinu walu,	Su wermed ja su haawad,
Su raske kannatus,	Su kibuwitja troon
See saadab mulle elu,	Mul õnnistuseks saawad,
See on mu rõõmustus.	Siis kui mul häda on.

25. Jeesus sureb risti peal.

1. Jeesus wiiakse Kolgatale ja lüüakse risti. Sõjamehed wõtsiwad Jeesuse ja wiisiwad tema Kolgata mäele. Jeesus kandis ise oma risti. Suur rahwa hulk käis nende järel. Kui nad Kolgatale saiwad, siis löiwad sõjamehed Jeesuse käsist ja jalust naeladega risti külge. Ja Jeesus ütles : „Isa, anna neile andeks, sest nemad ei tea mitte, mis nemad teewad !“ See oli kolmas tund ehk meie aja järele kell 9 hommikul.

Jeesus risti peal.

Ühtlasi löödi ka kaks kurjategijat risti, üks Jeesuse paremale, teine pahemale poole.

2. **Jeesus risti peal.** Sõjamehed jagasivad Jeesuse riided eneste kaskel ära ja heitsivad tema kuue pärast liisku. Lõuna ajal (kell 12) tuli suur pimedus üle maa ja kestis kella kolmeni pärast lõunat. Jeesus ütles: „Mul on janu!“ Nad täitsivad kāsna äädikaga ja panivad ta suu ette. Kui Jeesus äädikat oli wõtnud, ütles tema: „Lõpetatud!“ Wiimaks kirjendas Jeesus suure healega: „Ša, sinu kätte amman mina oma waimu!“ Kui seda sai ütelnud, nõrgutas tema pead ja heitis hinge.

3. **Jeesuse matmine.** Sellesama päewa õhtul tuli Joosep Arimaatia linnast, wõttis Jeesuse ihu risti pealt maha, wõidis kalli rohtudega, pani kalli linase riide sisse ja wiis uude hauda, mis ta enesele oli aeda kalju sisse raiuda lasknud. Haua ukse ette weeretati suur kivi.

Biiblijalm: Jeeš. 53, 5. Karistus oli tema peal, et meil pidi rahu olema, ja tema muhkude läbi on meile terwis tulnud.

Špi laulma: Šr. 174, 1.

Mis oled šina, armas Jeesus, teinud,
Et šina oled šurma šisse läinud?
Mis on šu šüü, šu patt, šu töö, šu šõnad,
Et risti kannad?

26. Jeesuse ülestõusmine.

1. **Ingel weeretab kivi haualt ära.** Ššimesel nädalapäewal wara hommikul sündis suur maawärisemine. Šššanda ingel tuli taewast maha ja weeretab kivi haua ukse eest ära. Tema nägu oli kui wälf ja tema riided walged kui lumi. Hauahoidjad wärisesiwad hirmu pärast ja jäiwad otšegu šurnuks.

2. **Naesed tulewad hauale.** Enne päikesse tõusu läkšiwad naesed, kes Jeesust armastasiwad, haua juurde Jeesuse ihu kalli rohtudega wõidma. Šeel kõnelesiwad nad isekeskes: „Kes weeretab meile kivi haua ukse eest ära?“ Aga šinna jõudes nägiwad nad, et kivi juba oli ära weeretatud.

3. Inglise kuulutavad Jeesuse ülestõusmist. Naesed läkšivad haa sisse ja nägivad seal kahte meest hiilgawais riidis. Need ütlesiwad: „Arge kartke! Teie otsite Jeesust Raatsaretist, kes oli risti löödud. Tema ei ole mitte sün, waid ta on üles tõusnud. Minge ja ütelge seda tema jüngri-

Jeesus tõuseb haaft üles.

tele!“ Naesed läkšiwad rutusti haa juurest ära kartuse ja ja suure rõõmuga ja jookšiwad seda jüngritele kuulutama.

Piiblijalm: 1. Kor. 15, 55. Surm, kus on sinu astel? Põrguhaud, kus on sinu wõimus? Aga tänu Jumalale, kes meile wõimuse annab meie Issanda Jeesuse Kristuse läbi.

Õpi laulma: Gr. 212, 1.

See päew niilid meile kätte sai,
Mis meile suure rõõmu tõi:
Kõik waenlased on wangis seal
Ja rõõm ja rahu ilma peal.

27. Jeesus läheb taewa.

1. Ristimise seadmine. Pärast ülestõusmist jäi Jeesus veel 40 päeva maa peale. Ta näitas ennast oma jüngeritele ja kõneles taewariigi asjust. Kord ilmus Jeesus enam kui 500 wennale ühe mäe peal. Seal ütles Jeesus: „Minule on antud kõik meelewald taewas ja maa peal. Sellepärast minge ja tehke jüngeriks kõik rahwad, neid ristides Isa, Poja ja Püha Waimu nime sisse ja neid õpetades pidama kõik, mis mina teid olen käskinud.“

Jeesus läheb taewa.

2. Taewaminemine. Wiimast korda kutsus Jeesus oma jüngerid Olimäele kokku, tõstis omad käed üles ja õnnistas neid. Ja kui ta neid õnnistas, tõsteti teda nende nähes üles ja pilw wõttis teda nende silmade eest ära. Ja kui nemad ükshilmi taewa poole waatasiwad, seisiwad kaks meest

walges riides nende juures ja ütlesiwad : „Kaalilea mehed, mis teie seisate ja waatate üles taewa? See Jeesus, kes teilt on üles wõetud, peab tulema seljamal kombel, kui teie teda olete näinud taewa ära minewat.

Piiblisalm : Matt. 18, 20. Kus kaks ehk kolm minu nimel on üheskoos, seal olen mina keskk nende seas.

Õpi laulma : Pr. 10, 1.

Õnnista ja hoia,
Waimuga meid wõia,
Oma pale tõsta ja,
Jesand, ja meid walgusta!

28. Püha Waimu väljawalamine ja esimene ristifogudus.

Püha Waimu walataste wälja.

1. Jüngrid saawad Püha Waimu. Taewaminemise päewal käs kis Jeesus oma jüngrid Jeruusalemma Isa töotust

ootama jääda. Kui nelipühi päew kätte jõudis, olivad kõik jüngrid ühel meelel koos. Siis sündis äkitselt kohisemine taewast, otsegu kange tuul oleks puhunud. Ja neile ilmufiwad lõhutud keeled otsegu tulest, ja igaühe peale nende seast langes üks. Ja nemad saiwad kõik täis Püha Waimu ja hakkasiwad teisi keeli rääkima, nõnda kui Waim neile andis rääkida. — Aga Jeruusalemma oli pühadeks mitmesugust rahwast kokku tulnud. Need ehmatasiwad ära, sest igaüks kuulis jüngrid oma keelemurret rääkiwat. Nad paniwad seda imeks ja ütlesiwad: „Eks need kõik, kes räägiwad, Kaalilea mehed ei ole? Kuida siis meie igaüks kuuleme oma keelemurret, mis sees meie sündinud oleme?“

2. **Peetruse jutlus.** Peetrus tõusis üles ja ütles: „Nüüd on täide läinud, mis prohveti Joeli läbi on üteldud: „Wiimsil päiwil tahan ma oma Waimu wälja walada kõige liha peale ja teie pojad ja tütreid peawad prohveti wiimil rääkima!“ Iisraeli mehed, kuulge neid sõnu: Jeesuse Naatsaretist, keda Jumal wäe ja imetähtedega teie ees awalikuks tegi, olete teie risti lõõnud ja ära tapnud. Aga Jumal on tema üles aratanud, selle asja tunnistajad oleme meie. Tema on Püha Waimu wälja walanud, nagu teie näete ja kuulete.“

3. **Esimene ristifogudus.** Kui nad seda kuulsiwad, läks see neil südamest läbi ja nad ütlesiwad Peetrusele ja teistele apostlitele: „Mehed, wennad, mis peame meie tegema?“ Peetrus kostis: „Parandage meelt ja laske endid ristida Jeesuse Kristuse nime sisse, siis saate teie Püha Waimu anni!“

Kes nüüd heal meelel tema sõna wastu wõtsiwad, neid ristiti, ja sel päewal koguti ligi kolmtuhat hinge kogudusesse. Ja Issand pani igapäew kogudusele neid juurde, keda ära peasteti.

Õpi laulma: Br. 9, 1.

Oh Jeesus Kristus, tule ja
Ja Waimu meile läita,
Kes armuga meid awitab
Ja tõe teele juhatab.

B. Meie püha ristiusu õpetuse wiis peatiikki.

Esimene peatükk.

Jumala kümme käsku.

Esimene käsk.

Mina olen Issand, sinu Jumal. Sul ei pea mitte teisi jumalaid olema minu kõrwas.

Mis see on?

Meie peame Jumalat üle kõige asjade kartma, armastama ja tema peale lootma.

Teine käsk.

Sina ei pea Issanda oma Jumala nime mitte ilma asjata suhu wõtma; sest Issand ei jäta seda nuhtlemata, kes tema nime kurjasti prungib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie tema nime juures mitte ei nea, ei wannu, ei lausu, ei waleta ega peta; waid et meie seda kõige häda sees appi hüüame, palume, kiidame ja täname.

Kolmas käsk.

Sina pead pühapäewa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga; waid et meie seda pühaks peame, heal meel kuuleme ja õpime.

Neljäs käsk.

Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maa peal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega wihasta; waid et meie neid auu sees peame, neid teenime, nende sõna kuuleme, neid armaks ja kalliks peame.

W i e s k ä s k .

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese ihule ühtegi kahju ega kurja ei tee; waid et meie teda aitame ja temale head teeme kõiges ihu hädas.

R u u e s k ä s k .

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie kasiinasti ja puhtasti elame kõnedes ja tegudes, ja et igatiis peab oma abikaasat armastama ja auustama.

S e i t s m e s k ä s k .

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese raha ehk wara ei wõta, ei kawala kauba ega pettise tööga eneste poole ei fiisu; waid et meie tema wara ja peatoidust aitame kaswatada ja hoida.

R a h e k s a s k ä s k .

Sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimese wastu.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese peale mitte kawalaste ei waleta, teda mitte ära ei anna, keelt ei pekka, ega kurje kõnesid tema peale ei tõsta; waid et meie tema eest kostame, kõik head temast kõneleme, ja kõik asjad heaks kääname.

Ü h e k s a s k ä s k .

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese pärandust ehk koda kawaluslega ei püüa ega õiguse nimel eneste poole ei fiisu; waid et meie teda aitame, et tema seda enesjel wõiks pidada.

R ü m n e s k ä s k.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naest, fulast, ümmardajat, weisid ega muud, mis tema päralt on.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese naest, peret ega weisid ära ei awatele ega wägisi ei wõta; waid et meie neid manitseme, et nemad paigale jääwad ja teewad, mis nende kohus on.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neistfinasist käskudest?

Tema ütleb nõnda: **Mina Jõsand, sinu Jumal, olen püha wihaga Jumal, kes wanemate patu nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlwest saadik, nende kätte, kes mind wihkawad; aga neile, kes mind armastawad ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlwest saadik.**

Mis see on?

Jumal ähwardab nuhelda kõiki, kes neistfinasist käskudest üle astuwad; seepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nendesinaste käskude wastu tegema; aga tema töötab armu ja kõik head kõigile, kes need käsud peawad; seepärast peame meie teda ka armastama, tema peale lootma ja hea meelega tema käsku mööda tegema.

Teine peatükk.

Püha ristiusk.

E s i m e n e õ p e t u s.

Loomisest.

Mina usun Jumala Isa, Kõigewägewama, taewa ja maa Looja sisse.

Mis see on?

Mina usun, et Jumal mind ja kõik loomad on loomud, mulle ihu ja hinge, silmad, kõrwad ja kõik liikmed, mõistuse ja kõik meeled on annud, ja weel hoiab; peale selle riided ja kingad, söömise ja joomise, toja ja maja, naese ja lapse, põllu, weised ja kõik wara, kõik ihu ja elu tarwidust ja toidust rohkesti ja igapäew annab; ja kõige häda ja kurja eest hoiab ja

kaitseb; ja seda kõik teeb tema isalikust jumalikust armust ja heldusest, ja ei mitte seepärast, et mina seda väärt ehk teeninud olen. Selle eest on minu kohus teda kiita, tänada, teenida ja tema sõna kuulda. See on tõesti tõsi.

Teine õpetus.

Lunastamisest.

Mina usun Jeesuse Kristuse, Jumala ainusündinud Poja, meie Issanda sisse, kes on saadud Pühast Vaimust, ilmale toodud neitsist Maarjast, kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud, alla läinud põrguhanda, kolmandal päeval jälle üles tõusnud surnuist, üles läinud taeva, istub Jumala, oma kõige vägevama Isa paremal käel, sealt tema tuleb kohutõuistma elavate ja suruute peale.

Mis see on?

Mina usun, et Jeesus Kristus, tõsine Jumal, omaist isast igawesti sündinud, ja ka tõsine inimene, neitsist Maarjast ilmale toodud, minu Issand on, kes mind, ärakadunud ja hukkamistatud inimest, on peastnud ja lunastanud, kõigest patust, surmast ja kuradi wäest, ei mitte kulla ega hõbedaga, waid oma püha kalli werrega ja oma ilma süüta kannatamise ja surmaga; et mina tema oma pidin olema, tema riigis tema all elama ja teda teenima igaweses õiguses, wagaduses ja õndsuses, nõnda kui tema on üles tõusnud surmast, elab ja walitseb igawesti. See on tõesti tõsi.

Kolmas õpetus.

Pühitsemisest.

Mina usun Püha Vaimu sisse, üht püha ristifogudust, pühade osajamist, pattude andeksandmist, liha ülestõusmist ja igawest elu. Amen.

Mis see on?

Mina usun, et mina omaist meelest ja wäest mitte ei wõi Jeesuse Kristuse, oma Issanda, sisse uskuda ega tema juurde saada; waid Püha Vaim on mind ewangeliumi läbi kutsunud, oma annetega walgustanud, õige usu sees pühitfenud ja hoidnud; nõnda kui tema kõik püha ristifogudust maa peal kutsub, fogub, walgustab, pühitseb ja Jeesuse Kristuse juures

õige ja ainu usu sees hoiab; seshamas ristifoguduses tema minule ja kõigile usklikkudele igapäew kõik patud rohkesti andeks annab, ja wiimsel päewal mind ja kõik surnud üles äratab, ja minule, kõige usklikkudega Kristuses, igawese elu annab. See on tõesti tõsi.

Kolmas peatükk.

Püha Meie Isa palwe.

Esimesed palwe sõnad.

Meie Isa, kes sa oled taewas.

Mis see on?

Jumal tahab meid seeläbi armulikult kutsuda, et meie peame uskuma teda meie õige Isa ja meid tema õiged lapsed olewat; et meie julgesti ja kindla lootusega teda peame paluma, nõnda kui armsad lapsed oma armast isa paluwad.

Esimene palwe.

Pühitsetud saagu sinu nimi.

Mis see on?

Jumala nimi on küll iseenesest püha; aga meie palume seshinases palwes, et ta meie-juures saaks pühitsetud.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumala sõna selgesti ja puhtasti õpetatakse ja meie ka pühasti kui Jumala lapsed seda mööda elame; siis aita meid, armas taewane Isa! Aga kes teist wiisi õpetab ja elab, kui Jumala sõna õpetab, see ei pühitse mitte meie seas Jumala nime; selle eest hoiame meid, armas taewane Isa!

Teine palwe.

Sinu riik tulgu.

Mis see on?

Jumala riik tuleb küll ilma meie palweta iseenesest; aga meie palume seshinases palwes, et ta ka meie juurde tuleks.

Kuidas sünnib see?

Kui taewane Isa oma Püha Waimu meile annab, et meie tema püha sõna tema armu läbi usume ja Jumala meele pärast elame siin ajalikult ja seal igawesti.

K o l m a s p a l w e.

Sinu tahtmine sündigu, kui taewas, nõnda ka maa peal.

Mis see on?

Jumala hea ja armuline tahtmine sünnib küll ilma meie palweta; aga meie palume seshinases palwes, et ta ka meie juures sünniks.

Kuidas sünnib see?

Kui Jumal kõik kurja nõuu ja tahtmist rikub ja keelab neid, kes meid ei taha lasta Jumala nime pühitseda ega tema riiki meie juurde tulla, kui on kuradi, maailma ja meie liha tahtmine; waid kinnitab ja hoiab meid kindlasti omas sõnas ja ufus meie otjani; see on tema armuline ja hea tahtmine.

K e l j a s p a l w e.

Meie igapäewast leiba anna meile tänapäew.

Mis see on?

Jumal annab igapäewase leiba küll ilma meie palweta kõigile kurja inimestele; aga meie palume seshinases palwes, et tema meile annaks seda mõista ja tänuga wastu wõtta meie igapäewast leiba.

Mis on igapäewane leib?

Kõik, mis meie ihutoiduseks ja ülespidamiseks tarwis lähed: söömine, joomine, riided, kingad, koda, maja, põld, weised, raha, wara, waga abikaasa, wagad lapsed, waga pere, wagad ja truuid ülemad, hea walitus, hea ilm, rahu, terwis, auus elu, head sõbrad, truud naabrid, ja muud niisugused asjad.

W i e s p a l w e.

Ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele.

Mis see on?

Meie palume seshinases palwes, et taewane Jsa mitte ei tahaks waadata meie pattude peale ega nende pärast meile seda keelda, mis meie palume; sest meie ei ole seda mitte wäärt, mis meie palume, ega pole seda ka mitte teeninud; waid tema tahaks meile seda kõik armust anda, sest et meie igapäew palju pattu teeme ja küll selget nuhtlust teenime; siis tahame meie ka südamest andeks anda ja heal meelel head teha neile, kes meie wastu eksiwad.

Kuues palve.

Ja ära saada meid mitte kiusatuse sisse.

Mis see on?

Jumal ei kiusa küll kedagi, aga meie palume seshinases palwes, et Jumal meid tahaks hoida ja üles pidada, et kurat, maailm ja meie liha meid ei peta ega saada ebausku, meeleäraheitmise ja mõne muu juure patu ja häbi sisse; ja kui meid seega peaks kiusatama, et meie ometegi wiimselt ära wõidame ja wõinust saame.

Seitsmes palve.

Waid peasta meid ära kurjast.

Mis see on?

Meie palume seshinases palwes kui ühel hoobil, et taewane Jsa meid tahaks peasta kõigesugusest ihu ja hinge, waranduse ja auu kahjust; ja wiimaks, kui meie surma tunnike tuleb, õndsja otja meile anda ja armuga seštjinasest hädaorust enese juurde taewa wõtta.

Wiimsed palwe sõnad.

Sešt sinu päralt on riik ja wägi ja au igawesti. Amen.

Mis on aamen?

See on, et mina pean kindlasti uskuma, et taewane Jsa meie palwed on heldesti wastu wõtnud ja kuulnud; sešt et tema ise meid on käskinud nõnda paluda ja töotauud, et tema meid tahab kuulda. Amen, aamen, see on: jah, jah, see peab tõesti nõnda sündima.

Neljas peatükk *).

Püha ristimise sakrament.

I. Mis on ristimine?

Ristimine ei ole mitte paljas wesi, waid niisugune wesi, mis Jumala käsus on seatud ja Jumala sõnaga ühte pandud.

*) Neljas ja wiies peatükk on läbilugemiseks siia üles wõetud ja jääwad fooliajaks pähe õppida.

Mis Jumala sõna see on?

Kui meie Jssand Jeesus Kristus ütleb Matteuse raamatu viimises peatükis: „**Minge ja tehke jüngeriks kõik rahwad, neid ristides Jsa ja Boja ja Püha Waimu nime sisse.**“

II. Mis annab ehk saadab ristimine?

Tema saadab pattude andeksandmist, peastab ära surmast ja kuradist, ja annab igawesti õndsust kõigile, kes usuvad, nõnda kui Jumala sõnad ja töötused kuulutavad.

Misfugused on need Jumala sõnad ja töötused?

Kui meie Jssand Jeesus Kristus ütleb Markuse raamatu viimises peatükis: „**Kes usub ja keda ristitakse, see peab õndsaks saama, aga kes ei usu, seda peab hukka mõistetama.**“

III. Kuidas mõib wesi nii suuri asju teha?

Wesi ei tee seda tõesti mitte, waid Jumala sõna, mis weega ja wee juures on, ja usk, mis sedasama Jumala sõna wee sees usub; sest ilma Jumala sõnata on wesi paljas wesi, ja ei mitte ristimine; aga Jumala sõnaga on ta ristimine, see on üks elu wesi täis armu ja uesündimise pesemine Püha Waimu sees, kuidas püha Paulus ütleb Tiituse raamatu kolmandas peatükis: „**Jumal on meid õndsaks teinud uue sündimise pesemise ja Püha Waimu uuendamise läbi, keda tema on wälja walanud meie peale rohkesti Jeesuse Kristuse, meie Õnnistegija, läbi, et meie, tema armu läbi digeks tehtud, igawese elu pärijaiks pidime saama lootuse järele; see on ustaw sõna.**“

IV. Mis tähendab niisugune weeristimine?

See tähendab, et wana Adam meie sees igapäewase kahetsemise ja patustpöõrmise läbi peab ära uputatud saama ja surema, kõige pattude ja kurja himudega, ja iga päew jälle ette tulema ja üles tõusma uus inimene, kes diguses ja puhtuses Jumala ees peab igawesti elama.

Kus see on kirjutatud?

Püha Paulus ütleb 2. korinthises raamatus Rooma rahwale kirjutatud, kuendas peatükis: „**Meie oleme Kristusega maha maetud ristimise läbi surma sisse, et otsegu Kristus on üles äratatud surmusest Jsa auu läbi, meie ka nõnda peame uues elus käima.**“

Wiies peatükk.

Püha altari sakrament.

I. Mis on altari sakrament?

See on meie Issanda Jeesuse Kristuse tõsine ihu ja veri, leiwa ja wiina all meile ristirahwale süüa ja juua, Kristuse enese seatud.

Kus see on kirjutatud ?

Nõnda kirjutawad pühad ewangelistid Matteus, Markus, Luukas ja püha Paulus : **Meie Issand Jeesus Kristus sel ööl, kui teda ära anti, wõttis leiwa, tänas, murdis ja andis oma jüngeritele ja ütles : „Wõtke, sööge, see on minu ihu, mis teie eest antakse; seda tehke minu mälestuseks !“**

Selsamal kombel wõttis tema ka karika pärast õhtusöömaaega, tänas ja andis oma jüngeritele ja ütles : **„Wõtke ja joo ge kõik sealteest ; seesinane karikas on uus seadus minu weres, mis teie eest ära walatakse pattude andeksandmiseks ; seda tehke nii mitu korda, kui teie sest joote, minu mälestuseks !“**

II. Mis kasu on meil seesugusest söömisest ja joomisest ?

Seda näitawad meile need sõnad : **„Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks !“** see on, et meile sakramendis pattude andeksandmist, elu ja õnnistust nende sõnade läbi antakse ; sest kus pattude andeksandmist on, seal on ka elu ja õndus.

III. Kuidas wõib ihulik söömine ja joomine niisugusid suuri asju teha ?

Söömine ja joomine ei tee seda tõesti mitte, waid need sõnad : **„Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks !“** Need sõnad on ihuliku söömise ja joomisega ühes ülem asi sakramendis, ja kes neidsamu sõnu usub, sel on, mis nemad tunnistawad : pattude andeksandmine.

IV. Kes wõtab auusasti seesinase sakramendi wastu ?

Paastuda ja ihu poolest ennast walmistada, on küll üks kunnis wäljaspidine kumbe ; aga see on õieti ja hästi walmistatud, kes neid sõnu

usub: „Mis teie eest antakse ja ära walatakse pattude andeksandmiseks!“ Aga kes neid sõnu ei usu, ehk kaksipidi mõtleb, see ei ole mitte väärt ega hästi valmistatud, sest see sõna: „Teie eest!“ nõuab selgeid ja usklikka jüdameid.

D. Laste palved.

1. Wähematele lastele, kes ise veel raamatut ei loe.

Sommiku palve.

Helde Jumal, tänan sind,
Et sel õõsel hoidsid mind.
Hoia oma lapsukest
Ka sel päewal kurja eest. Amen.

Palve enne söõmaaega.

Meil tule, Jeesus, wõeraks sa
Ja oma andeid õnnista. Amen.

Palve pärast söõmaaega.

Sind, Isand Jeesus, täname,
Et sa meid toitjõid heldes te. Amen.

Shtu palve.

Wäfind olen, hingata
Tahan ma, sest uimne ka,
Taewa Isa, hoia sa
Mind nüüd oma armuga. Amen.

2. Suurematele kodulastele.*)

Sommiku palve.

Õnnistagu mind Jumal Isa, Poeg ja Püha Waim. Amen. Mina tänan sind, minu armas taewane Isa, Jeesuse Kristuse, sinu armsa Poja,

*) Waata ka lugemise täkkide seast: Nr. 65. „Sommiku palve“, Nr. 82. „Shtu palve“ ja Nr. 97. „Sõõma laul“.

meie Issanda läbi, et sina mind minewal ööl oled armulikult hoidnud kõige ihu ja hinge kahju eest. Mina palun sind, kaitse ja hoia mind ka selsinasel päewal armulikult kõige patu, kurja ja kahju eest, et minu mõte, sõna, tegu ja elu wõiks sinu meele pärast olla. Sest mina annan oma ihu ja hinge ja kõik, mis mul on, sinu hooleks. Sinu püha ingel olgu minu juures, et kuri waenlane ühtegi meelewalda minu üle ei saa. Amen.

Palwed enne söömaaga.

Kõikide silmad loodawad, Issand, sinu peale, ja sina annad neile nende rooga igal ajal. Sina teed lahti omad helbed käed, ja täidab kõik, mis elab, hea meelega. Amen.

Issand Jumal, taewane Isa, õnnista meid ja neidsinasid oma andeid, mis meie sinu rohkest armust wasta wõtame, Jeesuse Kristuse, meie Issanda läbi! Amen.

Palwed pärast söömaaga.

Tänage Issandat, sest tema on hea, ja tema heldus kestab igaweste. Amen.

Meie täname sind, Issand Jumal, taewane Isa, Jeesuse Kristuse, meie Issanda läbi, kõige sinu annete ja heategemiste eest, kes sina elad ja walitsed igawestest ajast igaweste. Amen.

Shtu palwe.

Õnnistagu mind Jumal Isa, Poeg ja Püha Waim. Amen.

Mina tänan sind, armas taewane Isa, Jeesuse Kristuse, sinu armja Poja, meie Issanda läbi, et sina mind minewal päewal oled armulikult hoidnud kõige ihu ja hinge kahju eest. Mina palun sind, anna mulle andeks kõik minu patud ja ehitused, miska mina sind olen wihastanud. Kaitse ja hoia mind selsinasel ööl armulikult kõige patu, kurja ja kahju eest. Sest mina annan oma ihu, hinge ja kõik, mis minul on, sinu hooleks. Sinu püha ingel olgu minu juures, et kuri waenlane ühtegi meelewalda minu üle ei saa. Amen.

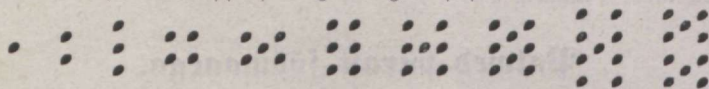
III. Kodulaste arvamise aabits.

Lühikene ettevalmistus ükskord ühe õppimisele.

(Vaata Liivimaa Lutheri usu Maakoolide Seadus 1874. a. § 3.)

A. Arvupiiir 1—10.

1.*) Voe ära, mitu täppi siin igas kogus seisab?

2. Võta kivi ühest ja sea ise neist seesugused kogud kokku!

3. Voe ära, mitu inimest teil majas elab!

4. Voe ära, mitu looma teil on!

5. Voe kõik arvud ühest künneeni järgimööda ette!

6. Voe kõik arvud tagurpidi künneest üheni!

7. Pane numbritega kirja, palju täppisid ja igast kogust leiad:

1. Koffuarvamine.

+ tähendab: ja, pane juurde, arva kokku!

= tähendab: on.

8.	1 ja 1 on 2**)	9.	8+1=	10.	3+5=	11.	1+3=
	2 + 1 =		3+2=		4+2=		2+6=
	3 + 1 =		1+6=		1+4=		4+5=
	4 + 1 =		6+3=		2+3=		1+7=
	5 + 1 =		1+8=		3+6=		4+3=
	6 + 1 =		2+5=		1+5=		5+3=
	7 + 1 =		1+2=		7+2=		2+4=

*) Iga päeva jaoks võetagu ainult üks ülesanne ehk number.

***) Oma paneb lapsele ühe kivi laua peale ja siis veel ühe kivi ning küsib: Kui palju on üks kivi ja üks kivi kokku? Selle järele paneb ta esimesesõle

12. 6+2=	5+4=	13. 6+4=	4+6=
2+7=	9+1=	8+2=	3+7=
3+4=	5+5=	1+9=	2+8=
5+2=		7+3=	

- 14.** Toas oli ühel pool lauda 4 tooli ja teisel pool 3 tooli. Mitu tooli oli laua ääres?
- 15.** Taluperemehel oli 5 lehma. Ta ostis veel 5 lehma juurde. Kui juur ta kari nüüd on?
- 16.** Malda külast Darasse on 3 wersta maad. Dara külast Põhjarasse on 7 wersta. Kui pikk on tee Malda külast Põhjara külasse?

2. Mahaarvamine.

— tähendab: w ä h e m, w ö t a ä r a, a r w a m a h a !

17. 2-est ära 1 jääb 1*)	18. 9-1=	19. 4-3=	20. 9-7=
3 - 1 =	3-2=	5-2=	5-3=
4 - 1 =	5-4=	9-4=	6-2=
5 - 1 =	7-6=	8-7=	9-5=
6 - 1 =	4-2=	9-8=	8-4=
7 - 1 =	8-3=	7-5=	7-3=
8 - 1 =	6-5=	6-3=	6-4=
21. 8-6=	9-6=	22. 10-5=	10-8=
7-4=	10-1=	10-2=	10-6=
9-2=	10-3=	10-7=	10-9=
8-2=		10-4=	

- 23.** Katusel oli 6 warblast; kaks nende hulgaft lendasiwad ära. Kui palju jäi veel katusele warblasi istuma?
- 24.** Mül on kahes peos kokku 8 kopikat. Paremas peos on 3 kopikat. Mitu kopikat on mul pahemas peos?
- 25.** Peetril oli 10 maasikat. Ta sõi neift 5 tükki ära, aga leidis veel 3 maasikat ja wiis nad kõik emale. Mitu maasikat Peeter emale wiis?

kogusse 2 kiwi, eemale veel 1 kiwi, lütkab nad kokku ja küsib: Kui palju on 2 kiwi ja 1 kiwi kokku? Nõnda juhatab ema last kiwikeste abil näitlikult kõiki ülemal antud arwusid ühendama ehk kokku arwama. Wiimaks kirjutab laps summatäsed ka numbritega üles. Näituseks: 3+2=5.

*) Ema paneb kaks kiwi lapse ette laua peale. Neift wõtab ta ühe ära ja küsib: Palju jääb järele, kui 2 kiwift ühe maha arwame? Selle järele paneb ema 3 kiwi laua peale, wõtab ühe ära ja lasseb last ütelda, palju järele jääb, kui 3-est 1 maha arwatakse. Nõnda juhatagu ema ülemal antud arwude järele kiwikeste abil mahaarvamist. Kui kõik harjutused 17-22 läbi saawad, paneb laps nad ka veel kirja. Näituseks: 8-3=5.

3. Kasvatamine.

× tähendab: korda, kasvata!

Lapsed mängivad tihti kivistestega pörsaid ehk notsukefi. Üsmalt kaabatakse pörsamängus ü h e d, siis k a h e d, siis k o l m e d. Selle mängu juures on emal kerge kasvatamist järgmiste küsimiste abil seletada, kui ema kaabatud ühed, kahed, kolmed lapse filmade ette kogudesse seab:

26. Ühede võtmine:

Kui palju kiwa saad, kui ühtesid 1 kord kaapad?	Seega 1 kord 1 on 1
" " " " " " 2 korda "	" 2 × 1 = 2
" " " " " " 3 " "	" 3 × 1 = 3
" " " " " " 4 " "	" 4 × 1 = 4
" " " " " " 5 " "	" 5 × 1 = 5
" " " " " " 6 " "	" 6 × 1 = 6
" " " " " " 7 " "	" 7 × 1 = 7
" " " " " " 8 " "	" 8 × 1 = 8

27. Kahede ehk paaride võtmine:

Kui palju kiwa saad 1 kord kahesid võttes?	Seega 1 × 2 = 2
" " " " 2 korda " "	" 2 × 2 = 4
" " " " 3 " " "	" 3 × 2 = 6
" " " " 4 " " "	" 4 × 2 = 8
" " " " 5 " " "	" 5 × 2 = 10

28. Kolmede võtmine.

Kui palju kiwa saad 1 kord kolmesid võttes?	Seega 1 × 3 = 3
" " " " 2 korda " "	" 2 × 3 = 6
" " " " 3 " " "	" 3 × 3 = 9

Arva üles ja pane forralikult firja:*)

29. 1 × 2 =	30. 1 × 6 =	31. 2 × 2 =	32. 2 × 3 =
1 × 3 =	1 × 7 =	2 × 3 =	4 × 2 =
1 × 4 =	1 × 8 =	3 × 2 =	5 × 2 =
1 × 5 =	1 × 9 =	2 × 4 =	2 × 5 =

33. Leiva nael maksab 3 kopikat. Palju maksab 2 naela sellest leivast? Palju 3 naela?

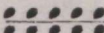

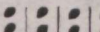
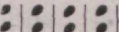

34. Perenaene viis 2 wafikat turule ja sai 5 rubla tüki. Palju ta wafikate eest raha sai?

35. Sepp rantas 2 hooft ära. Mitu kabjarauda pidi sepp tegema?

*) Lapsede kergituseks võib ema siin arvamist nõnda näitlikult arusaadavaks teha: 2 × 3 = ? ... ja ... on ... Kasvatuse asemel võime ka foku arwata.

4. Jagamine.

: tähendab: jaga ära!

36. $2 \times 2 = 4$	Tee 4 kahets ühesuuruseks osaks!		Seega 4 : 2 = 2
$2 \times 3 = 6$	" 6 " " "		" 6 : 2 = 3
$2 \times 4 = 8$	" 8 " " "		" 8 : 2 = 4
$2 \times 5 = 10$	" 10 " " "		" 10 : 2 = 5
$3 \times 2 = 6$	Jaota 6 kolmeks	" " 	" 6 : 3 = 2
$4 \times 2 = 8$	" 8 neljaks	" " 	" 8 : 4 = 2
$5 \times 2 = 10$	" 10 viieks	" " 	" 10 : 5 = 2
$3 \times 3 = 9$	" 9 kolmeks	" " 	" 9 : 3 = 3

Arva üles ja pane kirja:

37. $2 : 1 =$	38. $6 : 1 =$	39. $2 : 2 =$	40. $6 : 6 =$	41. $4 : 2 =$
$3 : 1 =$	$7 : 1 =$	$3 : 3 =$	$7 : 7 =$	$6 : 3 =$
$4 : 1 =$	$8 : 1 =$	$4 : 4 =$	$8 : 8 =$	$8 : 2 =$
$5 : 1 =$	$9 : 1 =$	$5 : 5 =$	$9 : 9 =$	$9 : 3 =$

42. $6 : 2 =$ $8 : 4 =$ $10 : 2 =$ $10 : 5 =$

- 43.** Ema jagas 4 lapsele 8 õuna ühetäsa ära. Kui suur oli iga lapse osa?
44. Mart pani 9 pähekst 3 ühesuuruseks hunikuseks. Mitu pähekst sai igaüks hunikuse?
45. Anni on 5 aastat wana; Gerik on temast 4 aastat wanem, aga Peedu wanadus on Geriku wanadusest ainult 3. jagu. Kui wana on Peedu?

B. Arwamine puhtate kümnetega.

Ema lases last 10 tükki toosist wälja lugeda ja seob nad niidiga kimpu kokku. Seesuguseid kümnete kimpu tehakse 10 tükki. Jga kimp on üks kümne line. Kümnelisel on 10 ühelist sees. Niidid loetakse tükka kümnete kaupa:

- 46.** Loe kümneid ühest kümnest kuni sajani!
47. Loe kümneid sajast tagurpidi kümmeni!
48. Loe siit need arwud: 20, 30, 40, 10, 50, 70, 60, 90, 80, 100.
49. Kirjuta numbritega: kakskümmend, nelikümmend, kuuskümmend, seitsekümmend, wiiskümmend, üheksakümmend, kümme, kolmkümmend, kaheksakümmend, sada.
50. Sea tikukimpudest järgmised kogud kokku: 50, 40, 90, 30, 70, 100, 80, 20, 60.

1. Kõfkuarwamine.

kõfkuarwatavad summa.

$$20 + 30 = 50.$$

51.)* 10+10=	52. 40+40=	53. 40+50=
20+10=	20+40=	30+40=
20+20=	30+50=	50+20=
30+20=	60+20=	80+10=

54. 90+10=	55. 70+30=
30+70=	10+90=
80+20=	60+40=
40+60=	20+80=

- 56.** Kaupmees ostis üheft taluſt 50 leefikat linu, teifeft 40 leefikat. Kui palju ta kaheft taluſt linu kõfku ostis ?
- 57.** Iſa wiis hobuſe ja lehma laadale. Eſimeſe eeft ſai ta 70, teife eeft 30 rubla. Kui palju raha ſai iſa laadalt ?

2. Mahaarwamine.

wähendatav mahaarwatav ülejääf.

$$30 - 20 = 10.$$

58. 20—10=	59. 70—30=	60. 80—20=
40—20=	60—20=	50—30=
60—30=	90—60=	90—20=
80—50=	60—40=	70—40=

61. 100—10=	62. 100—80=
100—40=	100—20=
100—90=	100—70=
100—30=	100—50=

- 63.** Öde maſſis poodis raamatu eeft 60 kopikat. Kui palju pidi kaupmees raha tagaſi andma, kui öde tale rubla tüüti pakkuſus ?
- 64.** Paul korjas 60 pähkelt, ja iſa andis tale weel 30 pähkelt. Reift kinkis ta ſele 20 ja ſõi iſe 10 ära. Mitu pähkelt on nüüd Paulil ?

*) Kehkenduſe juures kümnetega wõtku ema iga kord tikufimbuud appi. 10+10 on 1 kümmeline kimp ja 1 kümmeline kimp = 2 kümmelist ehk 20 ühelist.

3. Kasvatamine.

kasvatav kasvataja kaswatus.

$$30 \times 2 = 60.$$

- 65*)** $10 \times 2 = 66.$ $10 \times 9 = 67.$ $30 \times 3 = 68.$ $10 \times 6 =$
 $20 \times 3 =$ $30 \times 2 =$ $10 \times 8 =$ $20 \times 4 =$
 $10 \times 5 =$ $10 \times 4 =$ $20 \times 2 =$ $40 \times 2 =$
69. $50 \times 2 =$ $20 \times 5 =$ $10 \times 10 =$

70. Gewa tegi päewas 30 paari wihtu, aga Jaan 3 korda nii palju. Mitu paari wihtu tegi Jaan?

71. Perenaene müüs turul kaks kuffe ära. Saadud raha eest ostis ta 2 pearätikut ja maksis 30 kopikat tiikist, ning raha jäi weel 10 kopikat järele. Ühe kufe eest oli ta 40 kopikat saanud. Kui palju siis teine kuff maksis?

4. Jagamine.

jagatav jagaja jagu.

$$60 : 20 = 3.$$

- 72.** $20 : 10 =$ **73.** $90 : 30 =$ **74.** $30 : 10 =$ **75.** $40 : 20 =$
 $60 : 20 =$ $40 : 10 =$ $80 : 40 =$ $50 : 10 =$
 $70 : 10 =$ $80 : 20 =$ $90 : 10 =$ $60 : 30 =$
76. $100 : 10 =$ $100 : 20 =$ $100 : 50 =$
77. $20 : 2 =$ **78.** $80 : 4 =$ **79.** $70 : 7 =$ **80.** $80 : 2 =$
 $60 : 3 =$ $30 : 3 =$ $40 : 2 =$ $60 : 6 =$
 $90 : 9 =$ $60 : 2 =$ $50 : 5 =$ $90 : 3 =$
81. $40 : 4 =$ $100 : 20 =$ $100 : 50 =$

82. Mölder jahwatas ühele weelikijele 10 waffa ruffid, teisele 30 waffa, kolmandale kaksorda nii palju kui kahele esimesele kokku ja neljandale nelikorda wähem, kui kolmandale. Mitu waffa mölder neljandale jahwatas?

D. Arwupiiir 1—100.

- 83.** Loe kõik arwud 1 kuni 100!
84. Loe kõik arwud 100—1!
85. Loe arwusi: 18—23; 37—42; 65—71; 29—36; 76—83.
86. Loe arwusi: 65—57; 94—88; 76—65; 32—26.

*) Näita seda lapsele tikukimpude abil: Wõta kümnelisi kaksorda. Kui palju said?

- 87.** Peasta tikud ühest kümnete kimbust lahti. Nõnda on sul nüüd 9 kümmelift kimpu ja veel 10 ühelift. Sea neist tikkudest nüüd järgmised kogud valmis: 19, 28, 83, 65, 49, 34, 97, 58, 73, 81, 46, 15, 50, 12, 20, 16, 60.
- 88.** Kirjuta etteitlemise järele: 27, 49, 85, 63, 38, 92, 56, 74, 96, 63, 36, 14, 41.

- 89.** Mitu ühelift on: **90.** Mitu kümmelift ja ühelift on:
 2 kümmelift 9 ühelift? = 29 ühelift. 34 ühelift? = 3 k. + 4 ühelift.
6 " 3 "	18 "
8 " 5 "	52 "
4 " 7 "	76 "
3 " 9 "	94 "
9 " 2 "	25 "

1. Koffuarwamine.

Arwa kofku ja pane korralikult kirja:

91. 10+7=*)	92. 6+10=	93. 24+20=	94. 41+5=
20+3=	3+30=	26+40=	53+6=
40+6=	4+20=	45+30=	64+5=
50+5=	5+50=	20+24=	71+3=
60+8=	7+70=	50+32=	84+4=
90+9=	8+80=	30+45=	91+8=
95. 3+14=	96. 11+11=	97. 16+4=	98. 5+15=
4+32=	12+21=	23+7=	4+26=
7+52=	45+32=	47+3=	7+43=
2+73=	13+15=	54+6=	19+11=
8+81=	42+57=	72+8=	17+23=
99. 9+2=	100. 6+5=	101. 6+8=	102. 17+4=
7+4=	8+4=	7+8=	48+6=
6+6=	9+6=	5+8=	26+5=
9+5=	6+7=	9+8=	35+7=
8+7=	8+5=	5+9=	59+3=
5+6=	9+7=	7+9=	47+6=
9+3=	8+8=	8+9=	58+7=

103. Juuli noppis 37 ruffilille ja siis veel 7; nendest punus ta pärja. Mitu lille on Juuli pärjas?

104. Leenal on karjas 26 valget lammasi ja 8 musta. Kui suur on Leena lambafari?

*) Näita seda lapsele tikkude abil. 1 kümmeline ja 7 ühelift on 17.

2. Mahaarvamine.

105. 24—4=	106. 25—20=	107. 26—3=
43—3=	56—50=	47—5=
56—6=	39—30=	59—4=
37—7=	64—60=	69—7=
68—8=	82—80=	76—4=
99—9=	93—90=	98—6=

108. 35—20=	57—30=	42—20=
66—30=	78—40=	93—50=

109. 24—12=	110. 57—34=	111. 87—52=	112. 95—53=
37—16=	48—26=	76—32=	89—48=
48—25=	69—27=	68—47=	79—35=

113. 20—2=	114. 30—12=	115. 11—2=	116. 15—7=
40—5=	50—24=	12—4=	12—3=
30—6=	40—16=	16—7=	14—8=
50—7=	60—35=	12—6=	11—5=
80—6=	80—37=	13—4=	16—7=

117. Kaafikus oli 80 kasse. Torm murdis neist 8 tükki maha. Mitu kasse nüüd kaafikus veel kaswab ?

118. Ema on 62 a. wana ; isa on emast 6 aastat wanem ; poeg on isast 40 aastat noorem, aga tütar on wennast 7 aastat noorem. Kui wana on tütar ?

3. Kasvatamine.

Tuletame veel pörjamängu kivistestega meelde ja küsime :

119. Mitu pörjast saad, kui kahesid 1 korra wõtad ?	Seega	1×2= 2
" " " " " 2 " "	"	2×2= 4
" " " " " 4 " "	"	4×2= 8
Pane kahesjad paarid maha ja loe ära !	Seega	8×2=16
(Mitu korda on 8 paari rohkem kui neli paari ?)		
Pane kolm paari kiwa maha ja lasse last lugeda !	Seega	3×2= 6
" kuus " " " " " "	"	6×2=12
(Mitu korda on 6×2 rohkem, kui 3×2 ?)		
Mitu jalga on seitsemel kanal ?	Seega	7×2=14
Mitu silma on wiiel kassil ?	"	5×2=10
Mitu wihta on 10 paaris wihtades ?	"	10×2=20
(Mitu korda on 10×2 enam, kui 5×2 ?)		

120. Jaan luges raamatu lehti kolme faupa.

Kui palju lehti saab Jaan 1 korda 3 wõttes?	Seega	$1 \times 3 = 3$
" " " " " 2 " 3 " (3+3)	"	$2 \times 3 = 6$
" " " " " 4 " 3 " (2 korda 2×3)	"	$4 \times 3 = 12$
" " " " " 8 " 3 " (2 korda 4×3)	"	$8 \times 3 = 24$
Kui palju oli lehti loetud, kui 3 korda 3 lehte wõeti?	"	$3 \times 3 = 9$
" " " " " 6 " 3 " " (2 korda 3×3)	"	$6 \times 3 = 18$
" " " " " 7 " 3 " " "	"	$7 \times 3 = 21$
" " " " " 9 " 3 " " (3 korda 3×3)	"	$9 \times 3 = 27$
" " " " " 5 " 3 " " (4×3) + (1×3)	"	$5 \times 3 = 15$
" " " " " 10 " 3 " " (2 korda 5×3)	"	$10 \times 3 = 30$

121. Ema läks munadega turule ja ladus ostjale kahe peoga mune korwi jisse; igal wõtmisel sai ostja 4 muna.

Kui palju sai ostja esimesel panekul?	Seega	$1 \times 4 = 4$
" " " " 2 paneku järele? ($4+4$)	"	$2 \times 4 = 8$
" " " " 4 " " (2 korda 2×4)	"	$4 \times 4 = 16$
" " " " 8 " " (2 korda 4×4)	"	$8 \times 4 = 32$
" " " " 3 " " (2×4) + (1×4)	"	$3 \times 4 = 12$
" " " " 6 " " (2 korda 3×4)	"	$6 \times 4 = 24$
" " " " 7 " " (6×4) + (1×4)	"	$7 \times 4 = 28$
" " " " 5 " " (4×4) + (1×4)	"	$5 \times 4 = 20$
" " " " 10 " " (2 korda 5×4)	"	$10 \times 4 = 40$

122. Põllherneid tipitakse aeda keppidega ümber. Jga kepi ümber saab 5 herneist.

Palsu herneid on ühe kepi ümber?	Seega	$1 \times 5 = 5$
" " " 2 " " ($5+5$)	"	$2 \times 5 = 10$
" " " 4 " " (2 korda 2×5)	"	$4 \times 5 = 20$
" " " 8 " " (2 korda 4×5)	"	$8 \times 5 = 40$
" " " 3 " " (2×5) + (1×5)	"	$3 \times 5 = 15$
" " " 6 " " (2 korda 3×5)	"	$6 \times 5 = 30$
" " " 7 " " (6×5) + (1×5)	"	$7 \times 5 = 35$
" " " 9 " " (8×5) + (1×5)	"	$9 \times 5 = 45$
" " " 5 " " (4×5) + (1×5)	"	$5 \times 5 = 25$
" " " 10 " " (2 korda 5×5)	"	$10 \times 5 = 50$

123. Igal kestmise suurusega aknal on 6 ruutu.

Mitu ruutu on ühel aknal?	Seega	$1 \times 6 = 6$
" " " 2 " ($6+6$)	"	$2 \times 6 = 12$
" " " 4 " (2 korda 2×6)	"	$4 \times 6 = 24$
" " " 8 " (2 korda 4×6)	"	$8 \times 6 = 48$

Mitu rümtu on	3	afnal?	$(2 \times 6) + (1 \times 6)$	Seega	$3 \times 6 = 18$
"	"	"	(2 forda 3×6)	"	$6 \times 6 = 36$
"	"	"	$(6 \times 6) + (1 \times 6)$	"	$7 \times 6 = 42$
"	"	"	$(8 \times 6) + (1 \times 6)$	"	$9 \times 6 = 54$
"	"	"	$(4 \times 6) + (1 \times 6)$	"	$5 \times 6 = 30$
"	"	"	(2 forda 5×6)	"	$10 \times 6 = 60$

124. Nädalas on 7 päeva.

Mitu päeva on ühes nädalas?				Seega	$1 \times 7 = 7$
"	"	"	2	"	$(7+7)$ $2 \times 7 = 14$
"	"	"	4	"	(2 forda 2×7) $4 \times 7 = 28$
"	"	"	8	"	(2 forda 4×7) $8 \times 7 = 56$
"	"	"	3	"	$(2 \times 7) + (1 \times 7)$ $3 \times 7 = 21$
"	"	"	6	"	(2 forda 3×7) $6 \times 7 = 42$
"	"	"	7	"	$(6 \times 7) + (1 \times 7)$ $7 \times 7 = 49$
"	"	"	9	"	$(8 \times 7) + (1 \times 7)$ $9 \times 7 = 63$
"	"	"	5	"	$(4 \times 7) + (1 \times 7)$ $5 \times 7 = 35$
"	"	"	10	"	(2 forda 5×7) $10 \times 7 = 70$

125. Jsa oli kopli ümber tiheda kahetja hirrelise rõhtaia teinud.

Mitu hirt kuulub ära ühesse rõhuusse?				Seega	$1 \times 8 = 8$
"	"	"	2	"	$(8+8)$ $2 \times 8 = 16$
"	"	"	4	"	(2 forda 2×8) $4 \times 8 = 32$
"	"	"	8	"	(2 forda 4×8) $8 \times 8 = 64$
"	"	"	3	"	$(2 \times 8) + (1 \times 8)$ $3 \times 8 = 24$
"	"	"	6	"	(2 forda 3×8) $6 \times 8 = 48$
"	"	"	7	"	$(6 \times 8) + (1 \times 8)$ $7 \times 8 = 56$
"	"	"	9	"	$(8 \times 8) + (1 \times 8)$ $9 \times 8 = 72$
"	"	"	5	"	$(4 \times 8) + (1 \times 8)$ $5 \times 8 = 40$
"	"	"	10	"	(2 forda 5×8) $10 \times 8 = 80$

126. Kirjutuse raamatu lehekülje peale mahub 9 rida.

Mitu rida kirjutab laps, kes 1 lk. täis kirjutab?				Seega	$1 \times 9 = 9$
"	"	"	2	"	$(9+9)$ $2 \times 9 = 18$
"	"	"	4	"	(2 forda 2×9) $4 \times 9 = 36$
"	"	"	8	"	(2 forda 4×9) $8 \times 9 = 72$
"	"	"	3	"	$(2 \times 9) + (1 \times 9)$ $3 \times 9 = 27$
"	"	"	6	"	(2 forda 3×9) $6 \times 9 = 54$
"	"	"	7	"	$(6 \times 9) + (1 \times 9)$ $7 \times 9 = 63$
"	"	"	9	"	$(8 \times 9) + (1 \times 9)$ $9 \times 9 = 81$
"	"	"	5	"	$(4 \times 9) + (1 \times 9)$ $5 \times 9 = 45$
"	"	"	10	"	(2 forda 5×9) $10 \times 9 = 90$

127*).	$1 \times 10 =$	128.	$2 \times 20 =$	129.	$2 \times 21 =$	130.	$4 \times 15 =$
	$2 \times 10 =$		$3 \times 20 =$		$4 \times 12 =$		$2 \times 35 =$
	$3 \times 10 =$		$2 \times 30 =$		$3 \times 31 =$		$5 \times 16 =$
	$4 \times 10 =$		$4 \times 20 =$		$2 \times 22 =$		$6 \times 15 =$
	$5 \times 10 =$		$3 \times 30 =$		$3 \times 23 =$		$5 \times 18 =$
	$6 \times 10 =$		$2 \times 50 =$		$3 \times 32 =$		$2 \times 45 =$
	$7 \times 10 =$		$5 \times 20 =$				$4 \times 25 =$
	$8 \times 10 =$		$2 \times 40 =$				
	$9 \times 10 =$						
	$10 \times 10 =$						

Näitlik ühekorra ühe tabel.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

Kui näituseks vaja on leida, kui palju 3 korda 7 on, ja seda ka tõeks teha, siis loe esimesest, teisest ja kolmandast püstreaast ründud kuni seitsemenda ristreeani ära, — saad 21 ruutu. See arv seisab ka kolmanda püstrea ja 7 ristrea risttee peal.

*) Näita tiikufimpude waral.

- 131.** Üks setwert on kolm waffa. Mitu waffa on 7 setwertis ?
132. Ühes toobis on neli korterit. Mitu korterit on 6 toobis ?
133. Mitu rubla on 9 wiierublaalises ?
134. Jüts sai emalt 6 kahetopikalist ja ühe wiiekopikalise ning pidi selle raha eest poest 8 naela soola tooma. Kui palju Jüts raha tagasi saab, kui soola nael 2 kopikat maksab ?

4. Jagamine.

135.	Mitu paari on ühes tosinas ?	Seega	12 : 2 = 6
136.	Mitu 3 kopikalist on ühes 15 kopikalises ?		15 : 3 = 5
137.	Mitu 5 kopikalist on ühes 20 kopikalises ?		20 : 5 = 4
138.	Mitu 5 kopikalist on ühes 25 kopikalises ?		25 : 5 = 5
139.	Puudas on 40 naela. Mitu naela on pooles puudas ?		40 : 2 = 20
	Mitu naela on weerand puudas ?		40 : 4 = 10
140.	Aršinas on 16 werjofi. Kui palju on pooles aršinas ?		16 : 2 = 8
	Mitu werjofi on weerand aršinas ?		16 : 4 = 4
141.	Aršinas on 28 tolli. Kui palju tolli on pooles ?		28 : 2 = 14
	Mitu tolli on weerand aršinas ?		28 : 4 = 7
142.	Naelas on 32 loodi. Mitu loodi on pooles ?		32 : 2 = 16
	Mitu loodi on weerand naelas ?		32 : 4 = 8
143.	Süld on 7 jalga. Mitu sülda saab 14 jalast ?		14 : 7 = 2
	Mitu sülda saab 21 jalast ?		21 : 7 = 3
	" " " 28 "		28 : 7 = 4
144.	Rublas on 100 kopikat.		
	Mitu 2 kopikalist on rublas ?		100 : 2 = 50
	" 5 " " "		100 : 5 = 20
	" 10 " " "		100 : 10 = 10
	" 20 " " "		100 : 20 = 5
	" 25 " " "		100 : 25 = 4
	" 50 " " "		100 : 50 = 2

Sisujuhataja.

Nr.	Lehekülg.	Nr.	Lehekülg.
Gesharjutused	1	66. Kuff ja kana	36
I. Kirjutamise ja luge-		67. Kukeke	36
mise õpetus.		68. Head lapsed	37
A. Väikesed tähed.		69. Hooletus ja äpardus	37
1—33.	3—19	70. Pahur oinas	37
B. Suured tähed.		71. Mõistatus	37
34. Uba	19	72. Ahne koer	38
35. Ülg	20	73. Parastaja äpardus	38
36. Orel	20	74. Pois ja koer	38
37. Õli	21	75. Mõisu ja Maasu	39
38. Dõpik	21	76. Rahwa laul	39
39. Ilmar ja Illis	22	77. Helde süda	39
40. Tõnise tammed	22	78. Mõina jään tupp õppima!	40
41. Jõmpsiikas	22	79. Näpuimeja	40
42. Härg ja jääst	23	80. Dõ tuleb	41
43. Pärn ja pilliroog	24	81. Mõis Juku kirjutada ei saanud	41
44. Korratu olek	24	82. Dõhtu palve	41
45. Aits	25	83. Dõ rahu	42
46. Ämblik	25	84. Helmi firi Salmele	42
47. Näff	26	85. Waenelaps	43
48. Mõllikas ja wõstikas	26	86. Pois ja liblikas	43
49. Wõht	27	87. Mõistatused	43
50. See oli sulle õpetuseks!	27	88. Kirwes ja wars	44
51. Pois ja sokufene	28	89. Leitud nuga	44
52. Lapse süda	28	90. Läheme lugu lastema!	45
53. Nõks	29	91. Muri	45
54. Bruno hõimul	29	92. Mõetsa rikkujad	46
55. Elsa rõõm	30	93. Kuhu lähed, Kaalufene?	46
56. Gustaw ja Georg	30	94. Ole kottuhoidlik!	46
57. Detsember	31	95. Kirik	47
58. Kirjutatud tähtede ja La-		96. Lahja leem	47
dina ning Gooti trükitäh-		97. Sõõma laul	48
tede sõrdlemine	32	98. Sõugis	49
59. Kirja wahemärgid	33	99. Kuhu lüllesesjed jäänud?	49
60. Numbriid	33	100. Hobune	49
D. Mõitmesõgused luge-		101. Ära ütõi enese peale mõtle!	50
mise tüüfid.		102. Rebane ja fitt	50
61. Koduõppijale lapsõle	34	103. Dõhtu päite	51
62. Ema ja isa	34	104. Tedre pesa	52
63. Hõlli laul	34	105. Linnu pojad	52
64. Lõnda	35	106. Kõpsi jahu	52
65. Hõmmiku palwe	35	107. Põua ajal	53

Nr.	Pehtülg.	Nr.	Pehtülg.
108.	Wiifakas pois	4.	Weeputus . . . . .
109.	Kodu	5.	Abraham . . . . .
110.	Nädal	6.	Joosepi noor põlw . . . . .
111.	Tööle!	7.	Wennad müüwad Joosepi ära . . . . .
112.	Kuu ja aastaajad	8.	Joosepi orjapõlw . . . . .
113.	Sõnakuulmata Viiji	9.	Joosepi amupõlw . . . . .
114.	Jõulu laul	10.	Moosese sündimine . . . . .
115.	Rahetordne jõulurõõm	11.	Moosese kutsumine . . . . .
116.	Ma ei taha waletada!	12.	Wäljaminek Egiptusest . . . . .
117.	Rattamängijad	13.	Taawet ja Koljat . . . . .
118.	Kolm rohtu	14.	Taawet ja Saalomon . . . . .
119.	Sukafuduja	15.	Jeesuse sündimine . . . . .
120.	Lehm	16.	Targad Hommikumaalt . . . . .
121.	Wõistatused	17.	Raheteistkümnne aastane Jeesus templis . . . . .
122.	Hallika wesi	18.	Jeesuse ristimine ja Jeesuse jüngerid . . . . .
123.	Wanemate sõna	19.	Jeesus Naana pulmas. Kapern. pealiku sulane . . . . .
124.	Kalewipoja lapsepõlw	20.	Jeesus äratab Naini nooremehe surmuisst üles . . . . .
125.	Papse palwe	21.	Jeesus sööb wiistuhat meest . . . . .
126.	Rebane	22.	Jeesus õnnistab lapsukefi . . . . .
127.	Nurisew kägu	23.	Püha õhtusöömaaja seadmine ja wõitlemine Ketsemane aias . . . . .
128.	Pääsukesed	24.	Jeesuse kannatamine . . . . .
129.	Ahwenas	25.	Jeesus sureb risti peal . . . . .
130.	Mis ma sest saan!	26.	Jeesuse ülestõusmine . . . . .
131.	Meie Jüts	27.	Jeesus läheb taewa . . . . .
132.	Õigel ajal	28.	Püha Waimu wäljavalamine ja esimene ristitõgudus . . . . .
133.	Kolm rasket sõna	B.	Meie püha ristiusu õpetuse wiis peatükki . . . . .
134.	Õnnesoow ema sündimise päewaks	D.	Waste palwed . . . . .
135.	Ja mispärast siis sinul eesõigus on?		
136.	Wäike kewade laul		
137.	Kilplaste tarkus		
138.	Emajõe kaewamine		
139.	Kaud		
140.	Karjapoijsi laul		
141.	Emateel		
142.	Mu ifamaa, mu õnn		
143.	Wenemaa		
144.	Reisrilaul		

II. Kodulaste usuõpetuse aabits.

A. Piibli lood, piibli salmid ja kiriku laulud.

1.	Maailma loomine	73
2.	Esimesed inimesed	75
3.	Patu langemine	76

III. Kodulaste arwamise aabits.

A.	Arwupir 1—10	124—127
B.	Arwamine puhtate kümnega	127—129
D.	Arwupir 1—100	129—135
Lisa: Kodulapse katsekäimise aruanne		136—138

Kluge ja Ströhm'i raamatukauplus

— Tallinnas, Pikas uulitsas, —

soovitab omaft suureft tagavarast
uusfi laulu-raamatuid, jutlufe-raamatuid

ja

kooliraamatuid

Wene-, Eesti- ja Saksa-keeles.

— Iseäranis soovitame: —

- Wöhrmann, Ernad** õed, eluteele! Eesti noortele neidudele juhatajaks eluteel. Hind 25 kop.
— Noored mennad, wõideldge! Eesti noortele meestele juhatuselks eluteel. Hind 25 kop.
— Kallid kaasad, kaunist rahu! Eesti kaasadele juhatuselks eluteel. Hind 25 kop.
Kallas, Tassad healed tormisel ajal. Hind 50 kop.
Bunschel'i nelsa healega koorali-noodi raamat, kenas köites hind 3 rbl. 60 kop.
Kiriku laulu-raamatu laulu wiisid. Hind 35 kop.
Pipp, Kodumaa kiriku ja hariduse lugu, I. jagu, hind 80 kop., II. ja III. jagu hind à 40 kop.
Kentmann, Lutheruse wälfene katekismuus seletustega. Hind 20 kop.
Malm, Praost K., Meie kuulutame Kristust. Uus jutlufe raamat Hind 1 rbl. 90 kop., naha fiske köidetud 2 rbl. 25 kop.
Saasjelblatt, Praost, Wälfesed asjad, mis ristiniimesele tarwis on teada ja pidada. Hind 18 kop.
Kalligraphia eeskirjad, 90 lehte. Hind 30 kop.
Eifen, Epetaja M. J., Leerilaste mälestuse raamatufe. Hind 5 kop.
— Clupuu. Uus jutlufe raamat 95 jutlusega. Hind köidetult 2 rbl.

Soowitatawad lasteraamatud :

- Antropoff, N. von, Spekkeri** pildid Hey lugudega. Hind 35 kop.
Bergmann, J., Lasteleht. Postimehe hinnata kaasanne. 10 annet à 30 kop.
Blumberg, G., Juhataja kodu- ning ifamaa tundmisele. Hind 25 kop.
Kunder, Joh., Lood lastele. 2 annet à 10 kop.
— Wälfene looduse õpetus. Hind 36 kop.
Piit, J., Laste mängu-tuba. Hind 15 kop.
Peterfon, Ernst, Hea sõber. I. anne. Hind 20 kop.
Ploompuu J., Laste maailm. Hind 80 kop.
Sögel, J., Laste mängu-aed. Hind 15 kop.
Uustalu, T., Laste Kalewipoeg. Hind 30 kop.
Luiga, G. C., Laste raamat. 1902 ja 1903 terve trüff ära müüdüd; 1904 wähesel arwul saada; 1905 ilmub jõulufks 1905. — Ristirahwa Pühap. lehe kaasandeb, à 10 kop.
Elfen, J., Koduõppijate lugemise raamat. Hind 20 kop.
— Laste lõbumängud. Hind 15 kop.
Meie laulud, Ewangel, Lutheruse usu koguduse lastele. Korjanud K. von G. Hind 10 kop., köidetult 15 kop., noobidega 35 kop.
Maastaraamat Ewangel, Lutheruse usu lastele. Wäljaannud K. von G. Hulga pildidega kaunistatud. 1900, 1901 ja 1902. Hind à 10 kop.
Pipp, M., Laste lõbu. I. anne 25 kop., II. anne 15 kop.

Kõik „Kristliku rahwakirjanduse agenturi“ kuluga trükitud raamatud on meilt üfsikult ja hulga wiisi saada.

— Jällemüüjatele head protsendid. —